

**Quo vadis,
avagy merre tartasz,
vidék?**

Fotó: Bujnovszky Tamás

A közösség a vidék nagy értéke | Interjú V. Németh Zsolt államtitkárrel

A településkép változásai | Tamáska Máté szociológus

Útmutató az építészeti hagyományokhoz | Krizsán András építész

Hiánypótló képzőművészet | Bukta Imre képzőművész vidékképe

Legyen evidencia az építész jelenléte! | Nagy Ervin országos főépítész

Őrségváltás és megújulás | Újjáalakult az OFK elnöksége

A média építészeti díja 2013

2013. november 7. 18.00 óra

Katona József Színház, Budapest

foglaljon előre helyet itt >

<http://amediaepiteszetidija2013.eventbrite.com/>

vagy az (1) 332-6647 telefonszámon

zsűri:

BUDAPEST

FUGA

NetiVálasz

hirTV

index
www.index.hu



mti

mno

NÉPSZABADSÁG
Közéleti és kulturális lap

szervező: epiteszforum.hu

támogatók:

AUSTROTHERM

Autodesk

Canon

GRAPHISOFT
ARCHICAD

hansgrohe

Holcim



Nemzeti
Kulturális
Alap

vitra.

mediapartnerek:

Urbanlet

hg.hu

OCTOGON

HRSK



KLUB

muenlekep.hu
Művelődési és közéleti lap

TREND GUIDE

ME

Ingatlan hírek

HOLNAPHAZ
Közéleti és kulturális lap

iroda.hu
csoport

épülettár.hu



Tartalom

04 | Elnöki bevezető

05 | Közlönytől közlönyig

11 | Quo vadis, avagy merre tartasz, vidék?

A közösség a vidék nagy értéke | Interjú a VM államtitkárával
 Közösség-építészet | Egy építész-polgármester irányította falu élete
 Formaképződés, örökségalkotás, a településkép változásai | Egy szociológus az építészet asztalánál
 Alapvetéseket tisztázunk | Útmutató az építészeti hagyományokhoz
 Követhető minta | Egy ír tervezési útmutató tapasztalatai
 Hiánypótló képzőművészet | Bukta Imre vidékképe
 Vidéki képeslap – vidéki spontán design | Részlet Bukta Imre habilitációs előadásából
 Még egyszer a bokortanyákról | Történeti előzmények
 A vidék élni akar | A Magyar Építész Kamara vidékfejlesztési pályázatai

42 | Kiállítás

Brilliant by Design | Kortárs cseh üveg- és porcelánkiállítás

44 | Főépítések

Legyen evidencia az építész jelenléte! | Nagy Ervin országos főépítész tervei és jövőképe
 Egy főépítési életműdíj margójára | Interjú Arató András Istvánnal
 Őrségváltás és megújulás 2013-ban | Újjáalakult az Országos Főépítési Kollégium Elnöksége

52 | Tudósítás

Közérdek és építészet | EFAP-konferencia Vilniusban

Tisztújítás előtt



November 15-én tartja tisztújító küldöttgyűlését a Magyar Építész Kamara. Az esemény jó alkalom arra, hogy leltárt készítsünk, áttekintsük az elmúlt négy évet, és próbáljuk elgondolni a következő időszak célkitűzéseit, feladatait, cselekvési programját.

Először hadd szóljak az elmúlt időszakról, amely a 2008-ban indult és a folyamatosan tartó gazdasági válság következtében a legsúlyosabb periódusa volt a magyar építészársadalomnak. Ebben a válságos időszakban kellett vezetni a kamarát, folytonosan csökkenő taglétszámmal, bevételekkel, és egzisztenciálisan rendkívül nehéz helyzetbe került építészekkel kellett az optimizmusunkat megőrizni. A feladat önmagában is embert próbáló volt, de ehhez társult még a gazdaságilag bizonytalan, szakmailag hiányosan ellátott örökség, egy teljesen új kormányzati struktúra, amely a közigazgatás, és benne az építésügyi igazgatás teljes átszervezését hajtotta végre az elmúlt időszakban.

Megelégedéssel mondhatjuk, a MÉK elnöksége a feladatot becsülettel végrehajtotta: nemcsak megőrizte a kamarát, hanem az elmúlt időszakban elvégzett kiszámítható szakmai munkának és a realitásokat jól felmérő helyzetértékelésének az eredményeként minden tekintetben megerősödött szervezetet ad át a következő elnökségnek. Az elmúlt periódus a rendszeremítés és az alapozás időszak volt: rendbe kellett rakni a MÉK gazdálkodását, pótolni kellett a régóta hiányzó szakmai anyagokat, biztosítani kellett a folyamatos hivatali működést, és egy gyorsan változó világban naprakésznek kellett lenni, hogy a kínáló lehetőségeket észrevéve és kihasználva jobb pozíciókat biztosítsunk az építésznek és a kamarának.

Röviden érdemes összefoglalni az elért jelentősebb eredményeinket: az építésügyi irányítás átszervezésekor a szakmai elvárások érvényesítése; az egyszerűbb és gyorsabb ügyintézés lehetőségének megteremtése (reméljük, a beüzemelés után ez nyilvánvalóvá válik); az átláthatóbb szabályozás elérése; a főépítészek pozíciójának megerősítése a tervtanácsi vélemények kötelező figyelembevételével; a kamarák hatáskörének bővítése; az építészek szerepének erősítése; lehetőség biztosítása a hatékony részvételre a vázlattervtől a kulcsátadásig. És az egyik legfontosabb terület, amely minden építészre érint: a tervezési munka díjazása, elismerése. Törvényi felhatalmazás alapján most készül a *tervezési díjakat szabályozó kormányrendelet*, amely – amennyiben az EU-szűrőn átmegy – rövid időn belül életbe is lép. A vidékfejlesztés területén a MÉK kezdeményezésére bekerült a stratégiába a vidék épített és táji környezetének ügye, ezáltal megteremtődött a forrásbiztosítás lehetősége a népi műemléki épületek rendbetételére, a közösségi építési programokra. Az okta-

tás területén a „Kodály-módszer” mintájára elindult az alapfokú iskolákban bevezetendő *Építő játékok* program kidolgozása. Elkészültek a szakmagyakorlás minőségét garantáló kamarai segédletek, útmutatók: a *Minőség-biztosítási útmutató*, amely lehetőséget ad a költséges ISO rendszer kiváltására; a minőség alapú közbeszerzések lebonyolítását elősegítő *Tervpályázati útmutató*; valamint a *Szakmai minőségen alapuló eljárás útmutatója*. Elkészült és kiadás előtt áll a *Balaton-felvidéki építészeti útmutató*, amely az építetők, tervezők és főépítészek figyelmét hívja fel arra, hogyan kell a tájban, a tradíciókra figyelve építeni, tervezni. És egy éve újult meg az *Építész Közlöny-Műhely*, amely ez idő alatt a szakmai közélet egyik legfontosabb fórumává vált.

Az elért eredményekre építve a következő időszakban – remélhetőleg egy stabilizálódó gazdasági környezetben – a kamarának elsősorban a szakmagyakorlás feltételeinek a javítására kellene koncentrálnia. A fontosabb területek és teendők:

- Építésügyi szabályozás – finomhangolása, tapasztalatok gyűjtése, módosítás kezdeményezése;
- Építésgazdaság – stratégia kidolgozásának elérése, forrásbiztosítás a műszaki fejlesztésekre (műszaki útmutatók kidolgozása, szabványügyek rendezése, kutatás-fejlesztés);
- Az építészeti minőség színvonalának emelése – programok és források biztosításának kezdeményezése (minőség alapú közbeszerzés bevezetése, tervpályázati alap létrehozása);
- A tervezői felelősségbiztosítás rendezése – kedvező ár/érték arányú szerződés érvényesítése;
- Vidékfejlesztési programok továbbvitele, kiszélesítése, források megőrzése, kiterjesztése;
- EU 2014–2020 pályázati rendszer megismerése, aktív bekapcsolódás a szabályozásba;
- Oktatási programok megvalósítása – „Kodály-módszer” bevezetése az alapfokú oktatásban;
- A tervezési díjak és a tervezési munka tartalmának összehangolása, díjszámítás érvényesítése;
- A kamarai ügyintézés egyszerűsítése – e-ügyintézés bevezetése;
- MÉK-honlap fejlesztése.

...És célkitűzés továbbra is az épített és táji környezet minőségének az emelése, az építészek társadalmi szerepének, rangjának, megbecsülésének erősítése.

Noll Tamás
MÉK-elnök

Építészpályázat

Creaton, II. forduló

Építészpályázat: Kerámia tetőcserép középületeinken

II. forduló: Elkészült épületek

Beadás: november 12.

A pályázat 500 000 Ft díjazással kiírt második fordulójára az építészek megvalósult középületeikkel nevezhetnek.

A filozófia: az egyszerű, a kézenfekvő,

az egyszerűen szép és a műszakilag különleges

„Sok ilyen pályázatra lenne szükség, amely az építészek ötletét, eredményeit díjazza, és amely nem igényel hosszas előkészítést, nem ró a pályázóra jelentős pluszfeladatot, mégis elismeri az elvégzett munkát” – Marosi Miklós, a pályázati zsűri elnöke ezekkel a szavakkal nyitotta meg június 4-én a Magyar Építőművészek Szövetsége Székházának Ybl Termében megrendezett ünnepélyes eredményhirdetést. A kétfordulós építészpályázattal a Creaton Hungary Kft. célja, hogy felhívja a figyelmet a kerámia tetőcserépek középületeken történő használatának előnyeire, szépségeire, vagy azokra a műszaki megoldásokra, amelyeket ezen ősi anyag mai modern gyártástechnológiával készült elemei nyújtanak. A magyar tetőcserépiac meghatározó szereplője ezért e pályázat segítségével és neves zsűri bevonásával keresi az egyszerűt, a kézenfekvőt, az egyszerűen szépet, valamint a valóban különleges műszaki megoldásokat felsorakoztatató, kerámia tetőcseréppel készült középületek terítőit. A második fordulóban az építészek Creaton termékkel megvalósított, 2012. január 1-je és 2013. november 8. között használatbavételi engedélyt kapott középületeikkel pályázhatnak, akár a különdíjért a „különleges megoldások” kategóriájában.

Az eredmény 2014. január 17-én derül ki, a Creaton – immár hagyományos – Tetőszépségversenyének díjátadó ünnepségével együtt megrendezendő eredményhirdetésen.

Jelige: „különleges megoldások”

Mindkét fordulóban a zsűri külön díjazhatja a tervező által érdekesnek, tanulságosnak, példamutatónak, szakmailag előremutatónak, a szakmai közvéleménnyel megosztandónak ítélt megoldásait.

A pályázat bírálóbizottsága

Marosi Miklós, Ybl- és Pro Architectura díjas építész, az MMA rendes tagja, a zsűri elnöke;
Földes László, Ybl-díjas építész, UIA Council-tag;
dr. Fülöp Zsuzsanna, okl. építésmérnök, okl. épületszigetelő szakmérnök, egyetemi docens;
Kelemen Sándor, építésmérnök, a Creaton Hungary Kft. szaktanácsadója.

3+1 díjazott az első fordulóban

I. díj: Félix Zsolt DLA és Fialovszky Tamás építészek – *A bodrogkeresztúri barokk Füleký-kúria felújítási terve.*
Megosztott II. díj: Gutowski Robert építész – *A tápi Bencés*

Erdei Iskola; valamint Czégány Sándor építész – A helvéciai református templom.

Külföldi: Karlovec Zoltán építész – *A pécsi, műemléki környezetben található foghíjra épített ötlakásos társasház tervezete*, a „különleges megoldások” kategóriában, a homlokzatra átforduló sík kerámia tetőcserép alkalmazásáért.

További információ: Build-Communication Kft.

Tel.: 06 23 611 028; E-mail: info@buildmarketing.hu.

Pályázatok leadásának módja online feltöltés a következő oldalon: www.akcio.creaton.hu/palyazat.

További információ a Creaton termékekről, tervezői CD igénylése (Archicadhez): info@creaton.hu, www.creaton.hu.

„Az Év Főépítésze” és főépítési életművek

Díjátadás Nagykanizsán, 2013

Tizennegyedik alkalommal adták át a Nagykanizsa megyei jogú város és az Országos Főépítési Kollégium által 2000-ben megalapított „Az Év Főépítésze” díjat. Évente két kategóriában adományozható elismerés: „Az Év Főépítésze” díjat aktív főépítész, míg a „Főépítési Életműdíjat” a szakmáját hosszú ideje gyakorló, illetve nyugdíjba vonuló-vonult főépítész kapja. Eddig összesen huszonhét főépítész részesült a kitüntetésben.

2013-ban a „Főépítési Életműdíjat” két építész vehette át: egyikük **Arató András István** okleveles építésmérnök, nyugalmazott észak-alföldi állami főépítész, akinek több évtizedes színvonalas állami (területi) és megyei főépítési munkásságát honorálták az elismeréssel. Az általa az Észak-alföldön elvégzett lelkiismeretes településrendezési, építészeti gondozás, valamint becsületes, példamutató emberi magatartása, szemléletformáló, tudatoságnövelő szakmai munkája a magyar urbanisztikában is kiemelkedő. A másik díjazott, **Páli Zsuzsanna** okleveles építésmérnök, Dunaújváros és Székesfehérvár megyei jogú városok, valamint Fejér megye egykori főépítésze, a közigazgatásban, az önkormányzatok érdekében kifejtett kimagasló, példaértékű, magas színvonalú megyei és városi főépítési munkájáért kapta az elismerést. Főépítészilépítési munkásságával példát mutatott a harmonikus, értékelvű településfejlesztés-tervezés humánus, szakmailag elkötelezett útjára.

2013-ban „Az Év Főépítésze” díjban részesült **Pataki Ferenc** okleveles építésmérnök, Szolnok megyei jogú város főépítésze, a szakmai társadalom és az önkormányzat melegezésére végzett két évtizedes főépítési munkásságáért, mely a településrendezés terén megkezdhetetlen igazodási pont a régió főépítési számára; valamint a városkép, a városközpont, a Tisza-part pozitív változásaiért, amelyek főépítési munkáját dicsérik.

A díjakat Nagykőrösön, 2013. augusztus 29-én, a XVIII. Országos Főépítési Konferencián ünnepélyes keretek között adta át dr. Czira Szabolcs, Nagykőrös polgármestere és Philipp Frigyes, az Országos Főépítési Kollégium elnöke.

Eredményhirdetés az „Év háza” 2013 pályázaton

A pályázat nyertese: Dévényi Tamás sóskúti lakóháza

Az „Év háza” Kuratóriuma a Magyar Művészeti Akadémia, a Magyar Építőművészek Szövetsége és a Magyar Építész Kamara szakmai támogatásával ez évben is országos, nyílt és nyilvános pályázatot hirdetett megépült lakóépületek építész tervezői részére, valamint – az elmúlt évekhez hasonlóan – e pályázat segítségével keresi *A Visegrádi Négyek családi házai* utazó kiállítás magyar résztvevőit is. A pályázat célja, hogy megismertesse, számba vegye azokat a minőségi építészeti alkotásokat, amelyek mind környezeti, mind gazdasági szempontból tükrözik a ma építészetét.

De mindezekén túl az „Év háza” pályázat az első olyan, fiatalok, pályakezdők, elsőtervesek számára is elérhető pénzdíjas pályázat, amely külföldi bemutatkozásra is alkalmat ad a Magyar Építőművészek Szövetsége által gondozott *A Visegrádi Négyek családi házai* kiállítás kapcsán, melynek magyar anyagát a beérkező pályázatok közül választja ki a neves építészekből álló bírálóbizottság. Az idén hatodik alkalommal meghirdetett pályázatra, ahogy a korábbi években is, családi házakkal, nyaralókkal és maximum négylakásos épületekkel lehetett benevezni.

A megadott határidőre harminckét érvényes pályázat érkezett be, amelyek közül a zsűri a 23. számú pályaműnek, Dévényi Tamás sóskúti lakóházának (H. háza) ítélte az „Év háza”, 2013 díjat és az azzal járó ötszázezer forintot. Az épületet a Magyar Művészeti Akadémia nevében Dévényi Sándor DLA, az MMA elnökségi tagja méltatta: *Racionalitás, tisztaság, átláthatóság. Nyugalom, ösztönesség, rend. Egyszerűség, szűkszavúság, harmónia. Ilyen és hasonló fogalmak jutnak eszünkbe Dévényi Tamás sóskúti lakóházának tanulmányozása során! A forma a végsőkig, a paraszti építészeti tömörségéig le van egyszerűsítve. Hasonlóképpen az alaprajzi elrendezés is a háromszövegű tér tiszta szerkesztését idézi. Homlokzatán csak két anyag, a fa és a fém használata dominál. Mindezek rendkívüli szuggesztivitást kölcsönöznek az épületnek. Ez a viselkedés nem tűri a tévedést, de mégoly apró humor megjelenését sem. A tájképi kert és a ház harmonikus együttessé alkot. Az épület magas szintű megvalósításáért az „Év háza” kitüntető címet nyerte el.*

A Magyar Építőművészek Szövetsége különdíját a 9. számú pályázat, Borsos Ágnes és dr. Bachman Zoltán közös munkája, a két építész kővágószőlősi vikendháza kapta, amelyről Ferencz Marcel Ybl-díjas építész az alábbiakat írta: *Borsos Ágnes, a Junior Prima díj friss tulajdonosa ikonikus kis épülettel nyerte el a jelentős díjat és debütált az építészzakmai körökben 2012-ben. A kővágószőlősi vikendház társalkotójával, dr. Bachman Zoltán Kossuth-*

díjas tervezővel merész vállalkozásba fogtak. Az építészek költői párbeszédet kezdeményeztek a tájba illesztés hagyományos és modern építészeti eszközeinek formai és tartalmi elemeivel. A végletekig absztrahált kortárs gondolati és formai vágyat az archaikus képlet „egymásba születés” morfózisában, szinte annak keletkező pillanatában szemlélik, és emelik térbe sajátos őszinteséggel a gyökerekbe még-még belekapaszkodó 21. századi létformát. Az egyedi kísérletező szuggesztív hatás képes mai, múltbéli és még ki nem mondott gondolatokat azonos időben közölni. A finom eleganciával lehetőleg könnyedén megtestesülő alkotás a pályázati mezőny legizgalmasabb jelensége.

A Magyar Építész Kamara különdíját a 17. számú pályázat, Bulcsu Tamás, Fortvingler Éva és Móser Balázs (Munkacsoport.net) szigligeti nyaralója nyerte el, amelyet Noll Tamás, a MÉK elnöke méltatott:

„Hagyomány és korszerűség ötvözete” – így jellemezhetők tömören a Balaton-felvidéki nyaraló építészeti értékei. Az épület tájba illesztése, léptéke és tömege a régi korok tradicionális tudását, mintáit követi, míg szerkezetében, anyaghasználatában, plasztikájában és fényvel való telítettségében a mai világ életérzését adja. Mesteri munka, amely mintaként szolgálhat arra, hogyan kell a táji környezetben viselkedni, tanulva az elődöktől, és erre építve újat, mait alkotni.

További három pályamű dicséret oklevélben részesült: Börzsei Tamás csobánkai családi háza (5. számú pályázat); Kalmár László, Zsuffa Zsolt és Rose Balázs (Zsuffa és Kalmár Kft.) budapesti családiház-átalakítása, -bővítése (24. számú pályázat); valamint Kovács Zsolt György, Beránková Jana, Kovács Dávid pécselyi nyaralóépülete (27. számú pályázat).



Az „Év háza” díjat Dévényi Tamás kapta sóskúti lakóházáért

Fotó: Bajnószky Tamás

A MÉSZ
különdíjasa
a Borsos Ágnes
és dr. Bachman
Zoltán tervezte
kővágószőlői
víkendház lett



Bulcsu Tamás,
Fortvingler Éva
és Móser Balázs
szigligeti
nyaralója
a MÉK külön-
díját kapta



Fotó: Bajnóczky Tamás

Elismerések az építészet világnapja alkalmából

Pro Architectura, Palóczy Antal-, Lechner Lajos-díjak

Az európai nyelvek többségében a dolgok magjában az építészet áll, azaz az architektúra. Persze az „architektúra” szót ma már sokféleképpen használjuk: felépítés, szerkezet, rendszer – amelyeket az informatika kisajátítani látszik.

De mit is jelentett eredetileg, a régiek nyelvén?

Két görög szóból ered; egyrészt az „arch” ('ív', 'boltív'), másrészt a „tectonic” ('szerkezet') szóból, ami az építészet kettős, szellemi és anyagi természetére világít rá.

Az „arch” közös gyöke a szintén görög „arche” szónak, amelynek elsődleges jelentése 'kezdet', 'eredet' vagy 'első ok'. Később jelentése: 'hatalom', 'szuverenitás',

'dominancia'. Ez a lista a 'végső alapul szolgáló lényeg'-ig és a 'végső bizonyíthatatlan alapelv'-ig terjed. Az archaikus periódus nyelvén az „arche” („archai”) a forrást jelenti, a létező dolgok eredetét vagy gyökerét.

A legenda szerint létezett egy Őskönyv, egy Arche, amely minden tudás forrása volt, s amelyért évezredek át folyt a harc. Aki megszerezte, istentelen hatalmaknak parancsolhatott, éppen ezért az olvasásától óva intenek a bölcsek. Még a beavatottak is csak félve vették kézbe, ereje ugyanis könnyedén megháboríthatta az őt forgatók elméjét. A könyv rajzai a legendák szerint az építészeti tudásra is kiterjedtek.

Az építészet életünk egyik alapja, melyben benne vannak a szellemi alapok, az arche, és benne van az anyagi minőség, a szerkezet, a tektonika. Az építészet egyszerre nyújt oltalmat, menedéket, biztonságot életünk hétköznapi keretében, és egyszerre nyújt szellemi élményt. Egyszerre használja egy adott kor technikai eszköztárát és ezerféle, a kort jellemző anyagait, s egyszerre fejezi ki egy kor szellemiségét, világfelfogását. Így az alkotó építész egyszerre az egyéni és a közösségi önkifejezés eszközeként hozza létre az építészeti remekműveket és épített környezetünk egészét.

Kérdés, hogy beszélhetünk-e egységes építészeiről. Hisz korunkat nem jellemzi egységes építészeti korstílus, mintha a pluralizmus vette volna át az építészeti stílusok helyét. A korszakváltásokat a mindenkori szellemi irányzatok, az esztétikai-művészi szemlélet mellett a technikai-technológiai újítások alkalmazása jellemzi. Ma, amikor a technikai-technológiai fejlettség hihetetlen változatosságot kínál, az építészetet szinte csak az alkotók szubjektív intuíciói által befolyásolt, sokszínű irányzatok egymás melletti léte jellemzi.

És ez a modern. A modernségen a mindenkori társadalmi, technikai és technológiai igényekkel, adottságokkal összhangban levő törekvéseket értünk. A modernségnek ez az értelmezése nyújt kulcsot számtalan olyan alkotó értékeléséhez, akik életművükben stílusváltásokat mutatnak fel.

Az építészet kettős természetére világít rá a mai ünnep, és ez a kettősség különböző arányban jelenik meg

a háromféle adományozott díjban is. Díjat adományoz a szellemi alkotóknak, a tervező építészeknek, díjat a városok és falvak formálóinak, a településtervezőknek, és díjat azoknak, akik tisztviselőként szolgálják a szellemi alkotások megvalósítását, akik közvetítik a közösség akaratát.

Pro Architectura díjat kapnak azok, akik kiemelkedő építészeti alkotást hoztak létre, akik magas színvonalon tették rá kézjegyüket a környezetükre, akik mai nyelven tudták alkalmazni a szellemi és anyagi világ végtelen tárházát.

Palóczy Antal-díjat kapnak azon alkotók, akik az építészet terét, környezetét, a várost formálják. Ők azok, akik látják a várost mint szellemi entitást, és látják fizikai szükségleteit, fejlődését, lüktetését. Akik tudják, hogy a város akkor működik, ha van gazdasága, fejlett infrastruktúrája, intézményrendszere, és mindez szerves egészet alkot.

Lechner Lajos-díjat kapnak azok, akik a rendezési tervet olvassák, és érvényt szereznek nekik. Akik lefordítják az építetőnek, hogy mit akar, hiszen az az épített környezet része lesz. Hogy amit építeni akar, az egybe kell, hogy essen a közösség akaratával, legyen szó az épület magasságáról vagy éppen biztonságáról.

Mindhárom alkotóközösség közreműködik az épített környezet alakításában. Jóllehet más-más arányban képviselik az élet anyagi, illetve szellemi dimenzióját, valamennyien épített környezetünk egységben munkálkodnak. Kívánok sok sikert és elismerést további munkájukhoz, és hogy leljék velünk együtt örömeiket az általuk is formált világban.

dr. Szaló Péter
területrendezési, építésügyi és
örökségvédelmi helyettes államtitkár,
Belügyminisztérium

(Dr. Szaló Péter előadásának szerkesztett változata;
a beszéd az építészet világnapja alkalmából, október
7-én, a BM-ben hangzott el.)

A 2013. ÉV PRO ARCHITECTURA DÍJAZOTTJAI

Az 1992-ben alapított Pro Architectura díj elnyerésére az Országos Főépítési Iroda idén is pályázatot hirdetett. A kiemelkedő építészeti alkotás tervezéséért adományozható miniszteri elismerésből minden évben ötöt ítélnek oda, és több alkotó esetében megosztva is adják. Pályázni kizárólag olyan épülettel lehetett, amely minden tekintetben szabályos körülmények között valósult meg, valamint a pályázat beadási határideje (2013. augusztus 9.) előtt legalább egy évvel adták át, és azóta folyamatos használatban van. Az építészet világnapja alkalmából október 7-én a következő épületek, illetve tervezőik kaptak Pro Architectura díjat:

1. Debreceni Egyetem, Informatikai Kar

Vezető tervező: Kovács Péter DLA, Lengyel István
Építész munkatárs: Barabás Lajos, Bartha Tibor, Ferenczi Ottó, Kazamér György, Kecskés István, Molnár Éva, Tóth Attila
Kivitelezés éve: 2010–2011

2. Gödöllő, Királyi Vároterem – rekonstrukció

Vezető tervező: Hajós Tibor (Hajós Építész Iroda Kft.),
Építész munkatárs: Kovács Ágnes, Módra Gábor, Apró Juhász Jánosné, Németh Sándor
Kivitelezés éve: 2011

3. Pécs, Zsolnay Kulturális Negyed

Vezető tervező: Baranyi-Csaba Kata, Herczeg László, Pintér Tamás János (MCXVI Építészműterem)
Kivitelezés éve: 2010–2012

4. Zánka, Új Nemzedék Központ – a központi épület átalakítása, bővítése

Vezető tervező: Krizsán András (Modum Építésziroda Kft.)
Építész munkatárs: Csontó Judit, Debreczeni Szabolcs építész-hallgató
Kivitelezés éve: 2012

5. Budapest, Piarista Központ

Vezető tervező: Golda János (M-Teampannon Kft.), Kovács Zoltán és Mészáros Erzsébet (kollektív műterem Kft.)
Építész munkatárs: Szojka M. Tünde, Alkér Katalin, Debreczeni András, Nagy Gábor, Vermes Dániel, Horváth Roberta (kollektív műterem Kft.); Varga Bence, Zahorán Gábor (M-Teampannon Kft.)
Kivitelezés éve: 2009–2011



1

Fotó: Bajnóczky Tamás



2



3



4

Fotó: Bajnóczky Tamás



5

Fotó: Kovács Zoltán



Horváth Gábor építész a modernitás, a modern architekturális stílus elkötelezett híve. Az elképzelései nyomán megvalósult családi- és társasházak, köz- és ipari épületek letisztult, elegáns formáikkal hirdetik tervezőjük tehetőségét. Az elmúlt évtizedekben szinte az építész védjegyévé váltak azok a síklemezes fedett, kis hajlásszögű tetők, amelyek a klasszikus és a jelenvaló ötvözésével adják meg házaik jellegzetes karakterét.

Horváth Gábor nem csupán megrendelőinek ajánlja a Lindab síklemezes tetőrendszerét, de a 2003. végén Marcaliban megépült otthonát is ezzel fedte.

A saját Lindab tetőjével kapcsolatban szerzett tapasztalatairól és a síklemezes fedés magyarországi elfogadottságának alakulásáról kérdeztük.

Szerkesztő: Melyik Lindab terméket választotta, és hány négyzetméternyi felületet fedett le vele?

Horváth Gábor: Az épület alapterülete valamivel több, mint 100 m², de a garázzsal, a teraszokkal, az átkötő részekkel és az előtetőkkel együtt összesen kb. 170 m²-nyi tetőt alakítottunk ki a Lindab PLX-szel.

A PLX síklemezes fedés igen jellegzetes, mondhatni exkluzív. A tervezéskor figyelembe kellett-e vennie az épített környezethez való illeszkedést vagy városképi szempontokat?

A házam egy saroktelken áll. Viszonylag félreeső, önálló területen helyezkedik el, zöldövezetben. Így az ún. alkotói szabadságot nem befolyásolták ezek a tényezők. A Lindab széles színárnyalat-kínálatából én - többek között - azért is választottam az antracitot, hogy ez a mesterséges objektum a természet meghatározó színével találjon kapcsolatot, alkotson harmóniát.

Statikai, gazdaságossági, kivitelezési vagy inkább esztétikai szempontok vezérelték, amikor a PLX mellett döntött?

Az igaz, hogy a PLX egy m²-re vetített súlya töredéke a szilikát alapú cserepekének, és ennek nagy szerepe lehet pl. a felújítások során, de ennek az épületnek az esetében nem a statikai érv volt a döntő. Az az építészeti irányzat, amit én művelek, és amit a köznyelvben „modernnek” szoktak nevezni, bár a „posztmodern” kifejezés lenne a pontosabb, általában kis hajlásszögű tetőkkel dolgozik. Ehhez a struktúrához, ami még nem lapostető, de nem is cserepes megoldású magastető, egyértelműen a korcoltlemeszes fedés jöhet szóba.

Olyan textúrát kapunk általa, amely hangulatában illeszkedik ehhez a formavilághoz, sőt nagy szerepe van annak megteremtésében is, hiszen mintegy sajátja annak. Ha tehát nem a Bauhausból indulunk ki, amely általában lapostetőkkel operál, a kis hajlásszögű tetőhöz, amit – megmaradva a bevezetőjében használt terminus technicusnál – a modern architektúra preferál, műszakilag és esztétikailag is a síklemezes fedés illik a legjobban. Megjegyzem, a technológia egyáltalán nem új, hiszen évszázados épületeinken - gondoljunk csak a kastélyokra, templomokra -, szép számmal láthatunk pl. rézlemezektől készült, időtálló, gyönyörű burkolatokat. De ki tudná azt ma megfizetni? A Lindab PLX termékében pont az az innovatív mozzanat, hogy

Klasszikus elegancia, modern épületek

A Lindab PLX síklemezes tetőinek esztétikájáról, műszaki tapasztalatairól beszél a Bau Art Kft. építész, ügyvezetője

a legújabb mérnöki fejlesztések révén ezt a klasszikus módszert teszi elérhetővé és a mindennapi gyakorlat részévé, egyszeremind megőrizve annak stílári üzenetét, történeti gyökereit.

Tervezett-e a tetőre a hagyományostól eltérő formákat, építészeti megoldásokat?

Igyekszem letisztult, egységes, átlátható felületekkel dolgozni. A fő épületet egy fél-nyeregtető fedi, ami mértanilag tulajdonképpen egy téglalap. Ez nem jelentett különösebb kihívást a bádigosoknak. Viszont adott egy olyan kiugró ablak, amely hasábként kinyúlik az épület síkjából. Ott található egy tetőfelépítmény-szerű szerkezet, amelyre szintén síklemez fedés került. Nos, ennek a résznek a burkolásánál valóban megmutatkozott a PLX lágyága, hajlékonysága, könnyű formálhatósága. Ezen tulajdonságai miatt egyébként ennél bonyolultabb formák, pl. kőíves vagy félgömb alakú felületek esetében is szépen használható, „kezes” anyag.

Amikor az épület tervein gondolkodott, már eleve Lindab tetőt álmított az új házra?

Mivel már addig is sok ilyen terveztem, a saját házam esetében is természetes volt, hogy ebben a megoldásban gondolkodtam. Úgy tűnik, számomra ez a tetőtípus és a Lindab síklemezes megoldásai már összeforrtak. De bevallom, hogy a fentiekén túl, mint tulajdonosnak, aki mielőbb szeretett volna már beköltözni, a szerelés gyorsasága sem volt elhanyagolható. Mivel akkoriban még nem létezett a SRP Click termék, amit az előrekorcolásnak köszönhetően szinte csak össze kell pattintani, a gyártó által felhengerelve leszállított tekercslemezeket a mesterek speciális szerszámaikkal a helyszínen korcolták és a tetőn illesztették össze. A száraz szereléses technológia jellegéből fakadóan mindenki számára kézenfekvő, hogy a folyamat így jóval kevesebb időt vett igénybe.

Feltételezem, hogy mint építész, a tökéletes vízvezetés és hőszigetelés érdekében különös figyelmet fordított a tetőzet kialakításánál a rétegrendre.

Az a helyzet, hogy ezzel szerencsére sok munkám nem volt, hiszen a gyár által ajánlott rétegrend lett beépítve.

Az építések általában is ezt a gyakorlatot követik?

Én személy szerint minden esetben figyelembe veszem, mert az évek során egyre újabb és jobb tulajdonságú anyagok jelennek meg. Mi következik ebből? Ha egy rendszerben valamelyik alkotóelemet egy másikkal helyettesítünk, az a struktúra már nem az eredeti, hanem valami új. A benne foglalt anyagok viselkedését, egymásra hatását, együttműködését tesztelni csak a gyártónak van kapacitása, műszaki lehetősége. Éppen ezért hasznos a tervezőknek erre hagyatkozni. Az azt szoktam mondani, hogy többek között ez az a hozzáadott érték, amely sikeressé teszi a Lindab rendszereit. Ha ezt a modult használjuk, biztosak lehetünk a minőségben, akár a hőszigetelés, akár a páraáteresztés, akár a tűzvédelem tekintetében.

Önnél tehát bevált PLX az elmúlt évtizedben. De hogyan lehet elfogadtatni a hazai közönséggel és a szakmával?

Az elmúlt tíz évben nálam tényleg tökéletesen bevált a PLX, eddig nem kellett „hozzányúlni”. Ahogyan beváltak azok a tetők is, amit szintén a Lindab termékeiből terveztem családi házakra, társasházakra vagy éppen ipari épületekre. Bár ezek jó példák, a magyar közönség ízlése, pontosabban inkább a tapasztalata még mindig a hagyományos cserepéhez húz. Cserepet már mindenki látott: megfogta, a kezében tartotta, el tudja gondolni, hogy is alkot az a házat megóvó egységes felületet. De azt már jóval nehezebb elképzelni, miként lesz ezekből a korcolt, tekercselt lemezekből egyszer tető a fejünk fölött. Éppen ezért sok kérdés adódik a megrendelők részéről főként a beázás-biztonsággal, az anyag tartósságával és egyebekkel kapcsolatban. Ilyen esetekben nagyon jó szolgálatot tesznek azok a megvalósult terveim, amelyek már a látványukkal is válaszolnak ezekre a kérdésekre. Vannak megrendelők, akik bizony nem restek felmenni a referenciához tetejére, és ott szemrevételezni a részleteket: az illesztéseket, a hőtágulás elleni védelmet, a szigetelést stb.



Az elhangzottak alapján úgy érzem, hogy mint a modern építészeti stílus és ebből fakadóan a kis hajlásszögű tetőformák elkötelezett híve Ön szükségszerűen a lemezfedés és egyben a Lindab síklemezeinek a hazai nagykövete is?

Az eddigi pályám során valóban számos kis hajlásszögű tetőt és ezekre síklemezes fedést terveztem - nem csak családi házakra. Ezek az épületek tulajdonképpen önmagukban is hirdetik ennek a stílusnak, ennek a technológiának a szépségét és az előnyeit. Az eddigi megrendelőim elégedettsége pedig a szájhagyomány útján járul hozzá ahhoz, hogy minél több hazai épületet óvjának és díszítsenek a síklemezes fedések.

Quo vadis, avagy merre tartasz, vidék?

2. | A vidékről másképpen



Az *Építész Közlöny–Műhely* előző, augusztusi számának vidékkel foglalkozó tematikáját a következő oldalakon is hosszan folytatjuk. A téma kimeríthetetlen, teljességre nem is törekedtünk. Sokkal inkább arra, hogy a vidékről olykor kicsit rendhagyó közelítéssel szóljunk. Így hát nemcsak építészekkel beszélgettünk, hanem például Bukta Imre képzőművésszel is, akinek *Másik Magyarország* című életmű-kiállítását ez év elején láthattuk a Múcsarnokban. A címben jelzett „másik Magyarország” pedig nem más, mint a vidék országa, amelynek nagyjából az utolsó ötven évét jelenítette meg a kiállítóhely valamennyi helyiségét munkáival megtöltő Munkácsy-díjas művész. A sokak szerint az utóbbi évek legjobb kortárs hazai kiállítását jegyző Bukta Imre szülőfalujában, a Heves megyei Mezőszemerén él, és egészen közelről figyeli, majd örökíti meg a falujában zajló változásokat: a kilátástalan életet, az elszegényedést, a természeti táj ember általi rombolását, az életforma átalakulását, a hagyományok eltűnését, avagy éppen újabb hagyományok keletkezését.

Egészen izgalmas, ahogyan a vidéket különböző aspektusból szemlélők mondatai időnként összecsengenek. V. Németh Zsolt, a Vidékfejlesztési Minisztérium vidékfejlesztésért felelős államtitkára többek között – ahogy Bukta Imre is – beszél a szemünk előtt formálódó tradíciókról, mások mellett az egyre népszerűbb falunapokról, amelyek nemcsak a hagyományos búcsúkat látszanak felváltani, de azoknál némileg többet is nyújtanak, amikor lehetőséget adnak a különböző közösségi programokat, hagyományokat folytató helyi egyesületek bemutatkozására. Az építészetre érintve pedig úgy fogalmaz, hogy ma nem elvárás, hogy régi parasztházat építsen magának az ember, de annak hagyományait, „okosságát” igenis figyelembe lehet venni. Megjegyzésével mintha a vidéki építészeti átalakulását kutató Tamáska Máté szociológus egyik mondatára reflektálna, aki úgy tartja, hogy az idegen földről érkező zavaros építészeti minták helyett még mindig elfogadhatóbb lenne, ha a családi házak építői a hazai építészeti múltból inspirálódnának, s ha úgy alakul, inkább a hosszú idő alatt kialakult, sajátos értékrenddel bíró parasztházakat másolnák, mintsem hogy gyorsan múló és még gyorsabban devalválódó divatoknak hódoljanak be.

De a szálak összeérnek máshol is: az államtitkár úr által említett, az elesett vidéki települések támogatására kidolgozott programokra találunk már működő példákat a Heves megyei Mátraverebélyen, ahol a falu polgármester asszonya, Seres Mária – civilben építész – irányításával számtalan, a lakók számára értelmes munkát – és ezzel új életkilátásokat – kínál, a helyben maradást segítő program indult be.

Összeállításunkban az építészet ürügyén sokféleképpen beszélgettünk, és nagyon bízunk benne, hogy nem hiába. E reményünkben erősített meg bennünket Papp Sándor építész-tanár Nyíregyházáról, aki az előző számunkban Bodonyi Csaba által bemutatott bokortanya-koncepcióhoz kapcsolódva elküldte egy több mint tíz évvel ezelőtt megjelent tanulmányát ugyanerről a témáról, bemutatva e sajátos képződmények történeti hátterét és működését. Figyelemre méltónak találtuk írását, amelyből részleteket közlünk. Reméljük, önök sem találják haszontalannak.

Rubóczki Erzsébet
főszerkesztő

A közösség a vidék nagy értéke

Interjú a VM államtitkárával

Amikor e lap oldalain a vidékről és annak építészetéről gondolkodunk, igyekszünk azt sokféle megközelítéssel tenni. Nemcsak építészeket és nemcsak építészetről kérdezzünk, hanem faggatunk szociológust, művészt – és mint az alábbiakból kiderül – szakpolitikust is. Am induljunk bárhol, a közösségteremtés, a közösségépítés, illetve a hagyomány szinte azonnal fókuszba kerül. Nem volt ez másképpen a Vidékfejlesztési Minisztérium (VM) vidékfejlesztésért felelős államtitkárával, V. Németh Zsolttal folytatott beszélgetésünkben sem.

Rubóczki Erzsébet: Az elmúlt években nagy változás történt a vidék fogalmának értelmezésében. Ahogy arra ön is utalt egyik beszédében, „a vidék nem csupán egy termelési tér, az agrártermékek előállításának helyszíne, hanem társadalmi és kulturális tér is”. Mit jelent ez a Vidékfejlesztési Minisztériumban, és hol jut ebben hely az építészetnek?



V. Németh Zsolt: Már a Vidékfejlesztési Minisztérium neve is mutatja, hogy ezen a területen valóban paradigmaváltás történt: a Földművelésügyi Minisztériumból Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium lett, most pedig Vidékfejlesztési Minisztérium a neve. Ami nem azt jelenti, hogy háttérbe szorítjuk a mezőgazdaságot, pusztán annyit, hogy a „helyére tesszük”; mert a mezőgazdaságnak is az a feladata, hogy a vidéket segítse. Nem önmagában értékelendő a termés-átlagokkal és az agrárkibocsátási adatokkal, hanem, s ez a feladata ennek a minisztériumnak és azon belül ennek az államtitkárságnak különösen, hogy az agráriumnak azt a területét fogja át, amely azt segíti, hogy vidéken maradjanak az emberek, hogy legyen vonzó ott élni, hogy javuljon az ottani életminőség. Három feladatnak a harmonikus fejlesztését kell támogatnunk: a vidéken folyó gazdasági tevékenységet és az agrárkibocsátást, de feladatunk, ha úgy tetszik, a teremtett világnak a megóvása, illetve, harmadik elemként, a vidék kulturális és társadalmi térként való értelmezése és megfelelő gondozása is.

RE: Ha az építészetet nézzük, hol tud a Vidékfejlesztési Minisztérium leginkább a vidékre hatni, milyen eszközei vannak erre?

VNZs: A Vidékfejlesztési Minisztérium legnagyobb befolyásolási lehetőségei a falufejlesztési, illetve a vidéki örökség-pályázatok: az elmúlt években csak a vidéki örökség megőrzésére több mint ezernégyezer pályázat keretében (ebből kilencszáz egyházi pályázat volt) huszonhárom és fél milliárd forintot fordítottunk. Az elmúlt években a vidéki kis templomok megújítása programszerűen történt. De teljesen megújult több mint négyszáz falusi kultúrház is – funkcionális és építészeti értelemben egyaránt –, egy új modell szerint, Integrált Községi és Szolgáltató Térként (IKSZT). Többnyire

a hatvanas években épült, minden szempontból igénytelen műszaki megoldásokkal bíró épületek alakultak át, és jelen pillanatban további hatszázharmincötnek van építési engedélye. Ezek nemcsak kulturális intézményként működnek, hanem a közösségi elemet is magukba foglaló és akár állami foglalkoztatási szolgálatok, falugazdász tájékoztatók helyszíneként is működő, vállalkozási elemet (például a fenntartását segítő üzlethelyiséget) is tartalmazó térként. Jelen pillanatban okoz némi nehézséget ezeknek az intézményeknek a fenntartása, ezért a két-három hét múlva (október végén – a szerk.) napvilágot látó kiírásokban ezekkel kapcsolatban már egy könnyített változat jelenik meg. Egyébként nem csupán az IKSZT-pályázatok keretében újultak meg közösségi épületek, hanem a falufejlesztésében is: az ebben a ciklusban megújuló közösségi épületek száma ma hatszáz és nyolcszáz között lehet. A vidéki örökség kapcsán említettem az egyházi szereplők nagy számát, amikor nyilvánvalóan a kis vidéki templomok újultak meg. De a legutóbbi kiírásnál már a népi építészetet soroltuk előre, és ebben a népi építészettel, mégis pontosan a Magyar Tudományos Akadémia Verszprémi Területi Bizottsága Népi Építészeti Munkabizottságával dolgoztunk együtt. Ebben a régi népi épületekre, kovácsműhelyekre, magtárakra, majorságokra hívnánk fel a figyelmet, ezek megújítására és egyben megfelelő funkciójuk megtalálására.

RE: A megfelelő funkció – alighanem az egyik kulcsszó. De ezt egyáltalán nem könnyű megtalálni.

VNZs: Ez így van, és az IKSZT-nél is mindig az a kérdés, hogy milyen tevékenység köré szerveződjön az épület. Jómagam nem nagyon szeretem a sémákat, nem gondolkodom típusokban; mert van, ahol az idősök köré kell szerveződni, az ő igényeikhez kell alkalmazkodnia; van, ahol népzenei műhelyekhez, vagy avattunk már kemenceházat is, mert ott, abban a közösségben a helyi sütő-főző asszonyok vittek a prímét. A domináns tevékenységek „húzzák” a többi, vonzzák az embereket, és segítik a közösség egybekovácsolódását. Az épületeknek ennek megfelelően kell alakulniuk, építészeti megoldásaikban ezekhez kell alkalmazkodniuk.

RE: A közösség építésében az építészetnek a szerepe és sokféle eszköze lehet. Ezekről szólnak többek között az *Építészközlöny-Műhely* vidékkel foglalkozó augusztusi számának írásai.

VNZs: Én egyáltalán nem temetem a falvak közösségi életét, sőt, nagyon hiszek bennük. Úgy vélem, egyfajta reneszánszát éljük a közösségi életnek. A kilencvenes évek elején csak az önkormányzat volt a letéteményese a közakaratra; de lassan megjelentek az önálló kulturális egyesületek, létrejöttek faluszéplő és tűzoltó-egyesületek, és így tovább, amelyek már nem csak egy szálon kötődnek az önkormányzathoz. Amíg tizenöt évvel ezelőtt alig lehetett látni szüreti felvonulást, ma rengeteg helyen ünneplik a szüretet. Morus Tamást idézve a hagyomány nem a hamu őrzése, hanem a láng továbbadása. De közben új hagyományokat is kell találnunk: ilyenek például a kilencvenes évektől kialakult falunapok a maguk sajátos rituáléival, amelyekről utódaink azt mondhatják majd, hogy napjaink folklorja. Ugyan sajnálatos módon eltűntek a falusi búcsúk, ám a valamikor ezekre hazajövő emberek most a falunapokra érkeznek meg, amelyeknek programja, a búcsúkkal összevetve, kibővült a legkülönbözőbb önszerveződő együttesek bemutatkozásával, a közös ebédekkel és vacsorákkal, amelyek szintén természetes részeivé lettek a közösségszervezésnek. Továbbá a falunapokba sok helyen a szakrális elem is

beemelődött, mert e napok sokszor szentmisével kezdődnek. De a közösség szempontjából kiemelhetném az általunk szintén támogatott Tündérkert mozgalmat is, amelynek már ötven helyszíne van az országban, és amely az őshonos gyümölcsfafajtáknak a felderítésére és megmentésére vállalkozott. Ezek is folyamatosan gyarapodnak, a hozzánk tartozó kultúrával, feladatokkal együtt. És ez szervesen összekapcsolódik a szabad pálinkafőzéssel is, amely szintén ősi kultúra és hagyomány továbbvitele, továbbá az öngondoskodás eleme is ezernyi más szálon kapcsolódik ide. A vidék egyik nagy értéke a közösség, amely képes létrehozni azt a többletet, és képes ellensúlyozni azokat a szerényebb infrastrukturális viszonyokat, a leküzdendő távolságok miatti nehézségeket, amelyek sanyarúbbá teszik a vidéki életet. Úgy hiszem, ezt a fajta közösséget csak vidéken lehet kialakítani.

RE: Ha már a hagyományt említi, kíváncsi lennék, talákozott-e olyan kortárs építészeti alkotással, amelyben megérezte a vidék hagyományát, a tájjal való szerves együttélését?

VNZs: A Vendvidéken és az Őrségben mostanában több épületre is figyeltem. *(Utóbb kiderült, U. Nagy Gábor épületeire. – A szerk.)* Ezeket a kortárs építészet és a hagyománytiszteltet, illetve a táj harmonikus kapcsolatának szép példáiként említhetem. De pár hete adtunk át egy valamikori laktanyaépületből átalakított ökoturisztikai szolgáltató intézményt is, szintén a Vendvidéken, Apátistvánfalván. Számomra ez az épület mind kubatúráját, mind belsőépítészetét tekintve kiváló példa arra, hogy a múltat tisztelve és nem legyőzve milyen egyszerű és hivalkodástól mentes kortárs építészetet lehet művelni. Nem hinném, hogy a 21. században hagyományos parasztházakat kell építeni, de azt igen, hogy azokat méretükben, stílusjegyeikben, arcukatukban, néha funkciójukat tekintve is követendő példának lehet tekinteni. Miközben nagyra értékeljük a barokk zenét vagy az autentikus népzénet, ma nem ezeket akarjuk újratemetni. Ám a magam részéről azt nagyon szeretem, ha a mai muzsikába beemelődik egy régi dallam, és népzénet játszó előadóként kihallok egy eredeti széki dallamfoszlányt vagy a gyönyörű szövegekből beidézett elemeket. És ezzel így vagyok az építészetben is.

RE: Vannak a vidékhez kapcsolódó sikerek, és vannak tervek a jövőre, de ha a vidékről beszélünk, azt sem hallgathatjuk el, hogy a vidéknek nagyon sok baja van. Kicsit rózsaszín lenne a kép, ha ezekről nem esne szó. A 2014–2020-ig terjedő pénzügyi időszakra vonatkozóan milyen elképzelések vannak a Vidékfejlesztési Minisztériumban a bajok orvoslására? Személy szerint ön milyennek szeretné látni a vidéket 2020-ban?

VNZs: Az elmúlt három év nem múlt el nyomtalanul. Ha visszanezünk, meggyőződésem, hogy ekkor kezdődött az a fellendülés, amely megalapozta a helyi termékek hitelét. Lehet, hogy sokan sokféle adatot fel tudnának sorolni a magyar agráriumból, kivitelről, terméseredményekről és minden egyébéről, de amire én hívnám fel a figyelmet, és ami szerintem hatással van a vidéki életre, az az, hogy teret adtunk a helyi termékértékesítési lehetőségeknek, megteremtettük ezek létének és működésének a könnyített jogszabályi környezetét; hogy nagyon sok mindenben egyszerűsítettük a termelői tevékenységet és a hazai termékek piacra jutását. Ha a következő időszakra valamit kiemelnék, az ennek a továbbvitele, illetve az a rövid ellátási láncokkal kapcsolatos program, amelyen most dolgozunk,

nemcsak a vidékfejlesztési, de egyéb operatív programokkal is összefüggésben. Ezek segíthetik elő a vidék ízeinek, színeinek, illatának a megtartását, a vidéki karakter megőrzését, és mindemellett a gazdasági növekedését is. S nyilvánvaló az is, hogy ennek kapcsolódása van az állattartó, gazdálkodó falusi turizmus felé is. Egyértelműen arra törekszünk, hogy a ház körüli speciális termékkörre – amely soha nem fog versenyezni a tömegtermékkel, de egyébként nem is kell, hanem a minőségével, az egyediségével kell másnak lennie – tematikus, a rövid ellátási láncokra épülő alprogramot alkossunk. Ez azért érdekes, mert ebben azt kell összerakni, hogy ezekből a termékekből miképpen lehet az egyediségükkel, a különleges ízvilágukkal versenyképes terméket előállítani. Ebben nagy tartalék van egész Nyugat-Európában, tehát nemcsak egy kisebb piaci résről beszélünk, hanem arról, hogy különálló iparág kezd lenni a helyi termékek értékesítése. A vidékre vonatkozó másik kormányprogram arra irányul, hogy az agrárium kilépjen abból az arányból, amelyre jelenleg durván a 70 százalékos növénytermesztés, illetve a 30 százalékos állattartás a jellemző. Nyilvánvaló, hogy ma a foglalkoztatás is ehhez igazodik: az egyre professzionálisabbá váló és egyre kevesebb munkaerőt igénylő szántóföldi növénytermesztés ebből a szempontból nem vezet sehova. Ezért engem, a falura gyakorolt minimális hatása miatt, nem hoz lázba, hogy mennyi lesz például a búzatermés átlaga. Az a törekvésünk, hogy ez a szerkezet és arány megváltozzon, és hogy a kis magángazdaságok fel is dolgozhassák megtermelt javait. Mi már ennek a szellemében írjuk ki a pályázatainkat. De készülünk arra is, hogy mintákat tudjunk adni nagyon elesett vidékek esetében a mezőgazdasági alapú társadalmi vállalkozásokra. Hogy ezek szociális szövetkezeti formában működnek-e, vagy másként, az majd eldől. Már vannak kidolgozott és működő mintaprogramjaink, amelyeket közösségeknek és faluhelyen gazdálkodni szándékozóknak meg is tudunk mutatni. De hogy építészeti vonatkozást is említsék, az Európai Unió következő időszakra vonatkozó javaslatai között vannak országspecifikus ajánlások, amelyekben bizony nem szerepel külön prioritásként sem a helyi örökségvédelem, sem a vidéki örökség megőrzése, és így ezek sem a partnerségi megállapodásba, sem a vidékfejlesztési programba nem kerülhetnek bele. Vagyis az Európai Unió a jövőben arra nem ad pénzt, ha például egy templomnak beázik a teteje, azt oldja meg a tagország. Ám arra ad, ha abba a templomba olyan közösség jár, amelynek identitásához, önazonosságának megerősítéséhez, jobb életminőségéhez fontos az épület. Az uniós elképzelések fontos prioritásként kezelik az ismeretátadást is, és ha ahhoz helyszínt kell találni, az bátran lehet egy építészeti értéket őrző népi épület: majorság, kovácsműhely, magtár stb. Vagyis, ha találunk ilyen típusú funkciókat, a jövőben erre is lehet pályázni. De említhetném a vidék lehatárolását, tehát azt, hogy hol kezdődik, és meddig tart a vidék, és ennek építészeti vonatkozása is lehet. Azokat a városokat érintheti, amelyekhez régebben markánsan önálló települést csatoltak, és amelyek most is kvázi önálló, a saját életüket élő településrészként működnek. Eddig ezek nem voltak terepei a vidékfejlesztésnek, ők kizárólag városfejlesztési programokra pályázhattak, és azokból juthattak forráshoz. A jövőben ezeknek a megújulása nem a rurális, hanem a vidékfejlesztés mentén fog történni, legalábbis mi így szeretnénk. Ebből a szempontból is egy, az eddigieknél jóval érzékenyebb rendszert akarunk felépíteni.

Közösség-építészet

Egy építész-polgármester irányította falu élete

Az építész: mérnök és művész egyszerre. Néha még tudós is. De a joghoz és a gazdasághoz is kell valamennyit konyítania, s mint értelmiségi, a közéletben is tájékozottnak kell lennie. Ezek után nem csoda, ha esetenként más pályán is megállja a helyét. A következőkben egy többszörösen hátrányos helyzetű község, a Budapesttől nagyjából száz kilométerre fekvő Mátraverebély-Szentkút polgármesterét, Seres Mária építész-kérdéztük pályájáról és a falujában történő változásokról.

Tatai Mária: Nemcsak különböző művészeti ágakban találunk sikeres építészeket, de a közéletben is. Néhányan polgármesterként tevékenykednek. Az *Építész Közlöny-Műhely* előző két száma például László Tamással, Budapest XV. kerületének polgármesterével közölt interjút. Őt arról faggattuk, hogy építész-képzettsége mennyiben segíti a kerület problémáinak felismerésében és megoldásában. Válaszaiból, de a magam eddigi tapasztalatai alapján is úgy látom, szerencsés társítás, ha valaki építész-ként, tervezői múlttal vállal polgármesteri feladatokat. Hogyan történt ez az ön esetében?



Seres Mária: Frissen végzett építészből először tanár lettem. Pedig akkor sem volt jellemző, hogy egy építész elme egy középiskolába tanítani. Ez a rendszerváltás idején történt, 1988–1989-ben. Még megvoltak a nagy tervező-vállalatok, a VÁTI, a KÖZTI, a LAKÓTERV, az évfolyamtársaim ezekre, a legjobbnak számító munkahelyekre mentek dolgozni. Nálam úgy alakult, hogy miután a diplomámat kézbe kaptam, másnap telefonált a nyíregyházi középiskolám igazgatója, s megkérdezte, hogy elmenek-e hozzájuk tanítani. Igent mondtam. Vonzott, hogy építészeti tárgyakat kellett oktatnom. Közben elvégeztem a műszaki egyetem kétéves másoddiplomás képzésében a mérnök-tanári tagozatot is. Most, ahogy visszatekintek, úgy látom, hogy mindez nem volt véletlen fordulat az életemben. Az iskola mellett magántervezéssel is foglalkoztam, és mindeközben megszületett a négy gyermekem. Rendre megtörtént, hogy amikor határidős munka volt, valamelyik gyerekem lebetegedett. Ezt annak jelzéséként értékeltem, hogy én most elsősorban anyuka vagyok. A gyerekek mellett nehéz volt az építészetet művelni. De tizenkét év alatt sokat változott a világ is, a szakma kicsit elhúzott mellettem, és már nehéz lett volna visszakerülni az építész-közegbe. A gyerekekkel otthon töltött időszak azonban sok egyébként kihívást is tartogatott – például egy népszavazási kezdeményezést, amely mintegy hatszáz ezer aláírással zárult. Ennek az volt a legfontosabb tanulsága, hogy meg lehet mozdítani az embereket, ha olyan dolgot mondunk, amit értenek, és ha a szívükből szólunk. Azért lettem polgármester, mert úgy éreztem, hogy ha a kistépelések rendben lennének, akkor az egész ország jobban működne. Meggyőződésem

volt, hogy önellátó településeket kell létrehozni, amelyekben a lakosság nem érzi magát kiszolgáltatottnak. Ezért mentem Mátraverebélybe is, amelyet előtte valójában nem ismertem.

TM: És miért éppen Mátraverebélyre esett a választása?
SM: Mátraverebély különleges adottságokkal bíró hely, ahol kilencszáz éve történnek csodák, és ez a folyamat miért is ne folytatódhatna most, a 21. században akár kisebb, hétköznapi csodákkal? (*Mátraverebély-Szentkút kiemelt nemzeti kegyhely, ahová évente közel kétszáz ezren zarándokolnak el.* – A szerk.)

TM: Milyen programmal pályázott, hogy 2010-ben „idegenként” sikerült azonnal elnyernie a polgármesteri helyet?

SM: Két hónapos intenzív kampányt folytattam. Körbejártam a települést, valamennyi családhoz elmentem. Megnéztem, mire van lehetőség, összeállítottam egy olyan programot, amelyet megvalósíthatónak ítéltam. Persze, amikor az ember nincs benne az önkormányzati életben, akkor sokkal egyszerűbbnek tűnnek a dolgok, de azóta már érzem a korlátokat is. Rengeteg kööttség és kötelezően ellátandó feladat van, nem beszélve a szigorú költségvetési szabályozókról. Amikor megnyertem a polgármesterséget, azt kellett látnom, hogy hiányzik az az anyagi bázis, amelylyel egy-egy projekt elindulhatott volna. Hogy ezen túl tudjunk lépni, szigorú takarékoskodásba kezdünk, és kerestük azokat a lehetőségeket, amelyek segítségével a pénztelen-ségből kiléphetünk. Ez másfél évbe telt. Mostanra viszont már jól áll a település, és haladni tudunk, köszönhetően annak, hogy egy olyan vonalat indítottunk el, amely szerintem egyedülálló az országban.

TM: Ez nagyon ígéretesen hangzik, ezért is hasznos lenne megismerni a mátraverebélyi előremutató történéseket.

SM: Amit mi itt csinálunk, azért modellértékű, mert akármelyik település választhatja ezt az utat. Többszörösen hátrányos helyzetű, kétezer fős faluról beszélünk, a lakosság fele cigány ember, magas a munkanélküliek száma, ráadásul előregedő a lakosság. Az iskolában, óvodában szinte csak cigánygyerek van. Ez az a helyzet, amire könnyen rámondják, hogy reménytelen. Nos, mi ebben a „reménytelen” közegben egy év alatt szép eredményeket értünk el úgy, hogy nem kellett hozzá semmilyen extra pályázat, meg szponzor, meg különleges adottság. „Mindössze” néhány lelkes munkatársra volt szükség, akik hajlandók voltak gondolkodni és dolgozni a közösség érdekében. Persze, kellett még jó ötletek, amelyeket aztán a közfoglalkoztatási programok segítségével meg is tudtunk valósítani. Olyan közfoglalkoztatási tervet állítottunk össze, amely személyiségfejlesztő és értékteremtő programokat tartalmazott. Ezek segítségével pár hónap alatt látványos eredményeket értünk el, és mára már több mint száz embert tudtunk bekapcsolni a programokba.



TM: Mi a titka ennek a kedvezően alakuló történetnek?

SM: A sikerélményre építve olyan egyszerű dolgokat találtunk ki, amelyeket bárki utánunk tud csinálni. A sikerélmény ugyanis ezeknek a nagyon nehéz helyzetben élő embereknek nem adatott meg sem az iskolában, sem a munkahelyen, sem a közösségi létben. A munka viszont naponta lehetőséget kínálhat számukra, hogy büszkékké legyenek, és azt érezzék, van értelme az életüknek. Nem eltartott „segélyesek” többé, hanem hasznos tagjai a közösségnek. Ezzel a személyiségfejlesztésben is jó úton járunk. Büszkékké vagyunk arra, hogy az ország talán legváltozatosabb közfoglalkoztatási programja a miénk, sok kreatív tevékenységgel. A kosárfonás és a kerámiakészítés mellett az állattenyésztésben is a kreatívabb utakat választottuk: fűrj- és kecsketartást, nyúltenyésztést, őshonos baromfitartást. Kecsketejéből fűszerezett sajtokat, sőt, a savóból mézet készítünk. Gombatermesztésre is berendezkedtünk, a hagyományos csiperke mellett gyógygombákkal is foglalkozunk. A „háztáji” energiafejlesztésben is előreléptünk: energiafejlesztő szobakerékpárokat raktunk össze közmunkában, használt sörösdobozokból pedig aszalókat készítettünk.

Mindehhez hozzá kell tenni, hogy az önkormányzatnak nem volt földje, sem állattenyésztésre alkalmas telephelye. Viszont adva volt a sok megműveletlen kiskert. Ezeket kellett újra visszahozni a „háztáji” művelésbe. Egy család 500–1000 négyzetméteres kertet képes megművelni, s az embereket meg lehet és meg kell tanítani arra, hogyan lehet ezt hasznosítani.

Van három tankertünk, melyekben bárki megnézheti, hogyan kell zöldséget termeszteni, jószágot tartani, hogyan néznek ki a gyógynövények, a fűszernövények, és melyik mire való. Tehát olyan mintákat mutatunk, amelyek alapján a saját kerteket is meg lehet művelni. Az önkormányzat



abban tud még segíteni, hogy magot oszt, palántát és jószágot ad. Ha ingyen adjuk, akkor a termés felét visszakerjünk, míg ha megveszik, akkor maguk gazdálkodnak vele. Van őshonos baromfiállományunk száz tojótyúkkal, hozzá keltetőgép, amelybe tíznaponta rakjuk be a tojásokat, egyszerre akár ötszázat. A csirkéket ingyen akartuk osztani a családoknak, de ma ott tartunk, hogy a falubeliek és a közmunkások nem ingyen viszik, hanem megveszik az állatokat, harminc-ötven darabot a hó elején. Mindez nagy előrelépés, mert a településen élő aktív korúak 60 százaléka nem tud dolgozni. Szakképzettségük nincs, sőt az írási-olvasási készség is igen alacsony. A környékbeli városokban sincs munkahely. Korábban sokan ingáztak Budapestre is, hiszen nem nagy a távolság, alig száz kilométer, tehát egy bő órás úttal elérhető, de 71 200 forint a busz-, illetve a vonatbérlet is. Munkásszállás nincs, az albérlet drága lenne. Ebben a modern kori „röghöz kötöttségükben” egyetlen munkáltatójuk lehet: az önkormányzat. Hosszabb távon talán egy helyi szociális szövetkezet. És ne felejtjük el: a dolgozó



ember nemcsak értéket teremt, de példát mutat a gyermekeinek is. Mindebben kívánunk intenzív segítséget nyújtani mindenkinek, akiben hajlandóság van. Mújdricza Péter építész fogalmazott úgy, hogy nálunk közösség-építészet folyik.

TM: Építészszemmel hogyan látja a faluját, az építési véna mennyiben segíti ezt a közösségépítő, közösségteremtő munkát? Építészeti szempontból milyen további változások várhatók?

SM: A települést a 21-es főút kettészeli. Az út jobb oldalán a hetvenes években épült két-három szintes házak állnak, melyeket tehető családok építettek. Lakóik többnyire a Nógrád Megyei Építőipari Vállalatnál dolgoztak valamikor, illetve bányászok voltak. Az út Szentkút felé eső bal oldalán található ófalu, a hagyományos falusi házaival, egészen más arculatot mutat. Az itt lévő ingatlanok elértéktelenedtek, ezeket cigánycsaládok lakják, akik a házak felújításával egyáltalán nem foglalkoznak, hiszen nincs is pénzük rá, de nem is értenek hozzá. Ezen a teljesen amortizálódott területen egy településrehabilitációs programot kellene elindítani minél hamarabb. Első lépésként a kerítésrehabilitációt tervezzük megvalósítani, mert hogyha az épület nem is szép, ezzel legalább kulturált, egységesebb arculatot adhatnánk az utcának. Ezt azért nehéz megcsinálni, mert a magántulajdonhoz nem nyúlhatunk hozzá. Az emberek, ha napi megélhetési gondjaik vannak, nem fognak azzal foglalkozni, hogyan is néz ki a házuk. Apró lépés volt, mégis nagyon fontos, hogy tavaly a közmunkaprogramban két olyan dolgot tettünk, amely szépítette az utcát. Az egyik, hogy saját készítésű, egységes kerámia utcanévtáblákat helyeztünk ki, a másik, hogy fonott virágkosarak kerültek a házak elé. Persze, a nyomort nem lehet ezzel eltakarni. A településrehabilitációs programok jelenleg sajnos csak a városokra vannak szabva, de bízom benne, hogy előbb-utóbb a kistépülések is bekapcsolódhatnak.

Nógrád megye a palóc építészetéről híres, de Verebélyben nincsenek a hollókőihez fogható archaikus épületek. Van egy román kori templomunk, amelyre büszkék lehetünk, ám a „hitturisták” célpontja inkább a szentkúti kegyhely. Utóbbi egy kiemelt 2,5 milliárd forintos turisztikai projekt keretében építészeti teljesen meg fog újulni (vezető tervezője Nagy Tamás Ybl-díjas építész). Bízom benne, hogy ahhoz a megváltozott építészeti környezethez majd hozzá tudjuk igazítani a települést is. Lelki szemeim előtt a Gaudí tervezte Güell-park jelenik meg, az a fajta mozaikos, játékos térformálás, amely nagyon közel áll a cigány emberek ízléséhez, színvilágához. A jelenleg még kiépítetlen, funkció nélküli közterületekre bekerülnek majd egyedi utcabútorok, támfalak. Mozaikkal kirakott térépítészeti elemeket tervezzük, ezeket az itteni emberek építhetik meg.

TM: Ki lenne a tervezője?

SM: Sok építész megfordult már a környezetünkben, jöttek fiatalok a Moholy-Nagy Művészeti Egyetemről, de gondolkodunk abban is, hogy fiatal építésznek ötletpályázatot írunk ki a most még csak körvonalazódó elképzelésekre. Mújdricza Péter építész is visszajáró barátunk. Ő most újfajta technológiával, a szupervályog-technikával próbálna meg közösségi épületet létrehozni a cigányok által lakott részen. Ennek a világ sok országában alkalmazott földhurkás építésmódnak az előnye, hogy helyi anyagból, a helyiek bevonásával alkalmazható.

TM: Hogy érzi, vajon építészlátásmódja milyen szerepet játszik polgármesteri működésében?

SM: Az építész terekben gondolkodik, a polgármester közönségben. Ha nincsenek jó „köz-terek”, nem lesznek jó közösségek. Építész polgármesterként ezeknek a többfunkciós közterületeknek a létrehozása a legszebb feladatom. Idén nyáron már lesznek látványos eredményeink: a település három pontján egy-egy kemence létesül – ebből egy már



készen is van. Készülnek a polgármesteri hivatal környékét átalakító tervek is. Itt a kerítések lebontásával lehetőség nyílik az új településközpont kialakítására. Az önkormányzati hivatal belső tereit már korábban átalakítottuk, az ügyfélteret korszerűsítettük. De dolgozunk azon is, hogy legyen termelői piacunk, sőt, szabadtéri mozink is. Ezek önerős kezdeményezések. Pályázati forrásból újítjuk meg az orvosi rendelőt, készül egy vágópont hűtőházzal és csomagolóval, valamint egy térszaúzem. Amit pedig még építésként fontosnak tartok, az a jó alapok építése. Nem mindegy, mire-kire építünk. Vallom azt is, hogy nincsenek elhanyagolható részletek, minden fontos. És lényeges a maximalizmus is, hogy mindent úgy próbáljunk megcsinálni, hogy tökéletes legyen...

TM: Az ön példája akár követhető is lehet. Ha több építész vállalna hasonló feladatot, talán másképpen alakulna az ország építészeti arculata is.

SM: Én annak örülnék jobban, ha az építésznek szép tervezési feladataik lennének! Az viszont fontos lenne, hogy a kistelepülések polgármesterei meglássák a partnert az építésben. Bizzanak az ízlésében, és az állandó spórolási kényszerrel ne fojtsák meg a fantáziáját. A városoknak vannak főépítészeik, de a kistelepüléseken még műszaki munkatárs sincs a hivatalban. Pedig itt lenne igazán szükség jó építészre! Minden településnek van valamiféle arculata, amit egy ügyes építész vagy hangsúlyoz, vagy ellensúlyoz, annak függvényében, hogy a meglévő arculat követendő vagy inkább takarandó. Számomra különösen szimpatikus Veresegyház fejlődési iránya: nemcsak pénze van a településnek, hanem olyan polgármestere is, aki jó építészekkel vette körül magát. Az építészeti tereket pedig társzművészeti alkotásokkal engedi gazdagítani – ezzel a helyi művészek megélhetését is biztosítja, és az ott élők esztétikai igényességét is fejleszti.

TM: Polgármesterként tele van tervekkel, de ha kilép egy kicsit a falujából és a feladatköréből, milyennek látja az építész mai helyzetét?

SM: Jómagam úgy kerültem az építésszakmába, hogy édesapám is építész volt, 1956-ban járt az építészkarra. Nem hagyta el az országot, a szakmájában dolgozott, és egy megyei vállalat vezetőjeként ment nyugdíjba. Nagyon érdekes élmény volt találkozni édesapám hajdani évfolyamtársával, aki ötvenöt éve elment Venezuelába. Nyelvtudás nélkül, a nulláról indult, elég zűrös történelmi időszakot dolgozott végig, és mégis irigylésre méltó anyagi háttérrel tudott teremteni magának és a családjának. Nem szerencsés dolog az általánosítás, de sok példát tudnék mondani, hogy aki itthon maradt, és tisztességgel dolgozott, annak az életre szóló spórolás, nadrágszíjhúzás jutott osztályrészül, aki pedig elment, annak a munka mellett jutott és jut ideje, pénze arra is, hogy élvezze az életet. Az a fajta elégedettség, amely egy végigdolgozott élet után kijár egy embernek, az nekik ott megadatik. Itthon miért nem? Szomorú látni azt is, hogy az építésszakmában annyira kevés a munka, hogy ismétcsak a külföldi munkavállalás jelenti a boldogulást. Mindezek ellenére, négy gyermekem közül kettő ugyanabba a nyíregyházi építőipari szakközépiskolába jár, ahonnan én is elindultam. Furcsállom ugyan, hogy ugyanúgy csótollal kell rajzolniuk, mint anno nekünk, de kétségtelen, hogy az iskola megadja azt a műszaki alapintelligenciát, amelyet egy gimnáziumban nem lehet megszerezni. Lehetséges tehát, hogy a gyerekeim között is akad majd építész, sőt, az is megtörténhet, hogy valamelyikükkel együtt dolgozva én is visszatérek a tervezéshez.

*(A mátraverebélyi fotókért
köszönet Mújdricza Péternek.)*

Formaképződés, örökségalkotás, a településképváltozásai

Egy szociológus az építészeti asztalánál

Tamáská Máté azon kevés szakember egyike, akik a szociológus szemével közelítenek az építészeti világra felé. Kutatásainak egyik kiemelt területe a vidék átalakulásának és a falvak építészeti örökségének vizsgálata. Munkássága a kevésbé ismert Hajnal István történész szemléletére épül, írásaiban pedig a jól kidolgozott elméleti alapok mellett a helyszíni bejárás, terepfelmérés is fontos szerepet kap. A fiatal kutatóval 2011-ben megjelent első könyve, *A vidéki tér emlékezete* kapcsán beszélgettünk.

Garai Péter: Az építészeti és a szociológia tudományával együtt kevesen foglalkoznak. Hogyan alakult ki ez az érdeklődés, és miként került a képbe a vidék építészete, a települések arcán az elmúlt évtizedek–századok okozta változások felfejtése?



Tamáská Máté: Ha a településföldrajz irányába tekintünk vissza, azt láthatjuk, hogy a vidék és a falu vizsgálatának viszonylag nagy irodalma van, bár az érdeklődés körülötte az utóbbi évtizedekben kissé alábbhagyott.

Szegeden végeztem szociológia szakon, ahol volt egy városkutatási feladatunk. Ennek részét képezte egy kérdőíves adatgyűjtés, amelynek során rengeteg otthonba bejuthattam. Engem a kérdésekre adott válaszoknál jobban megfogott az, hogy hogyan élnek ezekben a lakásokban az emberek. Szakdolgozatom témájául Hajnal Istvánt választottam, aki a maga korában elismert technikatörténészként a társadalmi formák morfológizációját (*alaki változását – a szerk.*) írta le. Mindezekből együttesen következett az, hogy a szociológia mellett szerettem volna némi építészeti is tanulni. Végzős hallgatóként a BME-n Mezős Tamást kerestem meg, aki felkarolt, és mindvégig támogatót; tulajdonképpen az ő ötletére és ösztönzésére kezdtem el a vidéki Magyarországot kutatni. Ennek részben praktikus oka volt: a népi építészeti technológiailag könnyebben megfogható és egy másoddiploma keretein belül egyszerűbben megtanulható a kívülről számára.

GP: Írásaiban gyakran hivatkozik Hajnal István (1892–1956) megállapításaira, akire ma a két világháború közötti időszak elfeledett történészeként tekintenek. Tőle kölcsönzi és bontja ki például a formaképződés fogalmát, és más elméleti alapvetések terén is mérföldkőnek számít a munkássága. Miért tulajdonít a hajnali szemléletmód átvételének és továbbfejlesztésének ilyen nagy jelentőséget? Vajon mi lehet annak az oka, hogy manapság kevesen ismerik Hajnal nevét és a műveit?

TM: Hajnal nemzetközi viszonylatban a 20. századi történelemírás forradalmasító Annales-iskola vonalába illeszkedik, amelynek képviselői a nagy események helyett a hétköznapok történetét igyekeztek megérteni és feltárni.

Őt technikatörténészként elsősorban az foglalkoztatta, hogyan fejeződnek ki a hétköznapok a különféle tárgyakban, eszközökben és formákban. Az anyagi formákat a társadalmi jelenségek szerves részeinek tekintette. Ennek a folyamatnak a „csúcsteljesítményei” szerinte az épületek és a települések. Hajnal annak idején Prinz Gyula geológus, geográfus (1882–1973) és Teleki Pál földrajztudós (1879–1941) kortársaként komoly szellemi munkában vett részt. 1945 után ezt a társaságot félreállították, és Hajnal életművét is csak jóval később fedezték fel újra.

GP: Az *Építés–Építészettudományban* 2006-ban megjelent írásában¹ Hajnal István történelemszociológiáját elemzi és állítja párhuzamba a középkori építészeti alakító gazdasági-társadalmi változásokkal.

TM: Kiinduló megállapításom szerint, ha megnézzük a városok vagy a királyi központok épületeit, könnyen úgy érezhetjük, hogy Magyarország lépést tartott a nyugat-európai fejlődéssel. Ezek a központok nyilván megtehetették, hogy a hatalmi orientációjuknak megfelelő – általában külföldi – építőgárdát foglalkoztassanak. Hajnal viszont azt mondja, nem ez az igazán lényeges teljesítmény, hanem a falusi egyházak építészete. Ha ott feltűnik egy forma, akkor lehet azt mondani, hogy azt a földrajzi területet áthattotta az adott kulturális irányzat. Azt vizsgáltam, hogyan jelennek meg az Árpád-korban és a későbbiekben a falusi templomok, hogyan honosodik meg a nyugati kultúra a Kárpát-medencében. Ezt a folyamatot tehát elsősorban nem a nagy dómépítkezések, hanem a falusi templomok elterjedése jelzi igazán.

GP: Hajnal István nevéhez fűződik a formaképződés fogalmának megalkotása, amellyel különböző folyamatokat írt le. Miben áll ennek a lényege, illetve hogyan alkalmazható ez az építészeti történetére?

TM: A *formaképződés* hajnali hasonlatában úgy viszonyul az élet a formákhoz, mint a folyó medre a benne áramló vízhez. Történészként a kiszáradt meder geológiai lenyomataiból következtethetünk vissza a lezajlott folyamatokra, és így leírhatjuk a folyó életét. Hajnal azt állítja, hogy az emberi fejlődés állandóan formákba önti a gondolatait. Az írásképek vizsgálatán keresztül például kimutatta, hogy a hajdan ünnepélyes tevékenységet kifejező jelek egyszerűsödése az írás széles körű elterjedése és napi szintű használata miatt következett be. Hogyan lehet ezt átfordítani a vidéki építészetre? Hajnal maga is azt írja, hogy „*a település a legtisztább formaképződés, ahol a társadalom minden folyamata valamiképpen lerakódik*”.² Ehhez azért hozzá lehet tenni, hogy a nagy folyamatok rakódnak le. Építészeti, faluépítészeti legalább ötven–száz éves struktúrák váltják egymást: az első generáció által felépített házakat a következő két–három generáció is tovább használja, általában jelentősebb átalakítás nélkül. Ha a formaképződés időbeli ritmusát is számításba vesszük, akkor

A fotók
Tamáska Máté
felvételei



az épületek és a települések a formaképződés ún. *lassú idejét* tükrözik – ez szintén egy szociológiai szakkifejezés –, ezért könyvemben³ a 18. századtól indítom a szociológiai vizsgálatot, hiszen mindaz, ami ma a településképben megtalálható – például egy-egy templom –, sok esetben (legalább) erre az időszakra nyúlik vissza. A települések alaprajza, szerkezete általában még régebbi nyomokat őriz, és mélyebb gyökerekről tanúskodik. Ezek igen hosszú idejű folyamatok, amelyeket a település vizsgálatával fel lehet tárni, és régi térképekkel igazolni is lehet. Hajnal úgy utal erre egy 1946-os írásában, hogy „*beleszületünk az előttünk kialakult formákba*”⁴ – ez az építészet mellett természetesen a történelmi fejlődés több más területére is igaz.

GP: A *vidéki tér emlékezete* című könyvében a formaképződés mellett a másik alapvető fogalom is megjelenik, nevezetesen az *örökségalkotás*, amely az intézményes műemlékvédelem megjelenésével hozható kapcsolatba. Ennek az évszázadok során többféle modellje alakult ki az épített örökséghez való viszonyulást tekintve: a spontán, a nosztalgikus és a megőrző örökségalkotás.

TM: A *megőrző örökségalkotás* tulajdonképpen az intézményes műemlékvédelmet jelenti, amelynek részét képezik a múzeumok, a tájházak, valamint általában az építészek tudatos beavatkozásai a településszövetbe egy-egy felújítás vagy új építés kapcsán. A *spontán örökségalkotás* a formaképződés továbbgondolása. Már a 20. század elejétől zavarta a falura rácsodálkozó építésznemzedékek mind-



egyikét, hogy a falusiak nem becsülik meg a régi épületeket. Az erről szóló régi és újabb szövegek tanulmányozása során kiderült, a probléma ugyanaz: a szerzők azokat a folyamatokat kritizálják falun, amelyeket ők szeretnek. Magyarán: a 18–19. században ugyanazok a mintakövetési stratégiák érvényesültek falun, mint a 20. század első felében. Megláttak egy jó technikát, motívumot, elemet az uradalmi építészetben (hiszen leginkább innen tudtak könnyen kölcsönözni), és elkezdték másolni. Ha nem tudták ugyanolyan formában előállítani, elkezdték hamisítani. Ebben egyfajta modernizációs vágy

mutatkozott meg, ami a 20. században extrém módon felgyorsult – ezért lett aztán nagy a feszültség az építészek és a falusiak között. Például az 1920–1930-as években Tóth Kálmán⁵ és társai nagyon élesen kritizálták, torzszüleménynek tartották az utcára beforduló parasztházat, amelyet Meggyesi Tamás könyve⁶ már szerves fejlődésként értelmez. A különféle díszítmények esetében is hasonló kritika figyelhető meg, holott ezek azt fejezték ki, hogy egy társadalom, amely kényszerből paraszt maradt (hiszen nem nagyon volt kilépési lehetősége a két világháború közötti évtizedekben), valójában szeretett volna már a városhoz közelíteni, és ahhoz tartozni. Korábban a tornácok is ilyen szándékot jeleztek, hiszen a nemességhez való alkalmazkodást fejezték ki. Az teszi széppé ezeket az épületeket, hogy kényszerből, nem kis leleménnyel, jóval egyszerűbb anyagokból, tényleg kedves megoldások születtek – ezt csodálták a régi népi építészetben. A húszas–harmincas években az akkori kortársak nem szerették az eklektikus parasztházhomlokzatokat – ma már azokat is elfogadjuk, sőt, komoly értéknek tartjuk. Érdekes, hogy egy burgenlandi osztrák kutató a magyar falvakról írt munkájában – valamilyen malőr folytán – a kockaházakat is besorolta a népi építészet emlékei közé. Valóban felfedezhetők bizonyos kapcsolatok a hagyományos hosszú ház és a kockaház között, hiszen az utcai szoba mellé egy másik szoba és mögé egy konyha elhelyezésével könnyen előállítható egyikből a másik. (A kockaházak közvetlen formai előképe az elővárosi munkáslakótelepek szabadon álló házaiban keresendő.) Ausztriában nincsen éles határ a népi és a modern építészet között, ezért történetelt meg az imént említett eset. A szerző tudta, hogy a kockaházak az ötvenes–hatvanas években épültek, de úgy gondolta, hogy ezek még a szerves fejlődés részét képezik.

GP: Az említett könyvét olvasva nekem is hasonló érzésem volt, mintha mégis lenne kapcsolat a hagyományos falusi épületek és a kockaházak között. S lehet, hogy csak az építészek fejében él úgy, hogy a tervutasításos rendszerben, a falvak modernizációja jegyében találták ki és sózták rá ezeket az országra: tessék, itt van, ezt kell építeni.

TM: Tény, hogy az építészeti előírások kedveztek a kockaházaknak: három helyiséget kellett bezsúfolni viszonylag kis területre, és az általában keskeny telkeken a szabadon álló „sátortetős ház” (ahogy a falusiak legtöbbször nevezik) képlete szinte magától adódott. Ez a típus Szlovákiában is létezett, ott manzárdtetővel épültek az ilyen házak. Ezt akkor szerették az emberek! A fennmaradt iratokból látható, hogy 1945 után az új falvak építéskor döntően ilyen terveket nyújtottak be engedélyeztetésre, amelynek koordináló szervezete az Országos Házépítő Szövetkezet (OHÉSZ) volt. Az egykori cselédek, szegényparasztek számára ez nagy előrelépést jelentett azokban az években. Ha a mai újabb családi házzal összehasonlítjuk ezeket, szépnek, harmonikusnak tűnnek – a környezetükbe illeszkedő léptéküknek köszönhetően. Ehhez képest a nosztalgikus–hagyományos maga törvényszerűségeit vitte tovább az új rendszerben, ugyanolyan nagy leleménnyel: például a kerítéseket már nem vesszőből fonta, hanem a vasútállomásokról szerezte be. A *nosztalgikus* örökségalkotást az építészek teremtették meg a negyvenes években az ONCSA–épületekkel,⁷ illetve a típustervezéssel, amellyel vissza kívánták fordítani ezt az ellenőrizhetetlen folyamatot, ami Ausztriában vagy Svájcban igen messzire kifutott az alpesi ház újraértelme-

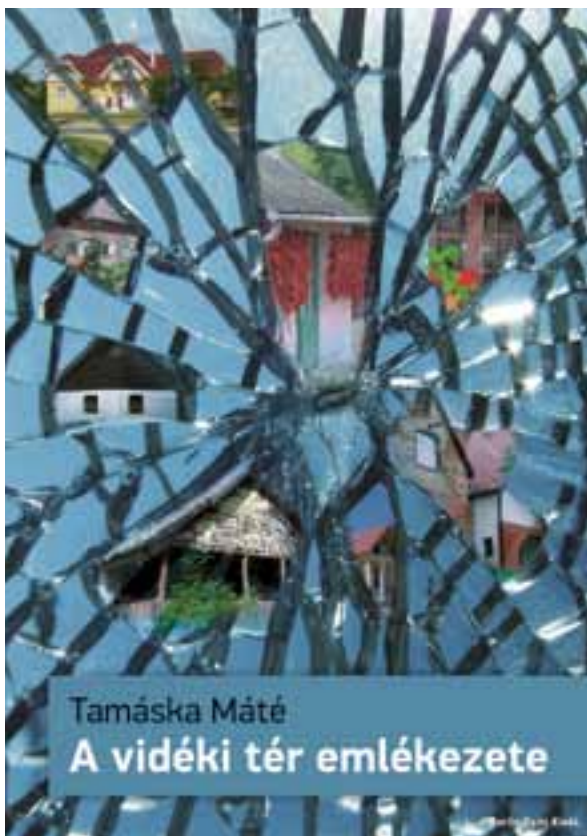
zésével. Nálunk ez részben megakadt, másrészt a hetvenes évektől érzékelhető volt a másik irány, az ún. *folklorizmus*, amely eleinte a parasztházak felújítását jelentette. Később az ebben érdekelt tehetősebb réteg elkezdett az igényeinek jobban megfelelő újabbakat építeni.

GP: Mi a véleménye a műemlékvédelem 20. századi gyakorlatáról? Építészek számára a működés mechanizmusáról több érdekes, talán nem teljesen nyilvánvaló megállapítást olvashatunk a könyvében: a műemlékvédelem válogat, tudatosan szeretne emlékeztetni, az emlékeket konzerválva kiszakítja eredeti környezetükből, valamint mindig az aktuális érdekeket szolgálja ki.

TM: Igen, így van, s ez vidéken különösen érezhető. Egyik kedvenc, egyébként nem építész tanárom, egy még valóban sok régi épületet őrző faluban járva azt mondta: „Egyet hagyjunk meg tájháznak, a többit bontsuk le, modernizáljuk!” Ez a kijelentés tükrözi a megújulás iránti alapvető vágyat, hiszen, valljuk be, ezen épületek többsége nagyon rossz állapotú. A nosztalgikus hagyományörzés éppen azt kísérte meg, hogy ezeket minőségileg feljávítsa. (A legnagyobb számban a harmincas–negyvenes évekből maradtak fenn olyanok, amelyek parasztpolgári rétegek otthonaként szolgáltak, míg a leginkább archaikusnak tekinthető épületek, a társadalom legalsó rétegeinek lakóhelyei, zömmel elpusztultak.) Ha a műemlékvédelem erről nem akar tudomást venni, akkor egyfajta törés keletkezik. Egyrészt létezik egy feltörekvő utóparaszti társadalom, amely a szegénység jelét látja ezekben a házakban, másrészt van egy szakmai közvélemény, amely – teljesen jogosan – a szépséget veszi észre ezekben az eltűnő épületekben. Két lehetőség kínálkozik: vagy megkezdődik egy harc, megpróbálnak valakit bent tartani az épületben; vagy az egészet kiemelik a környezetéből, és múzeumná teszik, így a többi lakó felélelhető. A harmadik lehetőség lenne a nagyon átgondolt és kifinomult modernizáció, amelyről viszont sokáig nem akartak tudomást venni. Nálunk a településképek védelme igen nehezen vált el a műemlékvédelemtől, hiszen az anyag és az építéstechnológia eredetiségét települési szinten nem könnyű megvalósítani, főként egy ilyen hihetetlenül gyorsan változó igényű világban.

GP: A felgyorsult időre mint meghatározó tényezőre többször is utal, az elmúlt fél évszázadra és az elmúlt egy-két évtizedre egyaránt vonatkoztatva. A településszövetek nem bírják lekövetni ezt az irdatlan ütemű átalakulást, és ez óriási feszültségeket gerjeszt bennük.

TM: A településképek parasztpolgári házai a harmincas–negyvenes években társadalmi szempontból egy lassú modernizációt fejeztek ki, ma pedig már egy nemzedéken belül két-három divathullám is végigsöpör, de egyik sem tud önmagában meghatározó lenni: építészeti minőségétől függetlenül nincs ideje kifutásra, arra, hogy gyökeret verjen, és megteremtődjön, mondjuk, egy új háztípus, amely később esetleg egységesebb utcaképeket hozhatna létre. Mert a cél valahol ez lenne, ezt igényelnék az emberek is. A kérdőíves kutatásnak volt egy olyan része, amely során fotókon bemutatott házak alaptípusairól kellett véleményt mondani. Ez azt az eredményt hozta, hogy az emberekben általában megvan a vágy a hagyományos, szolid formák és épülettömegek iránt. Mi itt, Közép–Kelet-Európában évszázadok óta ebbe nevelkedünk bele: ha a gyerek házat rajzol, téglalap alakú, magastetős formát rajzol. A kérdőív szereplő, napjaink összetett alaprajzú



és tömegalakítású házat ugyan „gazdagnak” neveztek, de felismerhető volt az is, hogy ezeket a megjelenésük után tíz, húsz évvel esztétikai értelemben már nem találták szépnek. Ez volt a helyzet a kockaházakkal és a hetvenes-nyolcvanas évek „késő kádári” emeletes családi házaival is: eljárt felettük az idő, kimentek a divatból, s ma csak állnak, és kérdezgetik az emberek: hogy lehetett ilyet építeni? „Ez volt a szokás, ez volt a divat” – hangzik szinte rögtön a válasz, és valóban erről van szó, ezen épületek mögött nincsen esztétikai program.

GP: Hogyan vélekedik a város és a falu kapcsolatáról? Azt írja, hogy „amíg a 20. században a vidék vándorolt a városokba, addig a 21. században a városi életforma hódítja meg a vidéket”. Régóta tudott, hogy egyik sem létezhet a másik nélkül; a kutatások főként az elsőségre és a kapcsolat jellegére koncentrálnak.

TM: A korábban említett osztrák kutató példájánál maradván: nem minden országban, tudományos iskolában vagy kultúrkörben olyan éles a város és a vidék különbsége, mint nálunk. Ez egy magyar sajátosság, ami a gyors polgárosodással függ össze, amelyből a falu kimaradt. Ez a különbség a húszas–harmincas években volt a leginkább érzékelhető, amikor Budapest – a Horthy-korszak minden konzervatívizmusa ellenére – lépést tartott Európával, míg a vidék még a dualizmus kori szinthez viszonyítva is inkább visszalépett. Emiatt borzasztó erősnek érezzük ezt a különbséget város és vidék között. A szlovák szerzők minden gond nélkül hoznak példákat a népi építészetre Pozsony belvárosából, ahol a középkorban valóban olyan házak állhattak, mint amilyenek a falvakat jellemezték akkoriban. Ezt Magyarországon is tudjuk, és ez a szerves fejlődési folyamat itthon is fel van tárva, mégis, a gondolatrendszerben megfigyelhető egy éles váltás attól függően,

hogy az ember város- vagy falukutató-e. A város vidékre „vándorlásáról” szóló idézet arra utal, hogy az elmúlt negyven-ötven évben a falu nagyon gyorsan behozta azt az urbanizációs hátrányt, amely a 20. század közepéig jellemezte.

GP: Mit gondol, a könyvében szereplő megállapítások kinek és miben tudnak segítséget nyújtani? Hogyan illeszthető be a kötet a vidék fejlesztésével kapcsolatos szakmai diskurzusba és a mindennapi munkába?

TM: A kutatás elején írtam néhány gondolatot erről. Tudomásul kell venni, hogy a faluban a jó építészet születésének záloga az ottani elit támogatása lehet. Természetesen nem anyagiakról van szó, hanem egyfajta szabadság és gyorsaság biztosítását igényelnék. Falun a helyi vállalkozó tulajdonképpen egyfajta befektető, akinek sokszor a kezébe kerülnek a még meglévő majorságok, kisebb kúriák, egyszerűen azok a presztízsepületek, amelyek – megújulásukat követően – mértékadó lehetnek a falu lakossága számára. A helyi elitet két dologgal lehet befolyásolni: egyrészt nagyon erős propagandával trendivé kell tenni ezt, kultuszt kell neki teremteni (például a Balaton-felvidéken már régóta menő dolog, bár elsősorban a fővárosiak között, ha valakinek régi háza van), másrészt, ahol ez a lehetőség nincsen meg, a leszakadó régiókban ingyenes tervezéssel és az engedélyezés könnyítésével, gyorsításával lehetne szakmai támogatást nyújtani. A kifejezetten nyomorban élő területeken a helyi elit irányításával az épületek puszta karbantartása egy olyan szociális program lehetne, amely néhol már elindult (például az *Építész Közlöny–Műhely* előző számában bemutatott Terény erre ragyogó példa, vagy a Tolna megyei Závod). Egy-egy helyi vezető, építész, értelmiségi a falufejlesztést arra építi fel, hogy „dolgozzunk a házon”. Ez régen természetes volt, de most újra fel kell hívni rá az emberek figyelmét. Ha nincsen más munka, a házakon és a házak körül mindig akad tennivaló. Az ilyen jellegű felújítási programok legismertebb példája Torockó, ahol a turizmus már csak egy második lépcső, ha egyáltalán kell hozzá. Nem muszáj mindig óriási léptékekben gondolkodni, hogy mennyi pénz fog áramlani a faluba, egyszerűen az is lehet kitűzött cél, hogy jó legyen ott élni. Azt már önmagában el kell ismerni eredménynek, ha kellemes érzés végigmenni a főútcán – ez az igény az emberekben is ott van. A kutatástól függetlenül kérdezgettem Keszthely melletti, viszonylag kedvező anyagi helyzetű falvakban élőket az érzéseikről (például Gyenesdiáson), de kiderült, hogy települési szinten „nem érzik jól” magukat, azt érzékelik, hogy zavaros és nem igazán szép a településük. Elvesztették azt a kötődést, amelyet Keszthelyen még érezhetnek (mert például milyen jó végigmenni a főútcán). Lehet, hogy elsőre nem látják át, hogy elődeik vagy maguk tették tönkre, de lenne igényük ennek megváltoztatására, hiszen valamilyen szinten mindenki szeret(ne) szép környezetben élni.

GP: Többször utal az otthonosság elvesztésére mint az egyik fő problémára az átalakult és felgyorsult világban. Az előbbiekben vázolt módszereken túl lenne-e további ötlete építészeti szempontból a falvak helyzetének javítására?

TM: Az otthontalanság érzése kapcsán nyugodtan lehetne szimbólumokban, erős jelzésekben gondolkodni, ahogyan a régi népi építészet tette. Ezt valamilyen módon átvehetné a kortárs építészet is. Nem kell attól megijedni, hogy másoljuk a múltat: ha megvan ez az igény az emberekben, egyes rétegekben, vagy bizonyos körülmények hatására

előjön belőlük ez az ún. nosztalgikus örökségalkotás, akkor miért ne aknázzuk ki, és miért ne szolgálják ki ezt az igényt az építésszek jó tervekkel? Ha az emberek modern parasztházban szeretnének lakni, ezen lehet nevetni is, de elgondolkodhatunk azon is, hogy mennyivel rosszabb ez egy nemzetközi folyóiratból átvett mintaépületnél? Mindkettő másolás valamilyen szinten, ám ha az adott helyszín adottságait a lehető leginkább ki szeretnénk aknázni, az már egyáltalán nem az. Ez fáradságos munka, amelyet nem lehet csupán az íróasztal mellől megtervezni. Amennyire én látom, ez a fajta regionális építészet Nyugat-Európában leáldozó tendenciát mutat.

GP: Az építésszek körében kritikai regionalizmus néven ismert az a főként Közép–Kelet Európában uralkodó irányzat, amely nagyon erősen kötődik a helyhez, és mindent ebből próbál meg levezetni, értelmezni. Ehhez az alapszemlélethez aztán többféle megjelenési mód társulhat, a letisztult minimalizmustól egészen az összetett formaképzésig.

TM: Az alázat nagyon hiányzik a mai építészetből, és ez falun, a családi házak terén talán még erősebben érzékelhető. Azzal, hogy az építészet napjainkra erősen művészi szakmává vált, rosszat tett a településképeknek. Tele vagyunk szoborszerűen formált épületekkel, és szinte lenézik azt, aki „csak” szakmunkát végez, és „csupán” egyszerű, használható házat épít.

GP: A másik végletet viszont a túlzottan erős szabályozás jelenti – ahogyan például néhány Balaton-felvidéki vagy Velencei-tó környéki településen tapasztalható –, amely egy idillinek vélt nosztalgikus köntöst kényszerít azokra is, akik éppen nem modern parasztházban szeretnének élni.

TM: Az utcakép alapjában véve egy külsőség, ahol az őszinteség mítosza nem igazán érvényesült a múltban sem.

Az ún. paraszti polgárosodás elsősorban a homlokzatokat érintette erőteljesen, így tehát ez egy hamis polgárosodás volt. Szociológiai értelemben ez egy hazugság – az énünknek része az, hogy milyen képet mutatunk magunkról. Szerintem építészeti szempontból az a hazugság, ha azt hisszük, hogy egy épület őszinte – ez volt az egyik jelszava a modern mozgalomnak. Az élet azonban nem ilyen: tele vagyunk *homlokzatokkal* (ez egy szociológiában is használt szakkifejezés), amelyeket különböző helyzetekben mutatunk. Véleményem szerint ezt az épületek tekintetében leginkább ott lehet elrontani, ha például a történeti homlokzatok elkészítését iparosítják. A falusi lépték atmoszféráját igazából az épületeken tükröződő kézi munka határozza meg, amely bármilyen esetben megoldást legitimizál a 19. századból. Akármilyen, látszólag jó formát tönkre lehet tenni, például a készen kapható és felszerelhető kovácsoltvas kapu- és kerítéselemekkel. Ezek akár szépek is lehetnének, ha kézzel készülnének, csakhogy messziről leri róluk, hogy nem úgy készültek. A kézművesség rettenetesen hiányzik – egyébként a tervezés folyamatából is! –, és úgy gondolom, egy-egy épület esetében sokszor éppen ezen csúsznak el a részletek. A kutatások során nemegyszer tapasztaltam, hogy az építész nem veszi a fáradságot a helyszín vagy a tágabb környezet beható tanulmányozására, vagy arra, hogy alaposan elbeszélgesse a családdal, pedig ezek ismeretében a meghökkentőnek tűnő igényekhez is megtalálhatná a legalkalmasabb formát – helyett inkább győzködi őket az általa egyszerűbbnek vélt (típus-) kialakításról. Itt is nagy váltás történt, hiszen a paraszti életforma alapvetően tipizált volt, a házak ehhez alkalmazkodtak. Úgy hiszem, hogy ezt a tipizálást nagy körülte-



KÖNNYED TERVEZÉS,
ACÉLOS MEGVALÓSÍTÁS

ACÉLCSARNOKOK



A **Frisomat evolúció** egyes állomásait jelentő csarnoktípusok, **épületrendszerek** mára több mint **200 lehetséges standard méretben egyszerre elérhetőek**. Az elmúlt 30 év megrendelői igényekre alapozott fejlesztéseinek eredménye.

A fő szerkezeti elemeket figyelembe véve is eldönthetjük, hogy az **egyszerűbb** – Omega, Ypsilon és Delta -, vagy a **komolyabb megrendelői igényeket kielégítő** emelt szintű műszaki megoldásokat felsorakoztató csarnokok – az Astra, Astrigma, Ceptra és Sigma – vagy azok lapostetős változatai – a Flatro és Flatrigma - közül választjuk ki azt, amely egy egyedi csarnok alapját fogja képezni.

A végeredmény: könnyed, stabil, gyors és környezetkímélő, egyedi Frisomat acélcarnok.

FRISOMAT Kft.
Siófok, 84/ 323 - 333; info@frisomat.hu
A részletekről érdeklődjön irodánkban!
www.frisomat.hu

kintéssel, ma is meg lehetne oldani, ami egyben izgalmas feladatot is jelentene. Amikor a kilencvenes évek elején Csángóföldön jártam, ott fellelhető volt még a paraszti egyöntetűség: miután a szállást adó család fogadott, lesétáltam a faluközpontba, és nem találtam vissza, annyira egyformák voltak a porták és a házak. Az önmagát kiteljesíteni kívánó modern ember azonban már nem ezt igényli.

GP: Nemrég jelent meg a legújabb, *Falvak az uradalmak helyén* című könyve.⁸ A cím izgalmas és sokat ígérő, különösen azoknak, akik a vidék változásaira érzékenyek.

TM: A legújabb kiadvány egy szűk, de annál érdekesebb időszakot, az 1945 után az uradalmak területén létrehozott új falvak kialakulását mutatja be, levéltári kutatásokra alapozva. Ez a téma az építészek számára igen érdekes lehet, hiszen az eddig feldolgozatlan anyagban számos terv található, mind a települések, mind az épületek szintjén. A könyv egy fontos láncszemet, az ONCSA-program tulajdonképpeni folytatását vázolja fel az 1945–1949 közötti időszakra koncentrálna, Mátyásdomb, Hantos, Nagylók, Kisszállás, Lőkősháza történetén keresztül.

GP: Van-e kapcsolata olyan egyetemekkel, amelyeken a kutatási területének megfelelő szociológiai-településtudományi képzés folyik?

TM: Szociálpedagógusokat tanítok Vácon (*az Apor Vilmos Katolikus Főiskolán – a szerk.*), ahol beemeltem a képzésbe ezt a témát, elsősorban a szövetkezetek történetét. Nem olyan régóta tanítok, de érzem, hogy legalább olyan nehéz a hallgatók figyelmét felhívni az épületekre, mint az építészekét a társadalomra. A diákok nyilván azért jönnek erre a képzésre, mert emberekkel akarnak foglalkozni, és nem is nagyon értik, hogy jön ehhez a lakóház, én viszont úgy

gondolom, hogy nagyon fontos elem. Nekem is nehéz elfogadtatnom a szociológián belül, hogy amivel én foglalkozom, az is szociológia. Legjobb esetben földrajznak tekintik, de ez már a tudományterületek közötti vitához vezet...

Német nyelvterületen a földrajz a két világháború között az integráló tudomány szerepét töltötte be, amit sikeresen átörökített a későbbi évtizedekre is. A falu- és településformák például a német általános iskolai földrajzkiadványokban található meg. Problémának látom, hogy a város- vagy a falutervezés mint feladat nem került bele a hazai politikai életbe. Ezekkel nem lehet választásokat nyerni, legfeljebb elveszteni. De baj az is, hogy nálunk nincsen valódi építészeti közvélemény, az építészet nem kap megfelelő szerepet a médiában. Le kellene vinni ezeket a témákat a hétköznapi szintjére, és felhívni az emberek figyelmét a települések épített örökségének szépségére.

1. Tamáska Máté: Hajnal István történelemszociológiája és a középkori építészet. In: *Építés-Építészettudomány*, 34/3–4 (2006), pp. 387–406.
2. Idézi Tamáska Máté: *A vidéki tér emlékezete – Az építészeti formaképződéstől a kulturális örökségalkotásig: Nagykarácsony, Sukoró és Tiszafüred esettanulmányával*, Martin Opitz Kiadó, Budapest, 2011, p. 14.
3. Tamáska Máté: *A vidéki tér emlékezete – Az építészeti formaképződéstől a kulturális örökségalkotásig: Nagykarácsony, Sukoró és Tiszafüred esettanulmányával*, Martin Opitz Kiadó, Budapest, 2011.
4. Uott, p. 14.
5. Tóth Kálmán az ONCSA-házak tervezésében kiemelkedő szerepet játszó építész volt.
6. Meggyesi Tamás: *Városépítészeti alaktan*, Terc Kiadó, Budapest, 2009.
7. ONCSA: Az Országos Nép-, és Családvédelmi Alap, valamint a Belügyminisztérium által koordinált program neve, amelynek során 1941–1944 között mintegy 12 000 családi ház épült országszerte.
8. Tamáska Máté: *Falvak az uradalmak helyén. A megszűnt nagybirtok telepes községeinek építészete 1945 után*, Martin Opitz Kiadó, Budapest, 2013.

HOZZUK EGYÜTT TETŐ ALÁ!

Kerámia tetőcserép középületeinken

II. FORDULÓ

Creaton termékekkel megvalósult középületek tervezői számára

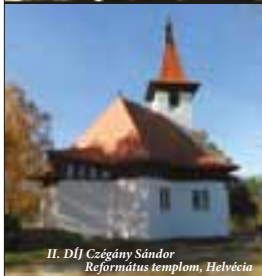
Beadási határidő: 2013. november 12.



I. Díj Félix Zsolt DLA és Fialovszky Tamás
Fülék kúria – Borászati fogadóépület, Bodrogkeresztúr



II. Díj Gutowski Róbert
Bencés Erdei Iskola, Táp



II. Díj Czégány Sándor
Református templom, Helvécia



KÜLÖNDÍJ Karlovicz Zoltán
Ótlakásos társasház, Pécs

JELIGE: KÜLÖNLEGES MEGOLDÁSOK

A zsűri a második fordulóban is külön díjazhatja a tervező érdekesnek, tanulságosnak, példamutatónak, szakmailag előre mutatónak, a szakmai közvéleménnyel megosztandónak ítélt megoldásait.

500 000 FT ÖSSZDÍJAZÁS A MÁSODIK FORDULÓBAN

2012. január 1. és 2013. november 8. között használatba vételi engedélyt kapott, Creaton termékkel megvalósult épületek tervezői pályázhatnak.

BÍRÁLÓ BIZOTTSÁG

Marosi Miklós

Ybl- és Pro Architectura
díjas építész,
az MMA rendes tagja

Földes László

Ybl-díjas építész, UIA Council tag

Dr. Fülöp Zsuzsanna

okl. építészmérnök,
egyetemi docens

Kelemen Sándor

építészmérnök, Creaton

Első forduló eredményei megtekinthetők a www.akcio.creaton.hu/palyazat oldalon.

Az illusztrációk a "Hozzuk együtt tető alá" kétfordulós építészpályázat I. fordulójának díjazott épületei.

További információ: Build-Communication Kft. T: (23) 611-028 info@buildmarketing.hu

Pályázatok feltöltése: www.akcio.creaton.hu/palyazat

További információ a Creaton termékekről, tervezői CD igénylése (Archicadhez): info@creaton.hu www.creaton.hu

CREATON
A TETŐCSERÉP

Alapvetéseket tisztázunk

Útmutató az építészeti hagyományokhoz

A Somogyi Győzővel közös *A Balaton-felvidék tájba simuló népi építészete* (Cser Kiadó, Budapest, 2009) című könyve alapvető mű az építészeti- és néprajzkutatásban, de egyben személyes hitvallása is a címben foglalt tájegységről és építészeti hivatásáról. E kötet mintegy megelőző fundamentuma annak a kiadás előtt álló és pillanatokon belül megjelenő Balaton-felvidéki tervezési útmutatónak, mely reményei szerint egy tematikus sorozat nyitóköteté lesz. Erről az útmutatóról faggattuk a szerzőt, Krizsán András Ybl-díjas építészt, de szóba került az immár második éve megrendezett „Nagyapám Háza” mester-inas képzés is.

Molnár Szilvia: Úgy tudom, kiadáshoz közel a Balaton-felvidéki tervezési útmutató (*A Balaton felvidék építészeti arculata – Egy tájegység építészeti karaktergyűjteménye és útmutató tanulmánya*). Rövid bemutatóanyagot olvastam erről, amelynek az első felében egy 2010-es írországi tanulmányút összefoglalását találtam. Miért



éppen Írország, és hogyan kapcsolódott ez a tanulmányút a tervezési útmutatóhoz?

Krizsán András: Két évvel ezelőtt Noll Tamás, a MÉK elnöke a kezembe nyomott egy írországi tervezési útmutatót (Buchanan, Colin–

Shanahan, Mike: *Cork Rural Design Guide: Building a New House in the Countryside*, Cork County Council, Írország, 2003–2005 – a szerk.) azzal, hogy jó lenne ezt itthon is megcsinálni. Áttanulmányozva rögtön megtetszett a szemlélete, mert a szerzők az enyémhez nagyon hasonló elvekkel közelítettek Cork tájegység építészetéhez. Ők is azt vallják, hogy az építészeti minőség nem öncélú formai játék, hanem mindig a környezettel, a tájjal, a benne lévő emberekkel közös harmónia megteremtését jelenti. Felvettem a kapcsolatot az egyik szerzővel, Mike Shanahannel, és kerestem a személyes találkozás lehetőségét. Szerencsémre az „Éltető Balaton-felvidékért” LEADER Helyi Akciócsoport Egyesülete felkarolta a tervezési útmutató, ezen belül az írországi tanulmányút szándékát, és egy nemzetközi együttműködéseket elősegítő pályázati lehetőség keretében Nagy Dénessel eljutottunk Írországba. Nagyon jó kapcsolatunk alakult ki a Cork megyei főépítéssel, megtekintettünk olyan helyi építészeti példákat, amelyek az ír tervezési útmutatót követve jöttek létre. Mike Shanahanék jóváhagyását kértük, hogy létrehozassuk munkájuk magyarországi adaptációját, elsőként a Balaton-felvidéki tájegységre. Az ír szakemberek lelkesek voltak – egyébként ott tudtuk meg, hogy ők is egy korábbi, skót útmutatót dolgoztak át –, és örömmel adták beleegyezésüket a magyar adaptáció megszületéséhez.

MSz: Úgy fogalmazott, hogy „elsőként a Balaton-felvidéki tájegységre” született meg ez a kötet. Ez azt jelenti, hogy sorozatban gondolkoznak?

KA: Igen, sorozatnak szánjuk, az ország minden nagyobb tájegységére jó lenne elkészíteni egy tervezési útmutatót. Mivel jómagam Veszprém megyei születésű vagyok, tizenöt éve pedig Pula főépítésze is, és évtizedek óta vizsgálok, kutatom a Balaton-felvidék tradicionális építészetét, erre az általam jól ismert tájegységre gondoltam kidolgozni a sorozat első kötetét. Nagyon lelkes kis csapatot sikerült magam köré gyűjteni; a szakmai lektorunk Kerner Gábor, a munkatársaim Csánki János, Ferik Tünde, Kara László, Kéthelyi Márton, Matúz Péter voltak. Velük és a korábbi szakmai munkáim eredményeként tudtuk megvalósítani a kötetet.

MSz: Ezt az útmutatót mennyire tudják majd használni az engedélyező hatóságok, illetve a szakmán kívüliek? Azokra az építetőkre gondolok, akik vesznek egy régi házat a Balaton-felvidéken – ezen az építészeti szempontból ma már nagyon heterogén képet mutató tájegységen –, és elhatározzák, hogy felújítják, vagy éppen újat építenek.

KA: Hangsúlyoznom kell, hogy ez nem egy tudományos jellegű összeállítás. Kifejezetten az volt a szándékunk, hogy olyan érdeklődőknek, építetőknek is szóljon, akik nem szakmabeliek. Éppen ezért a lehető legközérhetőbb módon jelenítettük meg a kötetben azokat az építészeti karaktereket, amelyeket fontosnak tartunk a Balaton-felvidéki tájegység esetében. Rengeteg rajz, fénykép van az útmutatóban. Sok „ilyet nem/ilyet pedig igen” típusú illusztrációt tartalmaz – az ilyen jellegű feldolgozás az írországi útmutató sajátja is. De azért is lett kép-, rajz- és illusztrációerős az útmutató, mert ma – különösen az internet elterjedésével – nagyon felerősödött a vizuális közvetítés szerepe. Fontosnak tartom itt leszögezni, hogy a Balaton-felvidék nem teljesen ugyanaz, mint a Balaton-part. Az elmúlt száz-százötven év alatt a vízpart valójában „levált” a Balaton-felvidék építészeti világáról. De ez természetes, a tengerpartokkal rendelkező tájegységeknél is így van. A Balaton-part jobb esetben a polgári villaépítészet hagyományait és értékeit követi, akár a két világháború közötti idők, akár hatvanas évek nagy fejlesztési periódusának Balaton-parti építészetére tekintünk. Ezzel szemben a belső területek a mai napig őrzik azokat az építészeti sajátosságokat, amelyeket fontosnak és védendőnek tartunk. Ez egyébként annak is köszönhető, hogy hiába a nagy érdeklődés a belső falvak iránt, ezek is ugyanolyan gondokkal küzdenek, mint általában a magyar települések. Itt mindig is nehéz volt a megélhetés, manapság pedig fokozódik a falvak elöregedése. Ezen elsősorban az idegenforgalom tud változtatni, viszont éppen emiatt, mert nagyon sok a kívülről érkező, jó szándékú ember, aki nyaralót vagy

Az illusztrációk
Krizsán András
hamarosan
megjelenő
tanulmányából
valók



éppen családi házat vesz vagy épít, fontos, hogy legyen számukra egy olyan útbaigazítás vagy segítség, hogy az építésnél, átépítésnél mire figyeljenek.

MSz: Valóban. Mit tanácsol a kiadvány, mire érdemes odafigyelni?

KA: A tervezési útmutató, mint ahogyan már említettem, a tájból, a környezetből indul ki. Ez azt a változatos, igen gazdag természeti környezetet jelenti – Hamvas Bélát idézve: „a Mediterráneum legészakibb táját” –, ahol tűzpirosan izzik a cseresznye, és ahol semmivel sem pótolható élmény egy diófa árnyékában egy jó pohár száraz fehérborot meginni. Erős kisugárzása, szellemisége van a Balaton-felvidéknek, ahol lejtők, völgyek aljában meghúzódó települések születtek. És ezeknek a településeknek a jellegzetes építészeti arculatát nem a vakolatthímek, a stílárís dolgok adják elsősorban, hanem az alapvető arányok, léptékek, amelyeket ebben a tájegységben a tradicionális építészet képvisel. Földszintes, hosszan elnyúló, egyenes vonalú, nyeregtetős épületek, homlokzatukon apró nyílásokkal, és a leglényegesebbel, az udvarral. Mert a kert mindig lényegi része volt ezeknek az épületeknek, így az udvarház típusa leginkább itt jellemző. Az itteni az épületek a Nap házai, napfény felé forduló belső udvari homlokzatukkal és a szélfúttá északi-északnyugati irányba forduló tömör hátsó oldalukkal. Ezek az elsődlegesen fontos építészeti karakterek, illetve az egészen a léptéke és az aránya, mert itt az épületek mindig harmonikusan illeszkedtek egymáshoz, azzal együtt, hogy mindegyik más és más

homlokzattal, rokokóba hajló vakolatthímekkel, ablak-elrendezéssel épült. De a lépték és az arány megkerülhetetlen az egységes falukép megőrzése érdekében is. A tervezési útmutatóban a díszítményeket is számba vesszük, ám esetükben is felhívjuk a figyelmet arra, hogy ezek nem utólagos homlokzati rátétek, hanem a homlokzat anyagából, együtt készültek a házzal. Beszélünk továbbá a tornácról is, amely szintén e tájegység jellegzetes építészeti alkotórésze, átmeneti térrész a kert és a belső tér között, és egyúttal a mai környezettudatos építészet egyik nagyon fontos ökológikus eleme. Hiszen a régi házaknál a tornácnak kiemelt szerepe volt az épület hőháztartásában: a meredeken érkező nyári napsugaraktól árnyékolta a házat, a téli benapozáskor pedig felmelegítette a homlokzatot. Ez mindenképpen megfontolandó ma is egy új ház építésekor. Mi nem a népi vagy népies építészet merev utánzására buzdítunk ezzel az útmutatóval, hanem olyan alapvetéseket tisztázunk, amelyek egy régi ház felújításához, illetve egy mai, a környezetével harmonizáló Balaton-felvidéki ház felépítéséhez elengedhetetlenek.

MSz: Hasznosnak és fontosnak ítélem ezt a tervezői útmutató által is közvetített értékörző látásmódot, és itt a később születő, más tájegységekre szóló építési útmutatókra is gondolok. De ez a szemlélet hogyan juthat el a szélesebb közönséghez? Nem a szűken vett könyvterjesztésre célok, hanem a jó példa erejére, amely ráerősít az útmutató(k)ban megfogalmazott elvekre.



Az oldalpáron látható fotók a „Nagyapám Háza” mester-inas képzés program eseményeit mutatják (fotók: Krizsán András)

KA: Nyilvánvaló, hogy ezt a szemléletet igazán a jó példa erejével lehet megerősíteni. Ebből a szempontból is fontos volt a Falufejlesztési Társasággal és a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózattal közösen indított „Nagyapám Háza” mester-inas képzési program, amelyet másodszer szerveztünk meg ezen a nyáron. Tehát már második éve tapasztalom, hogy a fiatalokban nagyon nagy a nyitottság. A középiskolások és az egyetemisták, akik részt vettek eddig benne, nagyon érdeklődők voltak, miközben rettenetesen kevés gyakorlati példát látnak és kapnak, amelyek a hagyományos építészeti értékeire hívnák fel a figyelmüket. Ezért fontos a program gyakorlatorientált képzése, vagyis hogy a saját kezükkel gyakorolják és sajátítsák el az elfeledettnek vélt építési módokat és formákat. Sem az útmutatóval, sem az inasok képzéssel nem az a célunk, hogy azt sugalljuk, ezeket a hagyományos épületeket ugyanúgy kell megépíteni és használni, mint régen. A száz-kétszáz évvel ezelőtti paraszti kultúra folytonossága mára végérvényesen megszakadt. Nekünk a hagyományokat újra kell tanítani, és a mai kor minőségével megtöltve kell a tudást átadni, folytonossá tenni azt az építészeti kultúrát. Úgy hiszem, hogy azok a fiatalok, akik részt vesznek az inasok képzésén, többet kapnak egy zsúpfedéstechnika vagy a nádazás ismereteinek az elsajátításánál: érzékenyebbé válnak a hagyományok értelmezésében, messzebbre látnak, és egészen biztos vagyok abban, hogy ha úgy adódik, hogy egy ilyen régi házat hoz elénk a sors, a régiből kiindulva fogják azt újjáépíteni, korszerűsíteni.



MSz: Maradva a „Nagyapám Háza” mester-inas képzésnél, az érthető, hogy egy fiatal számára kalanddal ér fel a részvétel, ami aztán egy életre szóló tapasztalattá is válhat, sőt az sem elképzelhetetlen, hogy valamelyik „inas” úgy érzi, ez lesz a foglalkozása felnőtt korában. De mi a helyzet a kihalt szakmát képviselő mesterekkel? Lehet még egyáltalán mestereket találni?

KA: Az idejében képzésen részt vettek olyan fiatalok is, akiknek ez már a második évük volt. Önként tértek vissza, a mesterüktől önálló munkákat kaptak. Konkrétan Oszkón történt, hogy a „másodévesek” egy szőlőhegyi, boronafalú kis házat újjáépítettek. Már tudták, mit kell csinálniuk, lényegében önállóan dolgoztak. Ez pedig akár egy életpálya kezdete is lehet. De véleményem szerint



a legfontosabb mégiscsak a mestereknek az a büszkesége, hogy ők egyetemistákat oktathatnak – ezt tőlük hallottam –, mert micsoda nagy dolog, hogy az ő lesajnálta, elfeledett szakmájukat szorgalmas, érdeklődő és együttműködő fiataloknak adhatják át! Sokan és gyakran idézik Sebő Ferenc szavait, hogy „a hagyományt nem ápolni kell, hisz nem beteg, nem is őrizni, mert nem rab”. Ez így van, de hadd tegyem hozzá, hogy a hagyomány olyan, mint egy láng, amelyet tovább kell adni a fiataloknak, és egyúttal 21. századi életük részévé kell tenni. **MSz:** Lát arra lehetőséget, hogy az építészeti hagyományok megismerése – akár a tervezési útmutató közérthető, illusztrációkra építő módszerének alkalmazásával – bekerüljön végre az általános alap- vagy középfokú oktatásba?

KA: Lehet, hogy az örök idealista mondatja velem, de hiszem, hogy igen. Legutóbb például a Szent István Egyetem Ybl-hallgatói újítottak fel Taliándörögden egy nagyon szép, régóta romos gazdatiszti házat, a mai használati igények figyelembevételével. Vagyis azt tapasztalom, hogy az építészképzésben ennek egyre nagyobb szerepe van, és talán hamarosan elindulunk az alap- és a középfokú oktatás felé is.



Követhető minta

Egy ír tervezési útmutató tapasztalatai

Előző írásunkban (24. oldal) Krizsán András hivatkozik egy ír tervezési útmutatóra, amely számára mintául szolgált a Balaton-felvidék építészeti arculatát feldolgozó kiadvány elkészítéséhez. Megkerestük ennek a tervezési útmutatónak a készítőjét, Mike Shanahan ír építész, és arra kértük, hogy mutassa be azokat az írországi előzményeket, amelyek a kiadvány készítésére ösztönözték, illetve hogy foglalja össze a megjelenés óta eltelt tíz év tapasztalatait.

Az építészekre, tervezőkre és megrendelőkre koncentrált építési útmutatók szándéka általában az, hogy erősítsék a tudatosságot a hagyományos helyi épületek jellemzői és sajátosságai iránt, illetve hogy támogassák ezek további érvényesülését a vidék új épületeinek létrehozásakor. A *Cork Rural Design Guide* (Cork vidéki tervezési útmutató) is azért jött létre, hogy terjessze és támogassa az új épületek helyspecifikus tervezését, hogy azok a globalizálódó világban is folytassák a területi identitás hagyományait. Könyvünk ennek lett javasolt eszköze, amelyhez hasonlókat egyébként már az Egyesült Királyságban is alkalmaztak a helyi hatóságok. Ezek közül a leginkább figyelemreméltónak az 1973-ban bevezetett *Essex Design Guide* (Essexi tervezési útmutató) tekinthető. A Cork megyei tervezési útmutató azonban ezeknél egy lépéssel tovább megy, és azt szorgalmazza, hogy a tervezők ne a régi épületek unalmas és sematikus utánezeteit tervezzék meg, hanem ügyes értelmezéssel a környezetükbe simuló új, izgalmas, korszerű és fenntartható épületeket hozzanak létre. Kétségtelen, hogy e felfogásmód bizonyos fokú kockázattal jár, mivel a hatóságok munkatársaira támaszkodik, akiknek a tervezésben nincs nagy gyakorlatuk, és akik, valljuk be, nem mindig képesek felismerni, illetve nem mindig akarják engedélyezni a kevésbé konzervatív szemléletű terveket.

ELŐZMÉNYEK

A Cork megyei tervezési útmutató elkészítését 2001-ben rendezte meg a Cork Megyei Tanács, Írország egyik legnagyobb helyhatósági testülete. Az ezredforduló körüli években Írországban hihetetlenül intenzív építés folyt, a kiadott egyéni építési engedélyek száma rekordszintet ért el: évente tizen-nyolcezer körüli magánépület kapott építési engedélyt, ami az ország négy és fél milliós lakosságára vetítve hihetetlenül magas szám. (A hatvanmillió lakosú Egyesült Királyságban mindeközben évente csak háromezer engedélyt adtak ki.) Nagyon fontos megérteni, hogy Írországot – különböző történelmi okok miatt – a városok és falvakon kívüli szétszórt és szórványos településszerkezet jellemezte. Ebben eltér az európai országoktól, így Magyarországtól is, hiszen itt a településszerkezet hagyományosan a falvakon alapul. Az elmúlt közel egy évtizedben a városokon, falvakon kívüli családi házas építkezéseknél a spekulációs célú fejlesztések száma nagyon megugrott, a farmerek jellemzően 0,2 hektáros telkeket adtak el jelentős nyereséggel, melyekre

az új tulajdonosok építési engedélyt kaptak, majd az elkészült házakat tetemes haszonnal értékesítették. Az ilyen típusú ingatlanfejlesztési modellt sokan nemkívánatosnak, illogikusnak és fenntarthatatlannak tekintették, egyrészt az egyéni gépkocsival való közlekedéstől függés, másrészt a természetes tájképben vizuális és környezeti károkat okozó súlyos hatása miatt. Azonban a hatóság tervezésért felelős szakembereinek az ilyen típusú, a településszerkezet korlátozására tett minden kísérlete a vidéki közösségek heves ellenállásába ütközött, mert az építkezést a telektulajdonosok természetes „joguknak” tartották.

A másik nagy kérdést az egyre kevésbé odaillően megtervezett és elhelyezett családi házak engedélyezése jelentette; számos tájidegen és hivalkodó ház tűnt fel vidéken, amelyek java része a tulajdonos újonnan szerzett gazdagságát volt hivatva reprezentálni. Ezekkel kapcsolatban sokan az ellenőrzések (látszólagos) hiányosságaira vezették vissza a táji környezet ilyen mértékű romlását.

A fenti okok miatt a kezdetektől egyértelmű volt, hogy – a sürgető igény ellenére – a településszerkezet irányításával, korlátozásával kapcsolatos kérdések megoldására, kezelésére irányuló bármilyen tervezési útmutató engedélyezése vagy kidolgozása hatalmas ellenállásba fog ütközni az önkormányzatok részéről. Legalábbis ezt vetítette előre, hogy néhány helyhatóság ténylegesen elkészített és bevezetett egy-egy rövidebb tervezési útmutatót, amelyeket utólag a közvélemény nemtetszése, illetve a javasolt tervezési korlátozások miatt kialakult nyomás hatására vissza kellett vonniuk.

Ilyen előzmények után Cork megyében már az is jelentős eredmény volt, hogy a helyi képviselők vállalták a tervezési útmutató finanszírozását; ugyanis sikerült meggyőzni őket arról, hogy a gyakran nehézségekbe ütköző, költséges és hosszadalmas engedélyezési eljárásokat egy jól használható útmutató bevezetésével minden szempontból egyszerűsíteni lehet. Ezzel párhuzamosan a Cork megyei Tanács Tervezési és Építési Osztálya egy nagyon koncentrált és egyértelmű, isleléses készített, amelyek lényege az alábbiakban foglalható össze. **A rövid tájékoztató célkitűzései:** 1. A jó tervezés és helykiválasztás alapelveinek terjesztése. 2. Segítségnyújtás mindazoknak, akik a tervezésben és a helyszín kiválasztásában tájékoztatást, illetve tanácsot adnak az építési engedélyért folyamodók részére. 3. Mércéként működjön közre a döntéshozatal általános következetességének biztosítása érdekében. 4. A jó terv és alaprajz, illetve a gondos helyszínválasztás fenntarthatósági előnyeinek a hangsúlyozása.

Felvázolandó alapelvei: 1. A meglévő helyek és épített formák karakterének, mintájának és hagyományának tiszteletben tartása. 2. Annak felismerése, hogy a legtöbb esetben sokféle megfelelő tervezési megoldás választható. 3. A kivételesen újító tervezés lehetőségének megvédése. 4. A jó tervezés értékfokozásának hangsúlyozása és támogatása.

Alkotóelemei: 1. Belsőépítészeti terv; 2. Helyszínrajz; 3. Kidolgozott példa.

Célközönsége: 1. Lakosság/kérvényező; 2. Tervezési tanácsadók; 3. Fejlesztők; 4. Tervért felelős szakemberek; 5. Helyi tanácsok képviselői.

A CORK VIDÉKI TERVEZÉSI ÚTMUTATÓ

A Cork Megyei Tanács igyekezett jól használható és átfogó tervezési útmutatót készíteni. Bízott abban, hogy az a széles célközönség számára is elérhetővé válik, s ha nem is mindenki,

A mellékelt
fotók Mike
Shanahan
útmutatójából
valók



de a legtöbbben meg akarják és meg tudják majd vásárolni. Mint megrendelő, az útmutató elkészítésével megbízta a tervezési tanácsadással foglalkozó Colin Buchanan & Partnerst, valamint a vidéki tervezésben gyakorlattal rendelkező építészirodánkat, a Mike Shanahan + Associates (MSA) céget. A munka számos, Írországban és az Egyesült Királyságban addig megjelent jó és kevésbé jó tervezési útmutató alapos tanulmányozásával, a pozitív és negatív jellemzők, tartalmak, tervrajzok, tapasztalatok stb. elemzésével kezdődött. Többségüket túlságosan szövegcentrikusnak, fekete-fehérnek és pusztán vágyakat megfogalmazónak találtuk, míg mások a szakmapolitika elvárásait hangsúlyozták inkább, de valójában alig volt olyan közöttük, amely inspiráló képeket vagy illusztrációkat közölt volna. Ezért a két cég már a kezdet kezdetén megállapodott abban, hogy a corki útmutató különbözni fog ezektől a referenciaanyagoktól, s fényképekben, rajzokban egyaránt gazdagon illusztrált, színes, kevés szöveget tartalmazó, világos szerkezetű kiadvány lesz. Hosszas megfontolás után abban is megegyeztünk, hogy az útmutató a lakóháztervezést a következő öt lépésben foglalja össze: 1. Helykiválasztás; 2. Helyszínrajz; 3. Tervezés, háztervek; 4. Építés, kivitelezés; 5. Kidolgozott példa. A Cork megyei vidéki épületek hagyományos terveit két éven keresztül tanulmányoztuk és fényképeztük, fő jellemzőiket jegyzékbe vettük és ábrázoltuk az útmutató számára. Hasonló feladatot végeztünk az újabban épült házakon is, s az eltéréseket feljegyeztük, összefoglaltuk, valamint szintén lerajzoltuk. Olyan alternatív, egyszerű termegoldásokat dolgoztunk ki (és ezeket is illusztráltuk), amelyek összeegyeztetik a házépítők modern törekvéseit a megye hagyományos tervezési környezetével. A gyakran előforduló csúnya, nemkívánatos építési részleteket és kivitelezéseket is azonosítottuk,

illetve esztétikus és odaillőbb alternatívákat javasoltunk. Olyan példaértékű kortárs épületeket kerestünk, amelyek demonstrálják az útmutató által támogatott alapelveket. A corki útmutató egyik egyedülálló jellemzője, hogy tartalmát egy új ház kidolgozott tervrajzában foglaltuk össze. A projektben részt vevő építész számára talán ez volt a legsúlyosabb, legfelelősségteljesebb követelmény, mivel ennek a minősége és milyensége nagymértékben meghatározta az útmutató üzenetét és hangvételét, illetve várható fogadtatását. Az útmutató számára kidolgozott házterv számos, irodánkban több év alatt készített tervrajzból alakult ki, és szerencsés elege a konzervatív, illetve a kortárs szemléletnek.

AZ ÚTMUTATÓ HATÁSA, UTÓÉLETE

A döntéshozók, az építészek és a közvélemény egyaránt nagyon pozitívan fogadta az útmutatót. 2003-ban, a megjelenést követő első félévben (2012-ben megjelent a második, javított változat is – a szerk.) több mint tízezer példányban kelt el, és minden országos napilapban kiemelt helyen említették. Azóta is további több ezer példányban fogyott el, az internetről pedig még ennél is többször töltötték le, valamint a www.amazon.com oldalán vezet az eladások rangsorát ebben a kategóriában. Írországban azóta közel negyven helyhatóság használja a corki tervezési útmutatót, és mások is elkészítették a saját változatukat, itt-ott kisebb változtatásokkal, országgrészük házainak fényképeivel és illusztrációival.

Mike Shanahan
(Mike Shanahan + Associates – MSA)
www.msaarchitects.ie

Hiánypótló képzőművészet

Bukta Imre vidékképe

Az alcím kétféleképpen is értelmezhető: egyrészt vonatkozhat a megfestett, megrajzolt, kifaragott, videóra vett, hangeffektusokkal kísért konkrét alkotásokra, másrészt a Mezőszemerén élő művészek a lét hétköznapi szituációi által formálódó világlátására. A kettő nem elválasztható, együtt és egyszerre jelenik meg Bukta munkáiban. Ez a kezdetektől, vagyis nagyjából a hetvenes évektől elmondható, ám a Múcsarnokban *Másik Magyarország* címmel megrendezett hatalmas retrospektív kiállításán (2012. december–2013. március) elementáris erővel jelent meg. A jelenkori vidékről felvázolt óriástablóján a kilátástalanságot és az apró örömeket éppen úgy érzékelhettük, mint a hagyományok elvesztésének, illetve átalakulásának folyamatát. Az alábbi interjúban mi másról, mint erről a vidékről faggattuk.

Sulyok Miklós: Múcsarnokbeli kiállítását bejárva, arra a gondolatra jutottam, hogy a kortárs képzőművészet – kevés kivételtől eltekintve – egyáltalán nem az önt izgató tematikákkal foglalkozik. Másképpen fogalmazva: Bukta Imre munkáiban nem a mai képzőművészet főáramára jellemző történetek és témák jelennek meg.



Bukta Imre: Ez így van, de milyen szerencse, hogy így van, hogy nem az én tematikámmal foglalkozik a kortárs képzőművészet... Mert akkor én nem foglalkoznék vele! Az én esetemben nem arról van szó, hogy van egy kerek egész, amit vizuális kultúrának vagy képzőművészetnek hívnak, én pedig ütöttem rajta egy rést, és behatoltam, hanem egyfajta hiányról van itt szó, amelyet pótolni próbálok. Sajnálatos, hogy a képzőművészet nem érvényesül eléggé a társadalomban és a kultúrában, ezért sok ilyen hiánypótlás el is marad.

SM: Az említett tematika pedig a vidék valósága.

BI: A valóság munkáim fő motívuma. Bennem örök elégedetlenség volt és van az illuzionista valóságábrázolással kapcsolatban. Inkább érzésből, mintsem tudatosan kezdtem keresni azokat az ábrázolási módokat és motívumokat, amelyekkel még a hatvanas években vidéken megélt, erősen romantikus képzőművészeti élményeimet lehetett helyettesíteni, vagy amelyekkel igazat tudtam mondani. Elismerve persze, hogy a valóság és az igazság is többféle lehet.

SM: Napjainkra sokat és nagyon gyorsan változott a vidék. Hogy látja, mi történt azokkal a hagyományokkal, amelyek hosszú évszázadokon át szabályozták a vidéki emberek életét, alakították környezetüket és mindennapjaikat? Foglalkoztatta-e valaha a hagyomány kérdése?

BI: Természetesen, de a hagyományt én nagyon tágra értelmezem. Az emberek általában és leggyakrabban a népi hagyományra gondolnak, amikor erről beszélnek. Én azonban ideértem a szokásokat is, és ebben az értelmezésben akár a szocialista időkből örökölt szokás is lehet hagyomány. Sőt, mostanában is szemtanúi lehetünk bizonyos hagyományteremtődésnek, például a turkálóból való öltözködésnek.

SM: Lényeges különbség a 19. század végén és a 20. század első felében még létező, de azóta kihalt és az újabb keletű hagyományok között, hogy az előbbieket nagyon hosszan, olykor évszázadok alatt alakultak ki; ezért keményedhetek gyémánttá a népköltészet, a népzene, a néptánc vagy a népi építészet alkotásai. Míg az újabbak, amelyekre ön is utalt, belátható idő alatt, szinte a szemünk előtt alakultak/alakulnak ki.

BI: Ez így van. De valójában mi a hagyomány? Olyan szokás – gondoljunk a népviseletre, a népművészetre –, amelyet érdemes megtartani és továbbörökíteni, akár évszázadokon keresztül is. Ma azonban egészen másként kell értenünk a hagyományt. A régi fajtája már az 1920-as években eltűnt, legalábbis ebből a faluból, és azt hiszem, csupán valamilyen szerepjátás maradt helyette. Örök egy régi fényképet 1928 tájáról: mezőszemerei parasztok állnak a kocsmá előtt, mindannyian cifraszűrben. Egy 1960-ban, vagyis a rock and roll korszakában ugyanitt készült másik fényképen felgyűrt ujjú, fehér inges legények söröznek. Majd harminc, negyven év múltán ugyanebben a kocsmában egy gumicsizmás, láthatósági mellényt viselő részeg ember táncol. Vagyis rövid idő alatt óriási változások történtek, egy másik hagyomány alakul ki. Engem ez érdekel, a jelen foglalkoztat: a társadalmi problémák, a falu közegében élő emberek élete: a vállalkozóé, a cigány házaspáré, az ügyintézőé. Számomra ők az érdekesek.

SM: A falunak, de az ön művészetének is, életeleme a föld, amellyel azonban jelenleg komoly problémák vannak. Hogy látja ezt a kérdést innen, Mezőszemeréről szemlélve? Mit jelent ebben a faluban a földhöz való viszony?

BI: Minden megváltozott körülöttünk. A globalizáció hatására a mai Magyarországon már nem létezik az az életforma, amely lehetővé tenné, hogy egy parasztcsalád megéljen a földjén termelt élelemből és az állataiból. A nyolcvanas években még a jövedelem felét tette ki a háztáji gazdaságból származó haszon. De ma a multik leverik az árakat, így nem éri meg sem növényt termesztetni, sem állatot tartani. Nem hinném, hogy ezt meg lehetne változtatni, ez a vonat sajnos már elment. Ezt a kérdést 1990-ben kellett volna megoldani. Ebben a faluban egészen 2003-ig létezett termelőszövetkezet, akkor adták el a javait. Ma szinte egyetlen ember kezé-

Krumplievők, 1996, fotó dibond alumíniumlemezen, 110x140 cm (magántulajdon)

Bukta Vincent van Gogh hasonló című festményének száz évvel később készült parafrázisában a holland festőnek a paraszti lét szegénységét és nyomorát megértő és átérző attitűdje érzékelhető.



Fotó: Barabos György

Kocsmai zsánerkép, 2006, olaj, vászon, 100x130 cm (Dobó István Vármúzeum, Eger)

A falusi élet új templomává váló félhomályos, lepusztult kocsmá, amelyben a 21. századi szakralitást a nyerőgép jeleníti meg. Ehhez „zarán dokolnak el” a gyakran szinte a lét szélén tengődők.

ben vannak a falu körüli földek, aki azonban nem itt adózik, hiszen nem itt lakik. Nagy teljesítményű gépekkel művelti a földet, kevés munkásra van szüksége, és nem érdeke, hogy foglalkoztassa a helybelieket. Ha ma Mezőszemerén volna ötven család, egyenként harminc hektár földdel, és persze gépekkel, egy újjáalakított, újraértelmezett, demokratikus termelőszövetkezetben, akkor ebből meg tudnának élni, itt adóznának, gyermekeiket itt taníttatnák. De erre ma már nincs lehetőség.

SM: A jelen képzőművészetének egyik tulajdonsága, hogy feloldódik a hétköznapiságban, sőt, látszólag válogatás nélkül jelennek meg benne olyan hétköznapi témák, amelyek miatt a nézők úgy vélhetik, „ezt mi értjük”. Az ön munkáiban is számos direkt, konkrét, a falusi környezetből kiemelt valóság elem található, amelyek alapján azt hihetnénk, hogy munkái érthetőbbek az elvont kortárs művészetnél.

BI: A falumból többen is elmentek a műcsarnokbeli kiállításra, és tudom, hogy az *Erdőrészlet* című, egész termet megtöltő installáció megérintette őket. Ebben az erdőre már csak emlékeztető fatuskókat helyeztem el, melyeknek a felületén vetített vízcseppek jelentek meg. Az emberek itt egy különös, elmagyarázhatatlan vizuális metaforával találkoztak, amelyet nem érteni, hanem érezni, de azt is mondhatnám, hogy látni kellett. Sokat jelentett számomra, hogy a kivágott fáknak a látványa és ily módon történő bemutatása hatással volt rájuk. Egyébként Gulyás Gáborral, a műcsarnokbeli kiállítás kurátorával sokat tipródtunk azon, hogy miképpen legyenek az útvonalak a kiállításon. Végül úgy alakítottuk ki, hogy a Műcsarnok kilenc termét bejárva mintha

egy faluban sétált volna a látogató, amelyben minden megjelenik: az erdő, persze már fák nélkül, az elhagyott, üres házak és a lakottak, a vidéki táj, és benne az emberi kapcsolatok. A bemutatott sokféle műfajt és technikát, például egy videót egy rajzzal az én személyem kapcsolta össze, hiszen a tematika és a motívumvilág belőlem fakad.

SM: A kiállítás legnagyobb, nyitó installációjában metaforikus felkiáltójelként egy tipikus falusi kockaházat épített fel négy eltérő típusú, a jelen vidéki életformájára jellemző homlokzattal, és a homlokzatok függőnnyel takart ablakai mögötti különböző élethelyzetekkel.

BI: A falvaink sokfélék, bennük az élet alakulását sok minden befolyásolhatja. Például, hogy egy város vonzáskörzetében vagy attól messzebb, elszigetelten helyezkednek-e el. Mezőszemere elzárt település, kiesik a környező vonzásokból, mint a Tisza-tó vagy Eger. A népi építészet már régóta nincs itt jelen, de gyermekkoromban még voltak régi épületek. A mi házukról és az ehhez hasonlókról a helybéliek – egyébként tévesen – azt gondolják, hogy hagyományosak, pedig valójában nem azok. A harmincas években kezdték építeni őket tervszerűen, állami títustervek alapján, egy egészségügyi felmérést követően. Az akkor hozott törvények szerint kiemelt alapra, meghatározott légköbméterű szobákkal kellett a családi házakat megépíteni. A faluban az úgynevezett ámbitusos háztípus terjedt el, magam is egy ilyenben élek. Ennek a hangulatát jobban szeretem az egyébként kényelmesebb alaprajzi elosztású kockaháznál. A tető nélküli istállómaradványt sem bontottam le, hanem nádtetőt építettem rá, mint



Fotó: Barabos György

azelőtt is volt, s ma ez a műtermem. De itt is úgy van, mint a legtöbb helyen, vagyis több vizuális környezeti réteg rakódott egymásra. A háború előtti karakter, majd a szocializmus alatt kialakult világ, aztán a kilencvenes évektől a szegénység által buherált tákolmányok világa... Gyakran egyazon házon fölfedezhető a hulladék műanyag-reluxa kerítés, a bádoglemezekből összetákolott tető az egyik, a cserépfedés a másik oldalon, a verandává alakított ámbitus, amelyet lakótelepi házakból származó ablakokból toldoztak össze, s mindez mindenféle ellenőrzés nélkül. A házak sorsa nyomon követhető a lepusztulásukban, ami éppen ezeket a típusokat érinti, s ezzel eltűnik a régi Mezőszemere, bár a látogató benyomása még ma is az lehet, hogy fás utcák, hagyományos házak



Fotó: Barabás György



Fotó: Barabás György



Erdőrészet, 2011, videoinstallációk fatökökkel, 900×500 cm (magántulajdon)

A kivágott fák csonkjáiként visszamaradó fatökök az ember természetben végzett pusztításának és a természettől való eltávolodásának szomorú szimbólumaiként jelennek meg Bukta Imre művészetében. Ez a Mücsarnokban felépített installáció ennek a folyamatnak az egyik legmegrázóbb, videóval kísért bemutatása volt.

A ház, 2012, videoinstalláció, téglafal, vályog, cserép, fa, fehér és színes falfesték, 500×500×420 cm (magántulajdon)

A Mücsarnok terében eltérő homlokzatokkal felépített, ajtó nélküli ház ablakai mögött a falu különböző vagyoni és élethelyzetben élő/tengődő lakóinak jellegzetes típusai jelennek meg. Az időről időre ismétlődő videóval kísért installációban a kővel betört és éles csörömpöléssel szilánkokra hulló ablaküveg a külvilág sajátos, durva jelenlétére hívja fel a figyelmet.



vannak a faluban. Kitérésí irány lehetett volna az üdülőfalujelleg Zsórfürdő közelsége miatt, de valahogy mégsem lett az.

SM: Az ember kívülről azt gondolná, hogy egy olyan hazai és nemzetközi szinten is elismert művész, mint Bukta Imre, képes hatni a falura, amelyben él. Ám készült önről egy film, Nagy Dénes rendezésében, *Másik Magyarország – Töredékek egy falu hétköznapjaiból* címmel, amelyet szeptemberben vetített a televízió, és amelyben vonzónak éppen nem mondható, szomorú, elesett faluként jelent meg Mezőszemere. Továbbá elhangzott egy érdekes mondat is ebben a filmben, nevezetesen, hogy ön a faluban nem művészként van jelen.

BI: Már Munkácsy-díjam is volt (*Bukta Imre 1989-ben kapta meg ezt az elismerést – a szerk.*), de a szülei még akkor sem tudták elfogadni, illetve a falu felé igazolni, hogy művész vagyok. Csak akkor lett büszke rám az édesanyám, amikor a *Heves Megyei Hírlap* megírta, hogy kiállításom van Egerben. Az idősebbek úgy ismernek, hogy a Bebe Irén fia vagyok, a fiatalabbak, hogy művész úr, de nem tudják, hogy mit csinálok. Noha itteni embereket és szituációkat ábrázolok, helyi társadalmi kérdéseket feszegetek vizuálisan, mégsem vagyok itt művész. Ám igazából nem is ez az érdekes, hanem az emberi kapcsolatok.

SM: A kiállítások közönsége számára pontosan érthető, milyen közegből jönnek a képei, és különös értékük, hogy mégis van általánosabb érvényük.

BI: Akik nem vizuális kultúrán nevelkedtek, főleg nem kortárson, azok számára bonyolultak a műveim. Egyrészt, meg kellene érteniük, mi az, hogy kortárs mű, még akkor is, ha az, teszem azt, figurális; másrészt, ott van magának a tartalomnak a megértése. Ez nem könnyű, amit az is bizonyít, hogy miután a televízió levetítette Nagy Dénes filmjét, kaptam hideget-meleget a Facebookon. Egy ismeretlen füzesabonyi nő azt írta, hogy undorító volt a film, ez a falu nem ilyen, miért nem a szebbik oldalát mutatom meg. Megfogalmazta a lényegét, hogy mire vágyunk az emberek: szőnyeg alá söpörni a problémákat, és fölülrőlni a szép szőnyeget mutogatni. A vidéki ember nem szereti a szennyest kitergetni. Ebben a bejegyzésben is megemlézték, hogy miért nem mutatom a gyönyörű, EU-s pénzből épült faluházat vagy a szép szökőkutat.

SM: Ugyanakkor valamiben mégiscsak tetten érhető Bukta Imre mezőszemerei művészléte: tizenharmadik éve szervezi feleségével, Kónya Rékával a mezőszemerei művésztelepet, ahol mára közel száz művész fordult meg. Hogyan választják ki a meghívottakat?

BI: Azt a kérdést tesszük föl magunknak, hogy vajon kik lehetnek azok, akiket megérint ez a vidék, és mindig új embereket hívunk meg. És mivel a művésztelep a falu közepén áll, így nem elzártan dolgozunk, hanem kapcsolatban állunk a helyben élőkkel. A falu sokat változott az elmúlt tizenkét évben, nem igazán pozitív irányban, de működik. Még mindig harangoznak, misét tartanak, idős asszonyok tipegnek a templomba, és közmunkások indulnak dolgozni reggelente. A falu tehát éli az életét, mint nyolcvan-száz évvel ezelőtt; noha más minden, valahol mégis ugyanaz. Erről szól egy 1996-os fotómunkám, a *Krumplievők*, amikor a családomat fényképeztem Van Gogh azonos című képének helyzetébe állítva. Azt mondanám, örülni kell annak, ami megmaradt.

Vidéki képeslap – vidéki spontán design

Részlet Bukta Imre habilitációs előadásából

Általában a mai magyar faluszerkezet – az évszázados formára épülve – a húszas-harmincas években alakult ki, vette fel végleges arcát. Ha valaki ma végigsétál a faluban, dicsőően nézegeti az egymás után sorakozó tornácos házakat, mondván, mennyire megőrizte népi jellegét a település. Pedig a népi építészet tárgyait, főleg a lakóházakat rendre lebontották a húszas években, és a helyükre típusházak építését rendelte el az akkori illetékes minisztérium. Ez kiemelten közegészségügyi céllal történt, hiszen az alap nélküli vályogházak szívták magukba a nedvességet, a tébcé gyakori volt az ilyen házakban élőknel.

A házakat húszéves hitelre lehetett megépíteni. Hagymányos belső elrendezésük megmaradt, alapjukat kiemelték a talajszint fölé, a tetőkre nád és zsúp helyett égetett cserép került. Az állattartással kapcsolatos melléképületek rendszerint megmaradtak, hiszen házközeli jószágot, kisebbet-nagyobbat, szinte minden háznál tartottak, az istállókat a tévesztés után bontották el.

A szocializmus kezdetekor elkezdődött minden olyan tárgy megsemmisülése, amely a múlthoz kötötte a parasztságot; a szabadságot, önállóságot jelentő mezőgazdasági termelőeszközök – mint szekér, eke, borona, esetleg vetőgép – a kollektivizálással eltűntek a házak udvaráról. Hogy stílszerű legyenek, a szekeret csak meg kellett lökni, maga a nép igyekezett megválni a régi rendszer számára szegénységet jelentő szimbólumaitól, s hajigálta tűzre, szemétdombra a parasztbútorokat, cserélte le őket a szocializmus típusbútoraira. Így került majdnem minden falusi ház „tisztá”, azaz első szobájába a komód helyére a dohányzóasztal, a köréje helyezett szögletes, később amorf fotelokkal. A népviseleti ruhákat – mint szegénységük bélyegét – jobb esetben felvitték a padlásra, ahonnan a hetvenes években, mintegy szívességet téve a háziaknak, leleményes lomozók vitték el többnyire ingyen, majd adták el jó pénzért, legtöbbször külföldön. Ezért ma már csak keservesen lehet összeguberálni egy-egy tájházra való tárgyi együttest.

A falu társadalmi szerkezete évszázadokon keresztül tartotta magát, egészen a közelmúltig, kialakítva a termelés-fogyasztás családi harmóniáját, ily módon a pénznek mint fizetőeszköznek nem jutott nagy szerep. Az őstermeléssel, egy portán belül – nevezzük mikrogazdaságnak – az élet hétköznapi feltételeit biztosítani tudták: tej (vaj, túró, tejszín), liszt (kenyér), hús, gyümölcs, zöldség, fűszernövény mind megtermett; ha sok lett a kukorica, becsérték kismalacra, s ha sok volt a tej, kaptak érte pálinkát. Törést a Rákosi-idők okoztak, amikor a kommunizmus szellemében padlássöpréssel és kuláklisztákkal igyekeztek kiegyenlíteni a társadalmi különbségeket. Az 1956-os forradalom után tovább folytak a kollektivizálások, de közben a kerteket meghagyták, később még úgynevezett

háztájikat is osztottak, így a parasztnak a tészből kapott természetbeni juttatásokkal együtt annyi jutott, hogy megélt belőle. (A nyolcvanas évekig a munkahelyi fizetés és a háztájiból befolyt jövedelem aránya ötven-ötven százalék volt). A szocialista rendszer a társadalmi szerkezet átalakítása révén parasztok ezreit küldte, kényszerítette útépitésre, ipari gyárakban segédmunkára. A férfiak általában kétlaki életet éltek, kialakult a hétvégi ingázás („fekete vonat”). A hatalmas méretű építkezési program és a szerkezeti átalakítás miatt az ötvenes évek végén lakótelepekre költöztek az első paraszti származású fiatalok, és ez azért érdekes, mert ezek az újszülött városiak vitték falura a proletárdizájnt, alakították, „modernizálták” a parasztházakat.

A rendszer szigorúan tartotta az „egyenlőség” elvét: a kulákoktól elvett, de a szegényeknek nem adott. Ezt jól szimbolizálta többek között, hogy vadászni csak a kivételezett pártkádereknek, téeszelnököknek, agronómusoknak volt szabad, a mezőgazdasági munkássá degradált réteg legfeljebb hajtónak mehetett.



Vidéki spontán design: Bukta Imre gyűjtése





Ezt a disszonanciát a nép mindig is érezte, és „tiborci” magatartásból, akár tilosban, éjszaka orvvadászni járt. Szabályos fekete árfolyamon lehetett beszerezni fácánt, nyulat, őzhúst. A konok összefogás miatt soha senki nem bukott le, pedig volt besúgó elég. Hogyan jelent meg ebben a falusi dizájn? Talán abban, hogy a dunyhát fácántollal tömték ki.

A vidék szocialista átszervezése lassabban ment, mint az iparban, még éltek a múltból átörökölt szokások – nehéz elhinni, de a hatvanas években még szóttek is: lepedőt, zsákot, ponyvát, az öregeknek gatyát. Gyerekkoromban, iskolába menet a patak mellett haladtam el. Az ártéren volt egy kiöblösödő terület, onnan vetették a vályogtéglát, annak a vizes kubikgödreibe áztatták a lenyomtatott kendert. Természetesen nem feledkezhetünk meg arról, hogy a háború előtti falusi társadalom másképp volt tagoltabb, mint manapság. Megtalálható volt benne a földesúr, a nagy-, közép- és kiscgazda, a kézműves, a szellér, a cseléd, a napszámos – később ezt a tömeget terelték egy „fedél” alá a termelőszövetkezetbe –, valamint a szellemi élet képviselői: a pap, a kántor, az orvos, a tanító, a jegyző. A falu társadalmi élete nagyban különbözött a maitól, a régi falusi közösségekben kevesebb törvény és több szokásjog érvényesült, több magatartásbeli helyi „etikai kódex” volt érvényben. Komolyabb ügyekben ugyan a törvény döntött, de a falusi életformából következő szokásjogot maga a faluvezetés gyakorolta (példának említeném a mezsgyevitákat). Mai fogalmaink szerint a falusi társadalom civil volt, számos önszerveződésű civil egyesülettel: tűzoltókkal, rádióamatőrökkel, katolikus legényegyletekkel. A bálók, közös

aratások, cséplések, kukoricafosztások, tésztacsinálások, lakodalmak megmozgatták a teljes közösséget. A háború után a tanácsrendszer félresöpörte az évszázados paraszti erkölcsi törvényeket, szokásokat, s mindent az állami közigazgatási hierarchia-rendszernek, a polgári törvénykönyvnek, valamint a járási, megyei tanácsrendszernek rendelt alá – ez egy ok volt a sok között, hogy a falvak elvesztették egyéni karakterüket, szokásaikat.

A rendszerváltás után a folyamat még inkább felgyorsult, a társadalmi különbségek felerősödésével óriási eklektikusság jelent meg: ma éppen úgy a falusi társadalom része a gazdag helyi pék, a milliárdos mezőgazdasági vállalkozó és az egyre nagyobb szegénységben élő nyugdíjas, roma, munkanélküli. Ez a vagyoni különbség hatással van az élet minden területére, ami a faluban történik, beleértve a vizualitást is. Ma Magyarország háromezer településének a felében ezeröttszáznál kevesebben élnek, vagyis milliók érzik a saját bőrükön azokat a negatív sociográfiai mutatókat, amelyek másoknak, a máshol élőknek csak számokat, adatokat jelentenek.

Míg a szocialista rendszerben minden önállóság nélküli volt a falu, 1990 után relatív önállósággal rendelkezik, ami azt jelenti, hogy ma az önkormányzatok mindenféle felügyeleti ellenőrzés nélkül működhetnek az állam által leosztott fejkvótákból, minimális mozgástérrel, mert az önkormányzatok félreértik a „gondoskodó állam” szerepét, és száműzték a kreatív gondolkodást a szótárukból. A fentiek tükrében kell vizsgálnunk a vidéken, főleg a falvakban történő vizuális változásokat, mert a társadalmi változások lerakódásai miatt mára látványban is minden mindennel összekeveredik.

Még egyszer a bokortanyákról

Történeti előzmények

Az *Építész Közlöny-Műhely* előző számában megjelent egy interjú Bodonyi Csabával, amelyben az építész a Nyíregyháza környéki tanyabokrok újjáélesztéséről vázolta fel elképzeléseit. Az interjúra reflektált Papp Sándor építész-mérnök tanár Nyíregyházáról, jelezve, hogy a 22. oldalon megjelent légi fotó nem a Gerhátbokorról készült (ahogyan a képaláírásban szerepelt), hanem a mellette lévő Rókabokorról (az 1780-as évektől létező Liskányszállásról, régebbi nevén „Lomian”-ról). Mindez pusztán egy helyesbítés lenne, amit köszönünk, de Papp Sándor elküldött szerkesztőségünkbe egy kis füzetet is a nyíregyházi bokortanyák egyikéről, éppen az említett Rókabokorról, amelynek történetét kikutatta és feldolgozta. A Nyíregyházi Városvédő Egyesület *Mesélő Nyíregyháza – Városvédő füzetek* sorozatában kiadott tanyerinyi füzet második, javított változata ez évben jelent meg (az első 2001-ben), s benne jó néhány érdekes adat található a város körüli tanyarendszer kialakulásáról és működéséről. Talán nem haszontalan, ha a Bodonyi-interjú kiegészítéseként néhány, a szerző engedélyével újraserkesztett részletet közlünk a kiadványból.

A bokortanyák létrejöttét megelőzően a nyíregyházi határ igen elnéptelenedett, főleg a Rákóczi-szabadságharc után fogyott el nagyon a népesség. Nyíregyházán összesen egy nemesi család és negyvenhat jobbágycsalád lakott. A nyíregyházi puszták betelepítése az 1750-es években történt meg, amikor gróf Károlyi Ferenc hívására főleg Békés megyei szlovák anyanyelvű telepések költöztek ide. 1753 őszén Szarvasról, Csabáról, Mezőberényből és Orosházáról háromszáz család költözött át Petrikovics János vezetésével. Ezt követően még másfél év alatt száztizenthat család érkezett Zólyomból, Borsodból, Hontból, Gömörből és Nógrádból. A későbbiek folyamán egészen 1920-ig különböző nemzetiségű lakosok beszivárgása még megfigyelhető, de jellegetesen a békési tanyák ideköltözése változtatta meg a nyíregyházi életet. Az 1759. márciusi telepesi bírói földosztásra vonatkozó adatokban harmincnégy dűlőt neveznek meg, s ezekben négyszázhuszonhat telepes már földhöz jutott a kiosztott területekből. Ezek közül tizenhat szállást névvel említenek. Az 1761. március 12-én keltezett irat alapján a tizenötödik sorszámozott „Nowotne Salasse”, azaz „Új szállás” („Novotny szállás”) között említik a későbbi Rókabokor nevűt. Az 1782–1785-ben készült katonai felmérés már pontos adatokat rögzít a Nyíregyháza környéki bokrokról. Betelepülésük után a tanyák kialakították azt a sajátos tanyai településtípust, amelyet bokortanyának nevezünk. Ellentétben az Alföld más tájaival – ahol egymástól messze, elszórtan találunk egy-egy tanyát – itt egy-egy bokorban tíz-tizenöt, de néha negyven-ötven házat építve telepedtek meg. Ezeknek a formai elrendezése igen változatos: van közöttük szabálytalan csoportos halmaz,

két sorban telepedett, út melletti szállás, tó körül elhelyezkedő, teret körülvevő település, s találunk párhuzamos utcákat alkotó tanyákat is.

Az újratelepülés utáni időkben különböző neveken emlegették a külterületi mezőgazdasági telepeket. Így „szállás”, „tanya”, „bokorszállás”, „bokortanya” és „bokor” neveken. Nyíregyházán a „bokor” szó tanyát jelent. A betelepülő tanyák állandó lakása a városban volt, a gazdálkodásukhoz pedig a bokorban építettek. Életmódjuk ennek megfelelően kezdettől fogva kettős volt: tavasztól őszig a bokortanyákon, télen pedig a városban laktak. Hogy ez így volt, arra bizonyíték egy nyíregyházi szállásokat bemutató térkép, amelyen jól kivehető, hogy a szállásokból összekötő utak vezettek – több szállást érintve – a városba.

A kezdeti időben főleg állattartással foglalkoztak, ezért a legeltetés idejére nyári szállást építettek. Az állatok gyarapodásával azonban szükség lett azok elhelyezésére a bokorban télen is, így az ott felépülő istállók mellé az állandósuló kintlakás céljára is házat kellett építeni. Ennek a folyamatnak a következménye, hogy a gazdálkodással foglalkozó család-



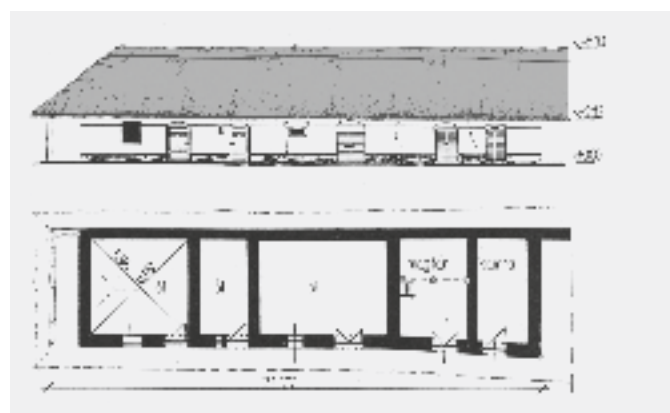
Az illusztrációk Papp Sándornak a cikkben is említett kiadványából valók.

Bokortanya 2013-ban. Papp Sándor felvétele

tagok (rendszerint a fiatalabbak) állandó életre rendezkedtek be a bokorban.

1831-ben már rendeletet alkottak a városi lakosság szálláson tartózkodásáról, mivel az egész évben szálláson lakók a gyermeket iskolába és istentiszteletre nem járatták, s adót nem fizetnek. Az első bokorbeli iskolák csak 1865-től kezdődően épültek, de akkor sem minden bokorban.

A bokortanyák rendszerint a gazdák nevére kapták a nevüket, ez volt a gyakorlat az 1810-es évekig. A Rókabokor az első összeírásakor mint Nowotne Salasse („Új szállás”) szerepel, a Liskányszállás névvel az 1827. évi összeíráson találkozunk. A városi közgyűlés 1890. július 22-én tárgyal többek között a bokortanyák neveinek a magyarosításáról, s itt rögzítették a Liskányszállás helyett a Rókabokor elnevezést.



Az első összeíraskor használt „Új szállás” vélhetően azért változott meg Liskányszállásra, mert itt volt jelenős birtoka az 1757–1759 közötti években a város tisztségviselőjének, Liskan(y) Andrásnak mint bírónak. Liskan(y) András 1774. április 9-én kelt testamentumában szerepel ez a régies elnevezés. A földbirtokos a jegyző, néhány esküdt, a közigazda és rokonok jelenlétében „hagyatékot”, egyúttal fiává fogadja barátja legényfiát, akire készpénzt hagy. Ezenkívül hét lovat, egy csikót, hat ökröt, tíz tehenet, nyolc borjút, disznókat, házat és szállást örökít feleségére és két fiára, illetve egy közeli rokonára.

Először 1829-ben jelenik meg a „tanya” elnevezés. Az átalakult, kezdetben csak állattartásra szolgáló, majd a mezőgazdasági termelőmunka színhelyévé váló bokortanyák jelentése bővült, megváltozott. Ez a változás követelte meg, hogy az egyes bokortanyákon belül pontos határok legyenek kijelölve egy-egy gazda számára. Ezért a város szerződést kötött Sexty András mérnökkel, hogy a „város határán lévő szállásföldeket per 1600 négyszögöllel minden gazda szállását ezen mérték szerint köteles földenként felmérni, s 10 köblös földet a kötélalj földnek vévén a szállásnak kelleténél több vagy kevesebb voltát eszerint feljegyezni [...], arról hiteles elenchust [...] leadni, továbbá a földnek mineműségéből három rendbéli classificatiót tegyen, tavakat, állóvizeket kijegyezze [...]”.

A következő évben is készültek szállás- és határfelmérések. Az egyik ilyen szép felmérési térkép 1861-ben látott napvilágot; ez már tartalmazza „Liskán-bokor” területét a központos térrel, a lakóudvarral és a szántó, kert fel-

tüntetésével. Eszerint tizenhét lakótelket regisztrálhatunk, lakóházak feltüntetése nélkül.

Rókabokor a mai Nyíregyházát Tiszavasvárával összekötő 36-os számú főközlekedési útról közelíthető meg. Zsáktelepülés, mivel az aszfaltozott útnak itt vége van, de a főút tovább vezet. A tanyák a központi térre szerveződve alakultak ki már a 19. század első éveiben. Huszonhat lakótelek van itt, melyek többsége a térhez sugarasan csatlakozik, a szántóföldek irányába pedig kifelé tágul.

Ma is található egy 1947-ben készített gémeskút a téren, de az idők visszaemlékezése szerint a korábbi kút pontosan a tér közepén helyezkedett el, hogy mindenki hozzáférhessen. A régiek elmondása szerint a szállás a hátsó dűlön épült volna fel, mivel ott a terep magasabban van, mint a környezetében. Ott azonban nem találtak építőanyagot, azaz a vert falhoz szükséges agyagot, ezért épültek a házak szinte kör formában, az építőanyag-nyerőhely közvetlen közelében. Ezzel a szállítási távolság is kisebb lett.

A beépítés jellegzetesen oldalhatáron álló, fésűs jelleget mutat. A főépület mellett minden telken megtalálhatók a gazdálkodás építményei. Ezek vagy a lakóépület folytatásaként, vagy attól különállóan épültek fel, de mindenképpen a lakóépület közvetlen közelében. Megtaláljuk továbbá a nyári konyha és a terménytárolás céljára épített fa- vagy szilárd falazatú építmények egész sokaságát is.

A tárgyalt tanya a központi tér beépítési vonalában helyezkedik el, amely kelet-nyugati fekvésű, ennek következtében a lakóépület hátsó fala északi. Általában elmondható, hogy a legtöbb tírják ház ilyen tájolású, így az oldaltornác és

a lakásbejárat déli fekvésű. A telek a tírják beépítési mód minden jellemzőjével rendelkezik: belépvé a kiskapun, egy hatalmas, füves udvaron vagy zöld udvaron találjuk magunkat; közvetlenül jobbra helyezkedik el a lakóépület vonalában az északi határtelek, és az udvar közötti, léckerítéssel ellátott területen a virágoskert; ezzel szemben a veteményeskert található; a nagy udvar végében pedig a szérűskert. Ezután a szőlőskert következik: a telek ezen része már kissé dombos, és a talaj is homokos, ezért itt már régóta szőlőt természetnek. Ezt követi az igazi szántóterület.

Rókabokor felméréséből az alábbiakban részletesebben bemutatott 10. számú porta nagy udvarának végében a szérűskertet találjuk, ahol a cséplést végezték. Megjegyzendő, hogy a tanyák határelválasztása itt egyedi megoldást mutat, ugyanis a szántóföldtől kezdődően minden telek bal oldali telekmezgyéjén akácfasor található, de előtte még a szomszéd felé egy kisebbfajta árok is húzódik, amely elvezet a szántó végéig. Az 1832-es városi rendelet tárgyalja, hogy a megvédendő területet árokrendszerrel és nagykapuval veszik körbe. Ez a telekhatár-megjelölés ma is jól látszik a 7. és a 8. számú tanya között, bár sok helyen már szeméttel feltöltötték. Az árok két szélén mindkét tulajdonosnak akácát kellett ültetnie. Ennek ellenére előfordult, hogy csak egy oldalon telepítettek akácsort. A gazdag parasztságnál és a nyíregyházi tírják gazdáknál a nagyház+konyha+kisház tagolódású lakóházat kamra vagy magtár egészíti ki. Mivel az állattartás is fontos szerepet töltött be a tírják családok életében, ezért közvetlenül a lakóépülethez építették a ló- vagy tehénistállót. Jelen esetben egyedi megoldást mutat, hogy a gazda a lakóházhoz először istállót épített, és csak azt követte a magtár (a ló és a tehén felértékelődése a közlekedésben betöltött szerepük miatt következett be).

A lakóépület egysoros és háromszatú. A bokorban felmért épületekre szinte kivétel nélkül jellemző, hogy ebben a beosztásban épültek meg. 1904-ből maradt fenn egy „parasztházkészítő mester” terve a levéltárban, ezen szoba+konyha+kamra+gang elrendezésű ház tervét látjuk. A konyhában már el volt különítve a kamin kémény. Az utcai homlokzat kialakítása egyszerű volt, többnyire díszítetlen, de minden épület csonkakontya tele oromzattal készült. A lakóházak szélessége csak a tornáccal rendelkezők esetében éri el vagy haladja meg valamivel a 6 métert. Ez a környék természeti adottságaiból eredeztethető, és talán egyetlen mester irányítására utal. Rókabokorban is volt egy ezermester, Palicz György, ő vezette ezeket az építkezéseket. Az építőfa nagy kincs volt, amit a mostani épületek méretei is igazolnak. A kötőgerendák mérete kb. 10/10 centiméteres, a mestergerendáké is csak 14/18 centiméteres, nem beszélve azokról a tornácokról, amelyeknél az oszlopfa olyan vékony, hogy távolról alig látszik. A szállásgazdák a 19. század elején nagy mennyiségű máramarosi fát rendeltek, amit a Tiszán Bercelnél, Tokajnál kiraktak, és a Nyírségbe, az Alföldre szállítottak. Tudható, hogy a korábbi házak bontásakor olyan mestergerendák kerültek elő, melyeknek egyik végén egy nagy lyuk volt, ott kötötték össze őket a többi fával a tutajúsztatás előtt. Készült olyan vert fal, amelynek a terepszinten lévő vastagsága elérte a 80 centimétert, és felfelé vékonyodott. A vert falazat erősítéseként a sarkokba leásott faragatlan oszlopot használtak.

Rókabokorban szinte minden telekszélesség megengedte volna, hogy a lakóházak szobaelrendezése ne egysoros legyen, ezzel a megoldással mégsem élt senki, illetve nem

találtunk ettől eltérő elrendezésű lakóházat. Nagyszoba vagy tisztaszoba+konyha+hátsó szoba elrendezést találunk itt is. A földről induló kémény arra szolgál, hogy a szobai búbos kemencét fűtsék. Ugyanakkor a tírják házak sajátossága a kamin kémény- vagy fűstházhelyiség, amely itt is felfedezhető, és azért építették, hogy a fűst a szabad kémény miatt ne terjedjen el a házban.

Az alapfal nélkül emelt lakóépületet aláfalazták, a magtár hátsó falát tufablokkokból helyreállították. A falazat vályog. A tetőszerkezet csüngős szarufás megoldású, csonkatornyos tetőformával és nádfedéssel. A kis épületfeszítáv ellenére a kötőgerendák alátámasztására biztonsági okokból mestergerendát alkalmaztak. A mestergerenda az épület hossz tengelyében általában a helységek közepén végigfutó nagyobb méretű fenyőgerenda, ebben az esetben az utcai két ablak közé építették be. Az ablakok kétfelé nyíló külső és belső fa nyílászárók.

Nyíregyháza város fejlődésében és fejlesztési elképzelésében sajátos szerepet kell biztosítani a településtörténeti szempontból is egyedi bokortanyáknak. E különös progresszió eredményeképpen létrejött városkörnyéki lakó- és gazdálkodóövezet az idők folyamán teljesen elveszíteni látszik eredeti funkcióját; helyére új funkció lép, s ennek egyenes következménye az értékes területek elnéptelenedése, értékvesztése. A különböző nagyságú és gazdálkodási hagyománnyal bíró bokrok más-más ütemben, de szinte kivétel nélkül erre a sorsra jutnak.

Ugyanakkor azt is le kell szögezni, hogy a városi élet kibontakozásában óriási jelentősége volt a városkörnyéki földterületeket intenzív gazdálkodásba vonó „bokortanyák népének”. Ezt az erőt méltán reprezentálja a városban maradádot alkotó félig városi, félig tanyai ember. A kor lokálpatriotizmusából adódó értékes szemlélet megőrzése és ápolása valószínűleg komoly erőtartalmat jelenthet a mai város sok gondot felvető fejlesztési elképzeléseinek kidolgozása során. A bokortanyák eredeti funkciója változás nélkül nem állítható helyre. Az emberi környezet ideális kialakításának mindennek előtte a rendelkezésre álló „körülmenyek” hasznosításából kell kiindulnia. Napjaink legnagyobb kihívása a bokortanyák olyan funkcióval való ellátása, amely az ott élők életét teljessé teheti, a városi élethez akklimatizálja, és szervesen épül a több-kevesebb értéket nyújtó „urbanizációs központhoz”. Ahhoz, hogy az ilyen célkitűzéssel megtervezett fejlesztés elindulhasson, az első lépés a jelenlegi helyzet mindenre kiterjedő, pontos rögzítése kell, hogy legyen.

Ennek egyik első fázisa a bokortanyák komplett építészettörténeti-építészeti felmérése. A dokumentáció választ adhat az egykori virágzó bokortanyai élet kérdéseire, s nem csupán építészettel kapcsolatos, hanem gazdasági-gazdálkodási kérdéseire is. Emellett rögzíti azt a pillanatnyi helyzetet, amelyből kiindulva precíz elemzésekkel a már említett új funkciókat egy-egy bokortanya esetében meg lehet határozni.

Papp Sándor

A kiadvány ingyenes, postaköltség ellenében megrendelhető az alábbi címen:

Nyíregyházi Városvédő Egyesület

4400 Nyíregyháza, Dózsa György u. 29.

Telefon: 06 42 400 187

E-mail: nyirvave@gmail.com

Web: www.nyirvave.hu

A vidék élni akar

A Magyar Építész Kamara vidékfejlesztési pályázata

Ha a magyar vidék építészetének helyzetéről próbálunk véleményt alkotni, könnyen ragadtathatjuk magunkat szélsőséges kijelentésekre. Hiszen úton-útfélen méltatlan, szegényes, lepukkant, gagyi környezettel, silány építéssel kell szembesülnünk. Azonban a vidék mindig felemelő élményben is részesít: elsősorban régi téralakításunk, építészetünk nagyszerűsége, de esetenként kiváló mai megoldások és kezdeményezések hívják fel magukra a figyelmet. Lenne tehát mire építeni...

A Vidékfejlesztési Minisztérium Darányi Ignác Tervének, mely a Nemzeti Vidékstratégia 2012–2020 közötti végrehajtási keretprogramja, így hangzik a mottója: „A vidék élni akar, Magyarország megújul!” A terv, amely elsősorban a mezőgazdaságra koncentrál, a célkitűzésekhez pénzüsségeket is rendelt, ám az építéssel, a környezet kiemelten nem szerepelt benne. Végül – mint hogy a MÉK intenzíven részt vett a stratégia és a program véleményezésében – a programba bekerültek az épített és a táji környezet megújítására vonatkozó fogalmak, fejezetek, így ezekre építve – kellő aktivitással – biztosítható a vidék komplex, az építészet területét is érintő megújításában való részvétel lehetősége. Nekünk, építészeknek pedig több mint erkölcsi kötelességünk minél aktívabban részt venni a ránk bízott terület jobbításában, megújításában.

Az elmúlt években az Európai Unió agrárpolitikáján belül is egyre fontosabb szerephez jutott a vidékpolitika. 2005-ben az 1698/2005/EK EU tanácsi rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap megnyitásához a tagállamok számára feltételül szabta vidékfejlesztési hálózatok kiépítését, aminek Magyarország 2008-ban tett eleget a Magyar Nemzeti Vidéki

Hálózat (MNVH) létrehozásával. Az MNVH EU-forrásból, a Technikai Segítségnyújtási Keretből finanszírozza a tevékenységét; célja pedig, dr. Brandt Sára igazgató szavait idézve, hogy „a vidékfejlesztési programokat megvalósítsa, a vidéki térség aktív szereplőit összekösse, a köz- és magánszféra között valódi párbeszédet, tapasztalatcserét és együttműködést alakítson ki, valamint gondoskodjon a szakmai háttértámogatásról és a célzott képzésekről”.

Fontos cél emellett a térségközi és nemzetközi kapcsolatok kiépítése, a magyar nemzeti érdekek és értékek európai képviselője is. A MÉK 2009 nyarától több szinten is bekapcsolódott az MNVH munkájába: dr. Ónodi Gábor a kétszáz fős Tanács tagjaként, Krizsán András pedig elnökségi tagként a Csatári Bálint vezette tizenkét fős elnökségben kapott helyet.

2012 márciusában megalakult a Magyar Építészek Vidéki Hálózata (MÉVH) is a vidéki élet iránt elkötelezett építészek, közigazdász, matematikus és médiaszakemberek

részvételével. A MÉK vállalta, hogy ennek keretében világos értékrend szerint, az eddigi munkásságuk alapján egységbe szervezi a vidéki élet, valamint a vidéki táji és épített környezet iránt elkötelezett építészeket, elősegítve az MNVH célkitűzéseire, programjaihoz való hatékony kapcsolódást.

A Magyar Építész Kamara és a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat 2012-ben stratégiai együttműködési megállapodást is kötött. Ebben meghatározták azokat a területeket, amelyekben szorosan együttműködve elősegítik a hazai vidékfejlesztés célkitűzéseinek megvalósulását és a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat fejlesztését. Ennek értelmében a MÉK, illetve a kamara tagjai kétféle módon juthatnak célzott támogatáshoz:

- 1) az együttműködési megállapodásban vállalt feladatok alapján;
- 2) a nyilvántartásba vett szervezetek számára pályázat útján megnyíló ún. projektötletek benyújtása alapján.

Ez utóbbi területen 2012-ben tizenegy projektötlet-pályázat kidolgozásában

A Nógrádi Ökológia egyik helyszíne Nógrádszakál volt, ahol Holczer Veronika építész és Tóth Laura kulturális antropológus gyerekek számára szervezett a környezet-kultúrát középpontba állító program-sorozatot



vett részt a MÉK. Ebből négy pályázat nyert (összesen több mint nyolc és fél millió forintot), és valósult meg. Ugyanakkor a többi pályázat magas színvonalú szakmai elkötelezettségét jelzi, hogy a hét nem nyert projekt közül hármat – legalábbis részben – támogatás nélkül is megvalósítottak a kezdeményezők (Mújdricza Péter, Láris Barnabás és U. Nagy Gáborék csapata).

A 2012-ben nyertes és megvalósult pályázatok a következők voltak:

1. *Lehet Vásárhely a Somló kapujában? A somlónvásárhelyi új vásár- és rendezvénytér kialakításával kapcsolatos helyi fórum és tájépítészeti kiállítás.* Projektfelelős: Bardóczy Sándor.
2. *Konfliktuskezelési, mediációs módszerek alkalmazása a településfejlesztésben – tanulmány.* Projektfelelős: Ferik Tünde.
3. *Környezetkultúra-oktatás gyermekeknek a hátrányos helyzetű szűcsényi kistérségben – ismeretátadás.* Projektfelelős: Holczer Veronika és Tóth Laura.
4. *A tájhasználat változásából eredő problémák és feladatok meg-*

határozása – Kővágóörs és Köveskál példáján – tanulmány. Projektfelelős: Laposa József.

A beszámoló és a tanulmányok a MÉK honlapján (www.mek.hu) megtalálhatók.

A MÉK 2013 szeptemberéig öt pályázatot adott be, ezek közül a négy alábbi nyert (összesen több mint tizenkét és fél millió forintot), megvalósításuk folyamatban van:

1. *Tradicionalis népi építészeti és kézműves alkotó mintaprogram.* Projektfelelős: Nagy Dénes.
2. *Népi műemlékek a Balaton körül – kiadvány.* Projektfelelős: Sisa Béla.
3. *Balaton-felvidéki építészeti karaktergyűjtemény – kiadvány.* Projektfelelős: Krizsán András.
4. *Hagyományos népi építészeti és kézműves szakmai műhely, őshonos növénybemutatóval.* Projektfelelős: Nagy Dénes.

A projektek lezárulta után az eredmények a MÉK honlapján megtekinthetők lesznek. Bízunk benne, hogy a Magyar Építész Kamara támogatásával a jövőben még számos eredményes projekt valósul meg. Ezt ösztönözheti az ország

egyes részein már létrejött – nemcsak építészeti profilú – Helyi Alkotó Csoportokkal kialakítandó élénkebb együttműködés, amely elősegítheti a helyi építészek befolyásának növekedését a vidék magas színvonalú építészetének érdekében.

A beszámolót összeállította:

Tatai Mária
szakmai titkár,
Magyar Építészek Vidéki Hálózata



Opten
Informatikai Kft.
Cég- és jogi információ a sikerhez

Ügyfelei kévsé fizetnek?
Azonnali információra van szüksége új ügyfeléről, beszállítójáról?
Kintlévőségelt hatékonyan szeretné behajtani?
Szeretné a lehetséges új ügyfeleit megszólítani?

Fizessen elő szolgáltatásainkra!

CÉGTÁR - korlátlan számú cégkivonat, cégmásolat és céglista
OPTEN - KAPCSOLATI HÁLÓ - Személyi- és céges összeköttetések
EOKR (Egységes Online Követelés-nyilvántartó Rendszer)
APAFI (Automatikus Partnerfigyelő Rendszer)
MARKETING MODUL, EGYEDI MARKETING LISTÁK



információ: +36 1 696 0688, ertek@opten.hu
www.opten.hu

stalker
studio

stalker.hu



Statikus tervezőknek és
Építész tervezőknek!

Ki beszél a legjobban „Lindabul”?

Három kategóriában hirdet tervezői pályázatot a Lindab a BME szakmai támogatásával

A Lindab Kft. a BME professzoraival a könnyűszerkezetes építészet végtelen bemutatása céljából egy igazán különleges szakmai pályázatot indít 2013. március 1-jétől statikus és építésztervezők részére. A pályázat három kategóriája mindazon épület típusokat magába foglalja, melyeknél a tervező szakemberek a Lindab acél termékekkel a megrendelőik elképzeléseit megvalósíthatják a családi házaktól a komplett csarnokokig. A pályamű anyaga lehet már megvalósult épület tervei vagy még megvalósítás előtt álló kész tervanyag is.

3 PÁLYÁZATI KATEGÓRIA:

- **Az év Lindab háza 2013** címre már megvalósult lakóházakkal (családi ház, több lakásos lakóépület, társasház), középületekkel (közösségi célokat szolgáló épületek, templomok), illetve azok terveivel lehet pályázni.
- **Az év Lindab csarnoka 2013** kategóriában Lindab csarnoképületekkel lehet pályázni, akár komplett Lindab csarnokként, akár részben, valamely épületszerkezeti megoldásában Lindab gyártmányokkal, termékekkel (főtartók, másodlagos teherhordó szerkezetek és burkolatok, csatornák, kiegészítők).
- **Az év Lindab felújítása 2013** díjat a legjobb tető-, tetőszerkezet-rekonstrukció (átfedés, átépítés, bővítés, ráépítés), vagy homlokzat-felújítás (csere, műszaki fejlesztés), illetve acél könnyűszerkezetes emeletráépítés tervezője kaphatja.

A december első napjáig beadandó anyagokban a hazai és nemzetközi szakértőkből álló zsűri elsősorban a Lindab termékek, rendszerek és a rendszerelemek különleges vagy egyedi alkalmazását keresi. Vizsgálja az épületnek az épített és a természeti környezethez való illeszkedését, a projekt szakmai színvonalát, illetve – statikus pályázók esetén – a speciális tartószerkezeti konstrukciókat. Különös figyelmet fordítanak az épületek energiahatékonyságára.

A különböző **kategóriák nyertesei pályadíjként ötszázezer forintot tartalmazó Raiffeisen bankkártyát** továbbá hazai és külföldi orgánumban publikációs és bemutatkozási lehetőségeket kapnak.

A Lindab Kft. a könnyűszerkezetes építési technológiák hazai alkalmazásának úttörőjeként jelent meg több mint 20 éve a piacon. A rendszereikben és kiegészítő szolgáltatásaikban megtestesülő hozzáadott érték nyomán mára egyértelművé vált, hogy az acél szerkezetekből megvalósított épületek a gazdasági, a közösségi és a magán célú felhasználásban is egyre elterjedtebbek. Növekvő népszerűségüket az országban egyre több mezőgazdasági, ipari vagy éppen sportcsarnok, önkormányzati épület, gyár, iroda, garázs és hobby-műhely is igazolja. Az előrelépést és a vezető szerepet azonban csak a folyamatos rendszerfejlesztés és az célulvű innovációk biztosítják. És mi adhatna jobb és hatékonyabb inspirációt a Lindab mérnökeinek, mint a statikusok és az építészek munkája? „Mint a borsó meg a héja” – mondaná erre Forest Gump –, olyan szoros, egymást kölcsönösen feltételező viszony van a Lindab termékei és az azokból építkező szakemberek között is. A svéd világégen könnyűszerkezetes épületelemei ugyanis – elméletileg - a variációk végtelen sorát rejtik, miközben a folyamatosan

tökéletesített rendszerek a korszerű csarnokok, gazdasági vagy magán épületek megvalósításának a legmodernebb, ugyanakkor szigorú technológiai keretét adják. A Lindab úgy biztosít a megrendelőik számára számtalan egyedi lehetőséget, hogy közben a praktikum, a pontosság, a biztonság és a tartósság standardjait garantálja.

Ahogy a grammatikai szabályok a beszéd számára, úgy jelölik ki a Lindab rendszerei azt a szisztemát, amelynek kontextusában a mérnökök eredetileg alkothatnak. És miként egy jó szónok különleges fordulata is visszahatnak magára a nyelvre, úgy egyesíti újításaiba a Lindab az építési gyakorlat leghasznosabb tapasztalatait, megoldásait. A pályázat kiíróinak legfontosabb célja tehát, a legjobbnak ítélt konkrét épületek kijelölésével felmutatni a modern gazdaság és építészet számára megkerülhetetlen könnyűszerkezetes technológiában rejlő előnyöket és lehetőségeket, megismertetni a különböző termékalkalmazásokat a leendő megrendelőikkel, illetve a szakmával. A tervezők és statikusok munkáiban megjeleníteni azokat a szakmai eszközöket, amelyekkel a Lindab segíti az alkotókat és a kivitelezőket. Olyan szolgáltatásokat mint pl. az ArchiCAD-be beépített Lindab termékkönyvtárak, egyedi Lindab méretező és tervező szoftverek, szakmai tanácsadás, gyors és pontos műszaki adatszolgáltatás.

A pályázat közreadóinak filozófiája szerint a magyar építőipar számára a lefelé ható örvényt gerjesztő árszempennel szemben a válságból csak az innovatív, minőségi megoldások elterjedése, a megrendelőik igény- és követelményrendszerének átforgalmazása jelenthet kiutat.

Ennek a küldetésnek a megvalósításához várják a kiváló magyar építészek és statikusok munkáit 2013. decemberének első napjáig.

Legyen Ön az év Lindab Tervezője, nevezzen!
www.tervezoj-dij.lindab.hu
www.lindab.hu/tervezoportal

 **Lindab**
www.lindab.hu/tervezoportal

Brilliant by Design

Kortárs cseh üveg- és porcelánkiállítás

Izgalmasan prezentált, az anyag – nevezetesen az üveg és a porcelán – szépségét és feszültségét kiemelő kiállítás nyílt a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem Ponton Galériájában.

A besötétített térben az installációba rejtett fények világítják meg a kortárs cseh üveg- és porcelánművészet/dizájn legkiemelkedőbb darabjait, a tucatnyi cseh tervező munkáját. A Cseh Centrumok kezdeményezésére létrejött, s az év elején Frankfurtban debütáló, majd a pozsonyi Design Hétet is megjáró *Brilliant by Design* kiállítás a cseh üveg és kerámia elmúlt száz évének kiemelkedő darabjaira fókuszál.

De ha egy kicsit is ismeri az ember az üvegművészet történetét, egy pillanatig sem lepődik meg a mai cseh dizájnerek magas színvonalú alkotásain. Közismert ugyanis, hogy a cseh üveg- és kerámiaműhelyek a 18. században tettek szert nemzetközi hírnévre. A cseh szilikátipar presztízsének alapja már akkor is az a magas szintű mesterségbeli tudás volt, amely több száz éven keresztül töretlenül, nemzedékről nemzedékre hagyományozódott át a manufaktúrákban, és ez a tudás látszik átörökítődni napjainkra.

Jelen kiállításon – a vezető cseh márkákon keresztül – a múltat és a jelent egy-egy piaciág is sikeres, ugyanakkor kiemelkedő esztétikai kvalitásokkal rendelkező alkotás képviseli. A tárlat nem pusztán a legfontosabb brandekkel és cseh dizájnerekkel ismerteti meg a nagyközönséget, de a kortárs cseh formatervezés jelentős alkotóival is. Korok és alkotók párbeszéde zajlik a különlegesen installált kiállításon, amely a klasszikus ipari formatervezés 21. századi továbbélésére számos példát nyújt.

A kiállítás kísérőprogramjaként a nemzetközileg egyik legismertebb cseh tervezőcsapat, a prágai Olgoj Chorchoj Stúdió alapító tagjának, Jan Němečeknek (1963) az előadását hallhattuk a kortárs cseh üvegtervezés helyzetéről. Mint megtudtuk, a cseh szilikátipar öt-hat évvel ezelőtt komoly krízisen ment keresztül. A válságnak köszönhetően a legfontosabb márkáknál tulajdonosváltás történt, amely szemléletváltással és új marketingeszközök bevezetésével járt együtt. A legjobb cseh tervezőket foglalkoztató brandek megújult, modernizált termékvonalakkal a nemzetközi piacokat célozták meg.

Az 1990-ben, még a főiskolára járó Jan Němeček és Michal Froněk által alapított, számos alkotói területet kipróbáló, dizájnnal, belsőépítészettel és építészettel is foglalkozó Olgoj Chorchoj Stúdió egyedi és sorozatban gyártott üveg- és bútorkollekcióit hazai és nemzetközi elismerés övezi. Figyelemre méltó az is – és jellemzi a stúdió sokoldalúságát –, hogy jelenleg az építészeti

megbízások adják a fő profilját. (Nem mellesleg egyúttal ők a kiállítás installációjának tervezői is.)

Kiállító művészek: František Vízner, Jiří Pelcl, Olgoj Chorchoj Stúdió, Martin Žampach, Matěj Chabera, Vanda Mocová, Martin Fait, René Roubíček, Arik Levy, Rony Plesl, Zdeněk Lhotský, Jiří Laštovička, Viktor Chalepa és Daniel Pirš.

A kiállítás kurátora: Petr Nový.

A kiállítás a Cseh Centrum és a Ponton Galéria közös rendezvénye.

A program a Design Hét Budapest, 2013 eseménysorozat hivatalos részeként valósult meg.

MOME Ponton Galéria

1015 Budapest, Batthyány u. 65.

Nyitva tartás: 2013. október 3.–november 9.

(keddtől szombatig 12-től 18 óráig)

www.budapest.czechcentres.cz

www.pontongaleria.hu

www.olgojchorchoj.cz

*Trendy kristályváza, 2007,
tervező: René Roubíček,
gyártó: Moser*

Az 1857-ben Karlovy Varyban alapított Moser cég a kezdetektől fogva luxus kézműves-üvegtárgyakra specializálódott. Használati és díszárgyait uralkodók, elnökök és hírességek birtokolják. A cég százötven éves fennállását egyedi üvegplasztikákkal ünnepelte, amelyek megtervezésére a cseh üvegművészet nemzetorát, a kilencvenes években járó René Roubíčeket kérte fel, akivel már az ötvenes években is sikeresen együttműködött. A megbízás eredménye tíz egyedülálló plasztika, tál és váza, amelyekben az alkotó a művészi és az alkalmazott üveg határterületeit köti össze.

Fotó: Fövényi Sándor



Legyen evidencia az építész jelenléte!

Nagy Ervin országos főépítész tervei és jövőképe

Nagy Ervint két éve nevezték ki országos főépítésszé. Ez, ha nem is hosszú idő, arra mindenképpen elegendő, hogy egyfajta mérleget vonjunk arról, milyen eredményeket sikerült elérnie az általa irányított Országos Főépítészeti Irodának, illetve arról is, hogy személy szerint mivel elégedett vagy éppen elégedetlen a hazai építészetpolitikában.

Rubóczki Erzsébet: Átolvastam néhány, a kinevezése után adott nyilatkozatát, amelyekben nagyszabású tervekről beszélt. Hogy csak néhányat említsék: építész-kerekasztal létrehozása az építés szakma összefogására, az építésügyi jogi egyszerűsítése vagy a „minden faluba főépítésszt” elképzelés. Mennyire voltak reálisak, esetleg irreálisak ezek a gondolatok? Mi valósult meg ezekből?



Nagy Ervin: A kinevezésem után először is egy teljes csapatot kellett felállítanom a Belügyminisztérium berkein belül működő Országos Főépítészeti Irodában. Ez körülbelül fél évig tartott, és úgy érzem, jól sikerült. Fiatal, gyakorlatlaltal rendelkező,

DLA-zó építészekből alakult ki a jelenlegi iroda, amelyben tízen dolgozunk. Közülük kértem meg két építésszt, Füleky Zsoltot, aki az építészetpolitikával, az építészszervezetekkel és a főépítész rendszerrel, illetve Szij Zoltánt, aki a kiemelt beruházásokkal, a pályázatokkal, a tervtanáccsal és a díjakkal foglalkozó „műtermet” irányítja, hogy vegyenek részt ezen a beszélgetésen.

Túl vagyunk az első fázison; úgy hiszem, sok mindent elértünk. A programomban leírtak a mostani eszemmel nézve rendkívül nagyszabásúak voltak, de kívülről nézve egyáltalán nem tűntek annak: az építés szakmának valószínűleg a 90 százaléka hasonló célokat fogalmazott volna meg az én helyemben. Így a bürokrácia csökkentését, az átláthatóságot, a szakmai konszenzust. Ezeknek mindegyike ma is „ül”, és ezeket meg is kell tenni. Ám találkoztam olyan akadályokkal, amelyekre nem számítottam.

RE: Részleteznéd ezeket?

NE: Hogy mire nem számítottam? Természetesen tudtam, hogy van bürokrácia, ám hogy ilyen mértékű, azt nem gondoltam volna. Maga az építési bürokrácia a legnagyobb teherterhelés. Ennek mértékét, mélységét és fragmentáltságát kívülről nem láttam. De nem volt mindig így, és egyébként nem is kellene így lennie. Magyarországon építésigazgatás nagyjából a 19. század közepétől van. Először a nagyobb munkák kapcsán, mások mellett a Vigadóra, a Parlamentre adtak ki engedélyt, amit a nádor írt alá. Ezek teljesen rendjén is voltak, hiszen ha az állam elkölte hatalmas pénzeket, meg kell néznie, mire adja ki azokat. Később ez a folyamat egyre bonyolultabb lett. Nem a jog ellen szólok, hanem arra a jelenségre utalok,

amely gyakran előfordul az életben, nevezetesen, hogy bizonyos dolgok elidegenednek. Az építésigazgatással sem az a baj, hogy *van* – kell is lennie –, hanem hogy az *építésszek* (MÉK, MÉS, MMA stb.) kiszorultak belőle. Mert miről is szól egy ház? Arról, hogy ha egy építész művelt, tehetséges stb., és tervez egy gyönyörű házat, annak mindannyian örülünk. Ha nem sikerül az a ház, akkor hosszú évtizedekig mindannyian isszuk a levét. Szerintem erről szól az építészet, amit az építésszek mellett a művelt „civillek” is értenek. S bár a társadalom nagy része nem elég művelt építészetileg – de mitől is lenne, hiszen soha nem foglalkozott vele, soha nem tanult róla, ezért nem kell csodálkozni, ha nem tudja dekódolni –, a végeredmény megítélését illetően azért mégsem teljesen laikus. Mert az emberek meg tudják ítélni az építészetet is, legalábbis azon a szinten, ahogyan egy szebb autót szebbnek, egy jobb bort ízletesebbnek találják. Így az épületekben, az építészetben is felismerik az értéket. Az egy másik kérdés, hogy ebben segítenünk kell őket, hiszen ez is egy tanulási folyamat. Az előző kormányok alatt rengeteg ház épült – szerintem túl sok és túl nagy –, de nem ez a probléma, hanem az, hogy a hirtelen jött pénzt hirtelen költötték el rossz, ízléstelen épületekre. Miért történhetett így? Mert nem volt helyben egy építészeti kontroll, amely valamelyest moderálhatta volna a folyamatot.

RE: Ezzel már a „minden faluba főépítésszt” témához közelítünk, de egy pillanatra még térjünk vissza arra, amit a bürokráciáról mondtam. Ha jól értettem, azt fogalmazta meg, hogy az építészethez értő, a valóságot, a szakmát a napi gyakorlatból jól ismerő építésszek véleményének nagyobb súllyal kellene megjelennie a szakmát érintő döntési folyamatokban. Vagyis nem a hivatalnak kellene a végső döntéseket meghoznia, sokkal inkább az építésszeknek. Ehhez azonban elengedhetetlen a szakmai konszenzus, az egységes fellépés. Mennyire állnak jól ezzel az építésszek?

NE: A szakma egységes. A MÉK, a MÉS, az MMA és a többi szervezet le tudott ülni egy asztalhoz; rendszeresen találkoznak annak érdekében, hogy minél egységesebben és világosabban fogalmazzanak. A legnagyobb problémának azt látom, hogy a szakma által megfogalmazott irányok és elvek nehezen tudnak beépülni az állami és az önkormányzati apparátusokba. De problémának látom azt is, hogy a Belügyminisztériumon belüli struktúrába az Országos Főépítészeti Iroda nem tud igazán beleilleszkedni. Ez jó is, mert így szabadabban mozgunk, függetlenebbek vagyunk – hiszen nem csak az építési közigazgatásban tudunk dolgozni –, ám hátránya is van, mégpedig, hogy bizonyos szempontból mi nem vagyunk partnerek. De az biztos, hogy hosszú távon a politikai vezetésnek is, és nekünk, illetve a már említett szakmai szervezeteknek és az egész építés szakmának is az a célja, amit a kormány



A Nemzeti Közszerzői Egyetemre kiírt pályázat helyszínének, a Ludovika Campusnak és környékének jövőbeni látványterve, felülnézetből

úgy fogalmazott meg, hogy legyen *egyszerűbb, ésszerűbb és életszerűbb* a szakma élete és működése. Ám abban is egyetérthetünk, hogy ez még nem az a kívánt állapot. Emlékszem, hogy mikor az én generációm fiatal építész-ként elkezdett dolgozni, már azért morgott, hogy a tervek mellé egy A4-es papíron tervezői nyilatkozatot kellett adnia. Igaz, jómagam csak annyit írtam, és az is elegendő volt, hogy „isten bizony, jók a tervek”. De az előttünk lévő generációknál még ez sem kellett, aláírták az építészeti terveket, és az is elegendő volt. Ma rengeteg dokumentációra van szükség, s úgy érzem, ezek között elsikkad *a ház*. Ám van megoldás: az építészeket jobban be kell vonni az EU-s projektek előkészítő munkáiba. Minden alkalmas helyen elmondom, hogy egy közbeszerzésnél az építésre nem „*majd*” és „*mellékesen*” kell gondolni – akire valamikor szükség lesz –, hanem mint olyan valakire, akit minél előbb be kell vonni. Amennyit a főépítész pozícióból lehet – hozzátevé, hogy a főépítés korántsem mindenható –, mindent megtettünk és megteszünk ennek eléréséért.

RE: Mit tudnak tenni érdemben? Hiszen valóban az lenne az ideális, ha az építész egy építészeti projektnél már a kezdet kezdeténél ott lehetne.

Szj Zoltán: Sok helyen ott vagyunk, tárgyalunk, együtt dolgozunk a kiemelt projektek kormány- és miniszteri biztosaival, a polgármesterekkel. Ott vagyunk a tervpályázatoknál, de valójában nincs olyan jogkörünk, amely kötelezővé tenné a jelenlétünket. Egyetértünk a kamarával és a többi szakmai szervezettel abban, hogy strukturális változás kell. El kell érni, hogy ha házról, építészeti projektről beszélünk, evidencia legyen az építész jelenléte.

NE: Nem mondom, hogy feketéből fehérré lett, amit ebben el tudunk érni, de mindenképpen elmozdultunk a holtpontról, így ma már inkább szürkének nevezném a jelenlegi állapotot. Ám ahhoz, hogy ennél komolyabb eredményeink legyenek az érdekérvényesítés területén, az építészszakma összefogása és egységes fellépése kell. Ezt nagyon fontosnak, alapvetőnek gondolom.

RE: Beszéljünk egy kicsit arról az építészet érintő, átfogó stratégiáról, amelynek kidolgozása az Országos Főépítési Iroda feladata, ami évekkal ezelőtt el is indult, de sokat a mai napig nem tudunk róla. Hogy állunk ezzel?

Fülek Zsolt: Ez egy árnyalt, a szakmai együttműködéssel is összefüggő kérdés, amelynek taglalásához kicsit korábbra nyúlnék vissza. Az *építész* átfogó stratégiájának elkészítéséhez mi magunk másfél évvel ezelőtt fogtunk hozzá,



de a dokumentum kidolgozásának előkészületei korábban datálódnak: a 2011 májusában hazánkban tartott Európai Építésetpolitikai Fórum ülése pörgette fel katalizátorként az eseményeket. Nagy Ervin pedig, mint újonnan kinevezett országos főépítész, a kinevezésekor úgy döntött, hogy *tiszta vizet kell önteni a pohárba* annak érdekében, hogy végre valóban megszülessen egy szakmai konszenzuson alapuló építészeti stratégia. Ehhez, mások mellett, megnéztük azt is, hogy Európában milyen mintákat találunk erre vonatkozóan, és ezek közül melyek azok, amelyek jó példával szolgálhatnak. A finnek, a skandináv államok kiváló építésetpolitikákat dolgoztak ki, amelyeknek eredményei ma már kézzelfoghatók. Maga az Európai Építésetpolitikai Fórum is lényegében azért jött létre, hogy jó példával és ösztönzően hasson azokra az országokra és döntéshozókra, amelyek/akik még keresik az utakat. Ide próbáltunk mi is becsatlakozni: lefordítottuk majd' mindegyik nemzeti építésetpolitikai dokumentumot, s ezen forrásgyűjtemény alapján kezdtük újra a munkát. *(Mint megtudtuk, ezek mindenki számára elérhetők a www.arch.hu honlap dokumentumtárában. – A szerk.)* Formáját tekintve a főépítész által létrehívott *Építész-kerekasztal* végezte a munkát, Bodonyi Csaba szövegtervezetének

a fejlesztésével. A Kerekasztalba a legismertebb szakmai szervezetekből hívtunk delegáltakat: az MMA-ból, a MÉK-ból, a BÉK-ból, a MÉSZ-ből, a MUT-ból, az Országos Főépítész Kollégiumból, a Kós Károly Egyesülésből. Mára a szövegtervezet nagyjából elkészült, és valóban csak hetek kérdése, hogy széles körű szakmai véleményezésre közreadjuk. A Kerekasztal üléseire – az említett dokumentumtervezet kidolgozása mellett – rendre hívtunk olyan döntési helyzetben lévő személyeket, akik befolyással lehetnek az építéset kedvező alakítására. Közös sikerként könyveltük el, hogy megszületett a *Miskolci Együttműködési Nyilatkozat*, amely a szakmai konszenzusnak, az összefogásnak nagyon jó példája. A nyilatkozatban megfogalmazottakhoz hűen, a szakma képviselői rendszeresen leülnek és egyeztetnek az aktuális kérdésekről. *(A Bodonyi Csaba kezdeményezésére 2012. október 25-én megszületett nyilatkozatról van szó, amelyet nagyon rövid időn belül írt alá nyolc szervezet: a MÉSZ, az MMA, a MÉK, az MTA Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia Építészeti Tagozata, az Országos Főépítész, az Országos Főépítész Kollégium, a MUT, a Falufejlesztési Társaság. Ez arról szól, hogy a magyarországi építéset környezet minősége és a magas szintű hivatalgyakorlás érdekében az aláírók együttműködnek, véleményüket*

A Ludovika sportközpontjának és környékének tervezésére kiírt nyílt tervpályázatot Skardelli György (KÖZTI) és munkatársai - Borbély András, Csizy László, Kelemen Bálint, Gurubi Imre, Lukács Tamás, Ritzl András, Kajtán László, Balogh Péter István, Várnagy Éva - nyerték

egyveztetik, közösen alakítanak ki álláspontot, és a szakmát a társadalom felé egységesen képviselik. – A szerk.)

NE: Visszatérve tehát a kérdésre, hogy sikerült-e egy asztalhoz ültetni a szakmát, azt gondolom, hogy igen, és ezt az egész építészszakma szempontjából érzem sikernek. És valójában jobbnak is tartom, hogy az élet így hozta, vagyis hogy nem egy állami struktúra részeként, a BM-en belül jött létre, hanem egy olyan külső szervezetként valósult meg, amelynek mi is „csak” egyik résztvevői vagyunk.

RE: A konszenzus tehát megvan, de melyek ennek az összhangnak az erővonalai? Körvonalazódik-e valami, ami ezt a konszenzust meg is jelenítené?

NE: Megfordítom a dolgot, vagyis az építészek szemszögéből nézem, amikor azt mondom, hogy mi egyetlenegy dologban nem értünk egyet, az pedig stílus kérdése. Ami-

nyezés” intézményébe. Igaz, hogy az építésigazgatás elkerült a kis falvakból, ám a polgármestertől, megjegyzem, nagyon helyesen, nem vették el azt a jogot, hogy a miliót, amelyet irányít, a főépítész segítségével, akár vétőjogával is élve alakíthassa, engedélyezve vagy éppen elutasítva az adott tervet. Való igaz, ez egy kicsit kacifántosan megfogalmazva került be a rendeletbe, de a lényeg, hogy végül is benne van. Ennek alapján bármilyen önkormányzat szabadon rendelkezhet az épített környezetével, megtagadhat és megadhat építési engedélyt – amennyiben alkalmaz főépítészt. Vagyis ahol van főépítész, az a település vétőt mondhat bármire, és ez óriási eredmény. Ha viszont nincs főépítész egy falunak, az nem is lesz képes befolyásolni a saját épített környezetének alakítását! Megnyílt tehát egy lehetőség az építészek előtt, és akár a kamarának is lehetne a feladata, hogy a főépítési székekbe elkötelezett, hozzáértő, tapasztalt építészeket segítsen. Az építészek, még ha nem is tudnak teljesen és azonnal megélni ebből a munkából, közelebbi kapcsolatot alakíthatnak ki a településekkel, és többé-kevésbé folyamatos jelenlétükkel a közösség életének részeivé válhatnak. Személy szerint arra kérném az építészeket, hogy vállaljanak ilyen szolgálatot, ahogy magam is tettem ezt évtizedekig, és ahogy egyébként sokan teszik ma is. Ha a főépítési rendszerben el tudjuk érni, hogy értelmes, józanul gondolkodó építészekből kialakuljon egy *kritikus tömeg*, az képes lesz megváltoztatni – még a bürokrácia ellenében is – az építészet és az építészek helyzetét.

RE: Létrejött tehát a szakmai konszenzus, hamarosan napvilágot lát az építészetpolitikai tervezet, lesz minden faluban főépítész – nagyjából ez a jelen. De mi a jövő, milyen tervek, elképzelések vannak még az Országos Főépítési Irodában?

NE: Ebben az országban 1945 után sokáig nem nagyon foglalkoztak építészettel. Voltak kiváló építészek, de az irányítás mindig voluntarista volt. Volt egy hatalmas „panelépítő szervezet”, úgy hívták: Építésügyi Minisztérium. Azt gondolom, az irány mindenképpen az, hogy ez a „megastruktúra” egy finomabb, érzékenyebb építészeti szemlélet és minőség felé mozduljon. A világ ma már nem nyersen a mennyiségről szól, és szakmán belül erről nincs is vita. A kérdés az, hogy időben kapcsolunk-e, vagy sem. De hiszem, hogy igen, mert a szakma felkészült erre a változásra. Tehát annak, hogy a szakmát megkérdézzék, valójában nincsenek gyökerei. Gondoljon bele, az építészeket az elmúlt fél évszázadban nemigen kérdezte meg a politika, hogy mit és hogyan kellene építeni. De az építészszakmának sincs gyakorlata abban, hogy miképpen érvényesítse az elképzeléseit, hogyan keresse a kapcsolatot a politikával, a kormánnyal, a polgármesterekkel, a döntéshozókkal, a közszféra szereplőivel. Ezt mi is most tanuljuk. Ám csak úgy válhatunk hitelessé, ha a politika egységes állásfoglalást kap tőlünk építészeti kérdésekben. „Át kell vinnünk” például, hogy a meglévő épületek megmentése éppen olyan értékteremtés, még ha esetleg kevésbé látványos is, mint egy sztárépítész nagy feltűnést keltő projektje. Ha csupán egyvalaki azt mondja, hogy „ti csak renováljátok ezeket a vackokat, de én valami nagyot akarok építeni”, abban nagy veszélyt látok a hitelességünk szempontjából. Mert amennyiben a szakma nem tud egységesen fellépni önmagáért, mit várhatunk az építészethez kevésbé értő külvilágtól?

(Az interjú 2013 májusában készült.)



A Ludovika környezetalakítási tervezésére kiírt nyílt ötletpályázat győztese a Zoboki-Demeter és Társai Építésziroda Kft. (70%) és a Tér Team Kft. (30%) lett. Munkatársak: Zoboki Gábor DLA, Silvester Csaba, Csiszér András, Kőszeghy Flóra, Oláh Éva, Rutkai Pál, Szabó Gábor, Györe Viola, Zámbo Nóra

ben hál' isten, hogy nem értünk egyet! De bármi másban, mint például a főépítési rendszer, abban igen. Én például azt mondom, hogy az építészeknek „fel kellene vállalniuk” egy-egy falut, és segítséget kellene nyújtaniuk az embereknek, a közösségeknek az építészeti kérdésekben. Ahogy van körzeti orvos, úgy lehetne körzeti építész is.

Sokat lobbizunk pályázatok kiírásáért is. A pályáztatásról az építészszakma egyértelműen azt mondja, hogy nem jó, ám hozzáteszi azt is, hogy jelen pillanatban nem tud jobbat. A MÉK-kel nagyon sokat dolgozunk azon, hogy a pályázatok legyenek minél nyíltabbak, életszerűbbek és egyszerűbbek.

RE: Mikor érhetnek el a törekvéseik a napi gyakorlat szintjére? Például a „minden faluba főépítészt” mikorra lehet realitás?

NE: De facto, ez már meg is történt. A pályázatomban azt írtam le, hogy minél elesettebb egy falu, annál nagyobb szüksége van főépítészre. Különösen, amikor létezik egy EU-s támogatási lehetőség – mondjuk, egy sportszarnokra, egy piacra vagy bármi másra –, és a falvak nem tudnak vele mit kezdeni, mert nincs rá elképzelésük sem. De ha lenne egy főépítészük, aki szakmailag segítené őket, máris nem lenne olyan hihetetlen a történet. Ezt elmondtuk a jogalkotóknak is, és ez lényegileg beleszövődött a „településképi vélemé-

Egy főépítész életműdíj margójára

Interjú Arató András Istvánnal

Arató András István szakmai munkásságát 2013-ban főépítész életműdíjjal ismerték el. A Hajdú-Bihar Megyei Kamara alelnöki tisztségét is betöltő kitüntetettel Radics Beatrix, a HBMK titkára készített interjút.

Radics Beatrix: Volt-e a családban bárki, aki építészként dolgozott?



Arató András István: Építész tudommal nem volt. De mérnök igen: anyai nagyapám elektromérnök volt, és a híres Kandó-irodában dolgozott, Kandóval együtt, többek között az első villanyozdony tervén.

RB: Mi vonzotta, irányította a főépítész/hivatali pálya felé?

AAI: Eredetileg tervező építész voltam a Keletterv-nél, és nagyon szerettem azt a munkát. Elsősorban óvodák, iskolák, összevont oktatási, művelődési és sportintézmények tervezésében dolgoztam, de részt vettem az Újkert, a Tócsókert és a Tócsóvölgyi lakótelep rendezési terveinek a készítésében is. 1988-ban a megyei főépítész állás nyugdíjazás miatti megüresedésekor a Megyei Tanács VB Építési, Közlekedési és Vízügyi Osztályának a vezetője, Rácz József keresett meg azzal, hogy vállaljam el, és én ezt kihívásnak tekintettem, egy jó időben jött új feladatnak. És igazam lett! Aktív részese lehettem az 1989 utáni jelentős szakmai változásoknak, 1992 után mint területi főépítész is.

RB: Mit kedvelt legjobban a munkájában?

AAI: Egyet nem tudnék megnevezni. Szerettem, hogy három megye minden településébe „belekóstolhattam”, hogy új tájakat ismerhettem meg, hogy sokféle emberrel találkozhattam és dolgozhattam együtt. Szerettem, és ma is szeretem a beszélgetéseket és a vitákat a polgármesterekkel, a képviselőkkel, a tervezőkkel. A sokszor kilátástalannak látszó esetekre megoldást találni – ez mindig örömmel töltött el. Szerettem, amikor egy polgármestert sikerült meggyőzni arról, hogy a tervtanácsi, illetve az ennek alapján formálódó állami főépítész véleményben foglalt javaslatok nem ellentétesek a település érdekével, sőt! És nagyon élveztem a kis irodánk hangulatát, a munkatársaim munkaszeretettét, a többi állami főépítéssel alkotott korrekt és baráti közösségünket. Ezek most hiányoznak.

RB: Milyen tervei vannak a közeljövőre nézve?

AAI: Alapvetően a szakmai szervezeti életben szeretnék még tevékenykedni (a kamarában, a MUT-ban), de esetenként szakmai kihívásokat sem utasítanék vissza.

RB: Milyen tanácsot adna életpályamodellként a fiataloknak?

AAI: Fontos címszavakat mondanék, mint ember-, munka- és hazaszeretet, erkölcsi tartás, értékmegőrzés, és nem mellékesen a sport.

RB: Hogyan képzeli el Debrecent tizenöt-húsz év múlva?

AAI: Gazdaságilag és szellemiekben egyaránt erős regionális központként szeretném látni, fasorokkal ékes utcákkal, a jelenleginél több közparkkal és vízfelülettel.

RB: Kik voltak azok a pályatársak, kollégák, akiknek a szemlélete szakmailag, emberileg hatással volt önre?

AAI: Tervezői munkásságom alakulásában Mikolás Tibor Ybl-díjas építész (a Keletterv főmérnöke) mellett meghatározó szerepet játszott Boruzs Bernát Ybl-díjas építész kollégám (Keletterv) és Jeney Lajos (akkor: ÁÉTI), szintén Ybl-díjas építész barátom. A kortársaim közül a közelmúltban elhunyt Kertai László építészre tekintettem csodálattal: munkabírása és szellemisége mindenkire nagy hatással volt. De említhetnék további „ikonokat” is, mint Plesz Antal, Bodonyi Csaba, Bán Ferenc. A csoportmunka csínjára-bínjára a Keletterv kollektívája tanított meg; jó iskola volt, az ilyenek nagyon hiányoznak a mai életünkből. Abban az időben sok pályázaton vettünk részt, általában „díjas” sikerekkel. Ezeket csak egymást tisztelő és segítő, szakmailag felkészült munkatársakkal lehetett elérni.

RB: A hatósági munka vagy a régi, keletterves idők voltak-e jobbak?

AAI: Csak munkásságom legutolsó néhány évében, 2009-től, már állami főépítészként láttam el hatósági munkát mint területrendezési hatóság. Szerencsére sem a megyei főépítész, sem a területi főépítész munka, illetve funkció nem volt a szó jogi, államigazgatási értelmében hatósági munka, ezért is vállaltam el ezeket. Az 1980-as évek második felében megcsillantották előttem a városi építésügyi hatósági osztályvezetői pozíciót, de nem vállaltam; tudtam, éreztem, hogy az nem az én területem. A főépítészséget viszont kihívásnak tekinttem. Ahogy azt már említettem, mindig szerettem új és új településeken barangolni, azokat megismerni, az ott élőkkel beszélgetni, vitázni. A megyei, majd a területi (2007-től állami – a szerk.) főépítész feladatok pontosan erre rímelték! E munka szépségeiről és nehézségeiről jó barátom, dr. Tóth Zoltán (akkor Baranya megyei főépítész) mesélt először, kérésemre, mielőtt a megyei állást elvállaltam. Beszélgetésünk után megértettem, hogy alapvetően hosszú távon eredményt hozó, missziós munka meggyőzni a laikus települési testületeket a szakmai elvárások és iránymutatások minél teljesebb körű el-, illetve befogadásáról, azoknak – a településre nézve – jó és szükséges mivoltáról. Összehangolni a települési érdekeket a szakmai bizonyossággal: bizony, embert próbáló feladat. Az 1992-ben a környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter által létrehozott nyolc területi főépítész irodát vezető területi főépítész mintaértékű, szinte példa nélküli szakmai egységet alkotott, amire más szakmák akkor irigykedve néztek. Ismét egy kiváló csapatba, kollektívába kerültem, amelyben a jelszavunk ugyanaz volt, mint a négy testőrnek: „Mindenki egyéért, egy mindenkéért!” Összefoglalva azt mondanám, mindkét munkahelyemet, munkámat szerettem, mindkettőtől sok jót kaptam, olykor sok bosszúságot is, de összességében a szakmai életemre nyugodt szívvel, elégedettséggel, sőt szeretettel tekinthetek vissza.

Őrségváltás és megújulás 2013-ban

Újjáalakult az Országos Főépítési Kollégium Elnöksége

Nagykőrösön, a XVIII. Országos Főépítési Konferencián a Főépítési Testület – az ország önkormányzati és állami főépítészei (beleértve a korábban e tisztségeket/hivatást betöltőket is) – titkos szavazással megválasztotta az Országos Főépítési Kollégium (OFK) elnökségének új tagjait és póttagjait. Ilyen választásra háromévenként kerül sor, utoljára Pakson volt tisztújítás, 2010-ben. A választást sok előkészület előzte meg, OFK Stratégiai Munkacsoport és Jelölőbizottság alakult. A két grémium közös megegyezéssel és egymásra épülve végezte a munkáját. Az OFK elnökségének korábbi tagjai közül többen nem jelöltették magukat, így az OFK elnöke, Philipp Frigyes és elnökhelyettese, dr. Aczél Péter sem. A régi elnökség és a konferencia által jóváhagyott stratégia szerint tiztagú elnökség megválasztására került sor a jelölőlistára felvett huszonkilenc jelölt közül. Az új elnökség első ülésén, szeptember 17-én titkos szavazással megválasztotta az OFK elnökének Salamin Ferencet, Szerencs város és Zebegény község főépítészt, elnökhelyettesének L. Balogh Krisztinát, Kaposvár megyei jogú város főépítészt. A konferencia Philipp Frigyest az OFK tiszteletbeli elnökének választotta.

Előzmények, a mai helyzet

Több mint huszonnégy éve működik az Országos Főépítési Kollégium (1989. április 13-án alakult), a magyarországi főépítészek demokratikusan megválasztott testülete. E grémium – a célok szerint – mindnyájunk érdekképviseelője, szószólója, és egyben a magyar főépítési szakma/hivatás ügyének, az ország településrendezésének, értékvédelmének, környezetalakításának, adott esetben a konkrét építések ügyének szolgálója. Az önkéntes tagságon alapuló, „római klubként” működő szakmai közösség megalkotta a Főépítési Statútumot, közreműködött az 1998-as önkormányzati főépítési miniszteri rendelet előkészítésében, Alapszabálya kellő szervezeti keretet biztosít valamennyi főépítész számára. Az Országos Főépítési Kollégium „márkanév” nagy elismertséget vívott ki a szakmában, minisztériumi, hivatali, szakmai és társadalmi vonalon egyaránt.

A főépítészek az OFK működési feltételeinek biztosítása érdekében és a saját munkájukat segítő, nagy összefogás eredményeként, 2008-ban létrehozták a „Főépítészek az épített és természeti környezetért” Alapítványt (www.foepiteszek.hu).

Az elmúlt évek hatalmas változásokat hoztak a főépítészek működésének területén, hiszen a feladataik körébe tartozó legtöbb alapvető törvény, jogszabály megváltozott, módosult. Mások lettek a munkához tartozó jogi eszközök, változott a főépítészek lehetősége, mozgástere.

Az 1996-ban Vácott újjáalakult OFK szakmai működése ismertté és elismertté vált, mára nagykorú lett. Az évek

során egyes főépítési szakmai csoportok megerősödtek, különböző típusú szakmai szervezeteket alakítottak. Létrejött a Megyei Jogú Városok Szövetségének Főépítési Kollégiuma, megalakították a Települési Főépítési Munkacsoportot, működik a MUT Főépítési Tagozata, a Falufejlesztési Társaság tagjai, főépítészei aktív munkát végeznek, a megyei főépítészek és a fővárosi kerületi főépítészek külön-külön csoportokban rendszeresen találkoznak. Az állami főépítészek huszonegy éve működnek (kezdetben területi főépítésként és koordinációban), most a kormányhivatalok szakigazgatási szerveként, önkéntes szerveződésként.

A ma hatályos főépítési tevékenységről szóló rendelet az építésüggyel kapcsolatos egyes feladatok ellátását a főépítészek feladatává teszi a területfejlesztéssel és –rendezéssel, a településfejlesztéssel és –rendezéssel, továbbá az épített környezet alakításával és védelmével. E hivatkozott jogszabály „főépítési rendszerről” beszél, beleértve az országos, az állami és az önkormányzati – települési, megyei, térségi – főépítészeket. Azonban mindaddig, amíg a mintegy háromezer-öttszáz településnek csak 8–9 százalékában van önkormányzati főépítész, rendszerről nem beszélhetünk. Ha a megyék, a megyei jogú városok és fővárosi kerületek főépítészeit (mintegy hatvanöt főépítésként) leszámítjuk, akkor a 2013. júliusi adatok szerint mintegy kétszázhatvan településnek van – többnyire mellékfoglalkozású – főépítész. Tehát a települések nagy részében a polgármesterek nem



tudnak élni a településképi véleményezés lehetőségével, mivel nincs főépítészük – ezt az eljárást az Étv. vezette be lehetőségként ez évben, részben kompenzálva, hogy az engedélyköteles eljárások köre jelentősen leszűkült. Az arányszámok tükrében nem jó belegondolni abba, hogy milyen irányba mozdulhat el az ország környezetkultúrájának átlagos szintje, ha a települések nem tudnak élni a környezet alakításának ellenőrző, irányító lehetőségével.

Pécs felújított főtere

A megújulás indokai és szellemisége

Az OFK jövője szempontjából fontos a szervezeti keretek átgondolása, a leghatékonyabb működést lehetővé tevő szervezeti forma megtalálása, ezért a régi elnökség 2013 februárjában Stratégiai Munkacsoportot hozott létre azzal a céllal, hogy javaslatot tegyen az OFK szervezeti megújítására, a jövőkép megfogalmazására. Tagjai voltak: Décsy László főépítész szakmérnök hallgató, volt főépítész (munkacsoport-vezető); Körmendy János ny. megyei főépítész, Salamin Ferenc főépítész, a települési főépítész munkacsoport vezetője; dr. Sersliné Kócsi Margit állami főépítész; Zábránszky Pap Klára, az OFK volt titkára; tanácskozási joggal Krizsán András főépítész, a Falufejlesztési Társaság elnöke; Öveges László főépítész, a MJVSZ Főépítész Kollégium elnöke.

Az OFK megújításának szellemisége a Stratégiai Munkacsoport javaslata szerint az alábbiak szerint foglalható össze:

- hazánk építészeti kultúrájának megmaradását és fejlődését a szellem irányítsa, ne csak a jog és a gazdasági érdek;
- a szellemet, a kultúrát az ember hordozza, ezért az azt megjelenítő főépítészek helyzetét, lehetőségeit erősíteni szükséges (a Kollégium eddigi eredményeit fenntartva);
- a táj, a település, a házak, a terek meghatározzák lelkiállapotát, hatással vannak életünk minőségére;
- a település, a hely egyedi, az általános szabályoknál fontosabbak az egyediséget, a hely szelleméhez való alkalmazkodást lehetővé tevő előírások, a tér- és tömegalakítás szabályai;
- a főépítész a települése, területe „gazdája”, ezért személyes jelenléte és rátermettsége, valamint példamutatása (például saját tervezési munkákkal a saját településén) szükséges;
- minden településnek legyen főépítésze.

Néhány megújítási javaslat a Stratégiai Munkacsoporttól:

- Az OFK ma minden szinten elismert szakmai szervezet; a jelen helyzet alapján át kell gondolni a főépítészség jövőjét, melynek súlypontjai:
 - ▶ jogalkotás (véleményezés, javaslattevés, OÉTT stb.);
 - ▶ oktatás (képzés, továbbképzés, vizsgáztatás, szakmérnökképzés stb.);
 - ▶ párbeszéd (hálózat, „belső” kapcsolattartás, honlap, nyilvántartás, archívum, alapítvány);
 - ▶ szakmapolitika (szakmagyakorlás, etikai kódex, „külső” kapcsolattartás, főépítész díjak stb.);
 - ▶ konferencia (elismert szakmai rendezvény, támogatók, szponzorok stb.);
 - ▶ titkárság (levelezés, működtetés, tagdíj stb.);
- a Kollégiumon belül megjelenő szakmai érdekképviselet továbbfejlesztése;
- az önkormányzati települési főépítészek megerősítése, segítése;
- a főépítészek szervezeti rendszerének meghatározása (például szakmai hierarchia, ellenőrzés);
- hivatalos szervezetté (egyesület vagy kamara) alakulás (tagdíjbevezetéssel);
- a főépítészek és az állam kapcsolatának megfogalmazása (például teljes lefedettség, járási önkormányzati főépítészek);
- megyén belüli főépítészek havi rendszerességgel való találkozása, a felmerülő kérdések országos szintre emelése (területi elv érvényesítése).



A XVIII. Országos Főépítészeti Konferencián a főépítészeti kar nyílt szavazással az alábbiakat fogadta el:

Rövid távú célok (részben azonnal, a helyszínen megvalósultak):

- az OFK Elnöksége szakmai szövetségi alapon jön létre, tíz fővel;
- a konferencia (tagság) megbízta az új elnökséget a Kollégium átalakításával;
- az OFK szervezeti megújítása/megújulása során a szakmai csoportok a saját munkájukat területi alapon szervezik meg.

Hosszú távú célok:

- a főépítészeti szervezet erősebb/speciálisabb részvétele a döntéshozatalokban;
- a helyi szabályozás szakmailag ellenőrzötté, rugalmassá tétele, az egyedi szabályozás lehetőségeinek megteremtése, a helyi döntéshozatal erősítése, a jogszkodás csökkentése;
- a normatív szabályozás helyett/mellett az illeszkedés alapján álló eseti szabályok;
- a befektetők jogai mellett a befogadók (helyi állampolgárok) jogainak érvényesítése;
- a Falugondnoki Hálózat mintájára a Települési Főépítészeti Hálózat államilag támogatott finanszírozása;
- a főépítészeti szervezet tanácsadó, szolgáltató feladata;
- a főépítészeti tevékenység publikálása, a jó példák bemutatása;
- részvétel a főépítészeti képzésben, a vizsgáztatási rendszer kidolgozásában;
- minden településnek legyen főépítésze (pontos rendszer kidolgozása);
- a települési főépítészek hálózatának kidolgozása (ellenőrzés, kinevezés, visszahívás);
- az épített környezet alakítása kultúránk része – a főépítész ezt képviseli az építésügyben;

*Debrecen
felújított főtere*



Eger,
Dobó tér

- legyen közügy az épített környezet alakítása, növekedjen az építéset presztízse;
- az épített környezet minőségének alapja a fenntarthatóság, erőfeszítések a perifériára szorult vidéki térségek táji, természeti és épített környezeti romlásának megállítására;
- a főépítészség jelenlegi tevékenységének segítése és jövőbeni kívánatos státuszának kialakítása.

Az OFK új elnöksége dolgozik a szervezeti és működési megújításon, és azt, elkészülte után (többek között e lap hasábjain), közreadja.

Az Országos Főépítési Kollégium kéri mindazon építészeket, akik szakmai elhivatottságot és erőt éreznek magukban ahhoz, hogy egy-egy településen főépítési feladatot lássanak el, szándékukat az OFK felé írásban jelezzék (salamin.ferenc@gmail.com).

Az Országos Főépítési Kollégium új elnöksége 2013–2016 között (szakmai szövetségek szerinti bontásban)

Megyei főépítész:

Pengő Julianna, Komárom–Esztergom megye főépítésze.

Megyei jogú városi főépítész:

L. Balogh Krisztina, Kaposvár megyei jogú város főépítésze, elnökhelyettes.

Fővárosi kerületi főépítész:

Fernezelyi Gergely DLA, Budapest, VIII. ker., Józsefváros főépítésze.

Települési főépítészek:

Béres István, Gyula város és Mezőkövácsháza város főépítésze;

Kálmán Kinga, Pilisvörösvár város főépítésze;

Salamin Ferenc, Szerencs város és Zebegény község főépítésze, elnök;

Tényi András, Nagykőrös város főépítésze;

Turi Attila, Budakalász város főépítésze.

Szakértő főépítész: Bodonyi Csaba DLA, Tokaj város volt főépítésze.

Állami főépítész: dr. Sersliné Kócsi Margit, Budapest állami főépítésze.

Tiszteletbeli örökös tag (az Alapszabály alapján): Zábránszkyne Pap Klára.

Tiszteletbeli elnökök:

Philipp Frigyes; dr.Tóth Zoltán; Virányi István.

Az Országos Főépítési Kollégium új elnöksége póttagjai 2013–2016 között (szakmai szövetségek szerinti bontásban)

Megyei főépítész: Szabóné Pányi Zsuzsanna, Pest megye főépítésze.

Megyei jogú városi főépítész: Rátkai Attila, Eger megyei jogú város főépítésze.

Fővárosi kerületi főépítész: Barta Ferenc, Budapest, XIV. ker., Zugló főépítésze.

Települési főépítészek (erősorrendben):

Jeney Lajos DLA, Mezőhegyes és Medgyesegyháza városok főépítésze;

Csernyus Lőrinc, Csenger város és Závod község főépítésze; Zsigmond László, Mátészalka, Rácalmás és Veresegyház városok főépítésze;

dr. Farkas Gábor DLA, Cegléd és Dabas városok főépítésze; Kéri Katalin, Paloznak, Lovas, Balatonakali, Balatonudvari községek és Berhida város főépítésze.

Szakértő főépítész: Schreffel János, Budapest, XI. ker., Újbuda ny. főépítésze.

Állami főépítész: póttag nincs.

További információ: www.foepiteszek.hu

Az OFK anyagai alapján összeállította:
Zábránszkyne Pap Klára

Közérdek és építészet

EFAP-konferencia Vilniusban

Közérdek és építészet címmel 2013. szeptember 12–14. között rendezte meg Litvánia az esedékes EFAP (European Forum for Architectural Policy – Európai Építészetpolitikai Fórum) –konferenciát, melyet – a központi témából adódóan, illetve a szervezők figyelmes és odaadó munkájának eredményeképpen – a résztvevők az EFAP eddigi egyik legsikeresebb rendezvényének tekintenek.

A tágan értelmezett téma, a köz érdeke és részvétele az építészet formálásában, már jó húsz éve napirenden van, de igazán a 2008-as kedvezőtlen változások után erősödött fel. Próbálom elkerülni a „krízis, válság” szavakat, mert egyetértek az egyik előadóval, aki azt mondta, ne beszéljünk állandóan a válságról, mert a fiatalok már torkig vannak ezzel, nekik ez az életük kerete, nekik ilyen körülmények között kell megkapaszkodniuk, sikeressé válniuk; beszéljünk inkább arról, hogy ezek között a viszonyok között hogyan lehet előremutatót és hasznosat tenni. Sok előadásból az a közös meggyőződés szüremlett ki, hogy az építészetet nem sajátíthatja ki a szakma, hanem azokkal együtt kell az építészeti környezet formálását megoldani, akik azt használni fogják. Ez természetesen nem a közterületek vagy középületek közös megtervezését jelenti, hanem az azoknak programot adó koncepció kialakítását. A lakosság bevonására több országból, többféle megoldásról is hallottunk példát. Általában alulról felfelé építkezésről van szó, tehát a civil szféra alulról jelenik meg először az igény a vélemény kifejezésére a környezet használatát és kialakítását illetően, s erre alakulnak meg a lakosságot és az építészszakmát összehozó szervezetek. Észtországban, Tallinn városának jövőjét például húsz ilyen szervezet igyekszik emberarcúvá és élhetővé formálni.

Az új-zélandi Christchurch város esetében, miután a 2011. évi földrengés következtében a város műemlékeinek és lakóépületeinek ötven százaléka rommá lett, maga a városvezetőség adott lehetőséget a lakosoknak, hogy névvel, címmel és telefonszámmal ellátott, tehát vélhetően kellő felelősséggel vállalható véleményüket kifejezhessék a város újjáépítését illetően. Erről a dán Jan Gehl Architects (www.gehlarchitects.dk) iroda képviselője számolt be, továbbá arról is, hogy egyik szakterületük éppen azt kutatja, hogy az egyes közterületek miért nem működnek, miért nem szeretnek ott lenni az emberek. Arra jutottak, hogy az építészeti szakma – s ez az egyik legnagyobb hiányossága – nem tud eleget az emberről. Amikor épületet vagy közterületet tervezünk, először az emberekre, az életre kell gondolni, majd a térbeli viszonyokra, a környezetre, és csak azután magára az épületre. A jó terv ismérvei pedig az emberi lépték, a sok részlet, hogy az épület vagy a tér megteremti, ösztönzi az emberi találkozások, az egymás felé fordulás

spontán lehetőségét. Azt is megjegyezte, hogy „egy fenntartható épület nem feltétlenül hoz létre *humánus értelemben* fenntartható életteret.

Ennek a témának a jegyében hangzott el a rotterdami Crimson Architectural Historians (www.crimsonweb.org) cég egyik alapítójának, Wouter Vanstiphoutnak az előadása is. A Crimson már nem igazán építészettörténeti munkával, hanem mindenféle, a várossal összefüggő kutatással, tanácsadással és koncepcióalkotással foglalkozik. Vanstiphout a „sötét dolgok” elemzésével kezdte, és levezette, hogy a magánérdeknek a közérdek elé helyeződése félrevitte a világot, és hogy ez az építészetre is rányomta a bélyegét: lásd ingatlanbiznisz; sztárépítésszek („starchitects”) ikonikus, de sokszor nem működő épületei; számunkra idegen, de máshol létező, újonnan épített magántelepülések és magánközterületek, amelyeknek természetes működését a tulajdonos megnyírhatja. A 2008-ban bekövetkezett gazdasági nehézségek, az ingatlanlufi kipukkadása és a nagy közberuházások bedőlése oda vezetett, hogy az emberek igényt formáltak a döntésekbe való beleszólásra, a közérdek előnyben részesítésére. Ma a nagyvilágban már olyan építésszek a „sztárok”, mint a chilei Alejandro Aravena, aki autentikus, emberi projektekkal és az érintettek bevonásával dolgozik például a dél-amerikai favelák problematikáján, vagy az indiai származású, de Londonban dolgozó Indy Johar, aki több egyetemen tanít, népszerű konferenciameghívott, és több társával összeállította a *Compendium for the Civic Economy* című könyvet. Az ebben bemutatott megvalósult esettanulmányok azt igazolják, hogy az emberek helyben, saját közösségükért és azzal együtt dolgozva alakítják ki gazdasági, társadalmi, környezeti és városi építészeti viszonyaikat is, úgy, hogy nem függenek sem a bankoktól, sem a kormánytól. Vanstiphout szintén ebben a megoldásban látja a jövőt, de azt is hozzát teszi, hogy ezt csak a pozitív beállítottságú és erős emberek társadalma tudja megvalósítani.

Az új Vilnius – kortárs építészeti a litván fővárosban. Fotó: Sáros László



Egyetemi Könyvtár, Vilnius, 2011, tervező: ARCH Studija. Fotó: Sáros László

Vilnius
történelmi
belvárosa.
Fotó: Rácz
Jolán

Ebben a témakörben felüldülés volt az a litván előadás, amely utazó workshop formában „járja” Litvánia kisebb-nagyobb településeit, és gyerekek bevonásával készít a helyiek (a város vagy a falu) életét pozitívan befolyásoló apró építészeti beavatkozásokat. Honlapjukon az összes akció megtekinthető: <http://www.archfondas.lt/lt/vaiku>. A konferencia másik csomóponti témája, mint mindig, az építészeti politika volt. Ismét hallhattuk, hogy több országban, ahol már van működő politika, megújítják vagy újraírják azt, hozzáigazítván a célokat és a megvalósítási terveket a mai kihívásokhoz. Így van ez Szlovéniában, Franciaországban és Litvániában is, ahol az első, 2005-ös dokumentumot most újjal váltják föl: áttekinthettek több külföldi építészeti politikát is, de példaképünk a holland lett, a pragmatikus, világosan megfogalmazott célok, a rögzített felelősségi körök, a gyakorlatra váltható projektek és költségvetés miatt. (Szívemből beszélt Rūta Leitanaitė, mert annak idején, amikor magam is részese voltam az egyik hazai építészeti politikai dokumentum megalkotásának, én is a hollandhoz hasonló gondolkodásmódot szerettem volna erősíteni – sajnos, nem sok sikerrel.) Az új litván politikai dokumentum – dióhéjban – bizonyos témák köré épül, mindegyiknél három fő fejezet jelenik meg: a helyzetelemzés az első rész, majd meghatározzák a célokat, s végül a végrehajtás módját rögzítik, megállapítva azt is, hogy mely feladatért milyen szervezet a felelős. A témák a következők: kreativitás, épített



örökség, oktatás, társadalom, fenntarthatóság, gazdasági potenciál, szabályozás, menedzsment és a folyamatok értékelése. A dokumentum elkészítésével a Litván Építészszövetséget bízta meg a Környezetvédelmi Minisztérium, de a munkában részt vesznek a kamara tagjai, gyakorló építészek és oktatók is.

Október folyamán a dokumentumot bemutatják a minisztériumnak, majd a többi minisztérium bevonásával tovább dolgoznak rajta, mielőtt a parlament elé terjesztik.

A hollandokat nagy becsben tartják litván építész körökben, és ez abból is kitűnik, hogy még két további holland előadója is volt a konferenciának. Mindketten olyan szervezet-



nek voltak a vezetői, amelyeket a holland építészpolitika hozott létre, jelentős állami támogatással. Az egyik a Holland Építészeti Intézet (NAI), amelynek ez év januárjáig volt vezetője Ole Bouman. Rossz hírekkel érkezett: az új holland kulturális politika zászlóshajója a „kreatív iparágak”, mely mögött – Bouman véleménye szerint – pénzügyi orientált-ság bújik meg. (Ezt sem a litvánoknak, sem nekünk nem kellene követnünk!) A Holland Építészeti Intézet és az ezzel egy időben felállított nemzetközi építészeti mesterképző, a Berlage Institute állami támogatását megszüntették; az előbbi intézményből még nem tudni, mi lesz (noha ott hatalmas építészeti dokumentumtár is működött, kiállító-terében pedig a magyar építészet is megjelent), az utóbbi pedig beolvadt a Delfti Egyetembe. Emiatt Bouman távozott az egykori NAI-tól, és most egy 1980-ban épült kínai üveggyár tizennégy nemzetközi partnerrel megvalósítandó újrahaznosítási tervének a tanácsadója. Ottani tapasztalatairól annyit jegyzett meg, hogy a kínaiakban van hit, bizalom és kíváncsiság – mely erények Európából hiányoznak...

Cilly Jansen, a holland Architectuur Lokaal vezetője már nem először szólt fel EFAP-rendezvényen. Ezúttal arról a munkájukról számolt be, amely a közbeszerzési eljárás javítását és így magasabb minőségű produktumok létrejöttét célozza. A honlapjukon is megtalálható a *Project Compass*, amelyet a RIBA-val, az ír és a litván kamarával együtt az EU-nak is figyelmébe ajánlottak mint a közbeszerzés minőségemelésének európai eszközét (www.archlokaal.nl). Jansen is beszámolt arról, hogy állami támogatásokat megvonták, ám ő egyéb forrásokból biztosítottnak látja további működésüket.

A közbeszerzések minőségjavítása napi téma az Európai Unióval együttműködő többi országban is, erről beszélt a francia-belga Cellule Architecture vezetője, Chantal Dassonville. Ők szintén a honlapjukon (www.infrastructures.cfwb.be) tettek közzé egy, a folyamatok és az eredmény minőségét javító kézikönyvet. Fontosnak tartják a kizárólag minőség alapú elbírálást, hogy a teamek egyenlő mértékű kompenzációt kapjanak a pályázásba befektetett munkájukért, és azon gondolkoznak, hogy a könnyen megtévesztő látványtervek helyett a jövőben mindenkitől egyszerű, fehér színű modelleket kérjenek. Szintén elgondolkodtató előadást tartott a városok jövőjéről Andrea Colantonio, a London School of Economics and Political Science képviselője, aki a 2008 óta bekövetkezett változásokat elemezte először. A lényeg, hogy a társadalmi vetület területén többé már nem a jólétről, a boldogságról, az életminőségről beszélünk, hanem a sze-

génység kezeléséről, a demográfiai problémákról, az embereknek a krízishelyzetből való kimentéséről. A városokat fenntartó gazdasági tényezők között pedig kevesebbszer említik a turizmust és a szolgáltatásokat, inkább a korszerű ipari termelést (high-tech ipar, nanotechnológia stb.) tekintik a jövőt biztosító gazdasági alapnak. A 2014–2020 közötti időszakban a városfejlesztések egyik forrása az lehet, hogy az EBRD-támogatások (The European Bank for Reconstruction and Development – Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank) öt százalékát integrált városfejlesztési célokra kell majd fordítani. Colantonio is hitet tett amellett, hogy a felülről lefelé irányuló folyamatok helyett a jövő az alulról induló, civil részvételi kezdeményezésekre lesz. A konferenciát két vezetett kirándulás zárta. Az egyik során Vilnius történeti belvárosát ismerhettük meg, rengeteg templomával, amelyek között katolikus, görög katolikus és az itt élő orosz ortodox lakosság által látogatott templom is található, gótikus és többnyire barokk stílusban. Sok felújított és jobbára az egyetem által használt egykori egyházi épületet láttunk, és a szocreál korai, klasszikus stílusában emelt lakóépületeket is, amelyek jól beilleszkedtek a változatos városképbe. Vilnius emberi léptéke, sok zöld növényzettől üde, egymásba fűződő terei, a karbantartott utcák, a kiülős kávézók, az igényes boltok igen kellemes, a közép-európaihoz hasonló hangulatú környezetet biztosítanak az itt élőknek. A második túrán látott új építészeti alkotások is elérik a jelenlegi európai színvonalat, de a Neris-folyó túloldalára tervezett és „felhúzott” felhőkarcoló-negyed nem teremt igazán magas minőséget. Ezalól talán csak a Swedbank épülete és közvetlen környezete, a megemelt teraszrendszer jelent kivételt. Részt vettünk a Mies van der Rohe-díj kiállításának megnyitóján is, amely a Kaunasban rendezett építészeti hónap egyik kimagasló rendezvénye volt. Kaunas talán még érdekesebb városnak mutatkozott, mint Vilnius, mert itt, a régi, nagy, négyszögletes tér köré rendeződő városmághoz csatlakozó területen erősen tetten érhető az első köztársaság idején (1918–1939) megindult nagy építési tevékenység eredménye, mind városépítészeti, mind építészeti téren. Kaunas, az akkori főváros számos jó minőségű modernista és art deco középületet hozott létre, melyek ma is meghatározzák a város karakterét.

Rácz Jolán
MÉK Külügyi Bizottság



Swedbank,
Vilnius, 2009,
tervező: Ambraso,
Architektų Biuras.
Fotó: Rácz Jolán

A Swedbank
megemelt terasza.
Fotó: Rácz Jolán

2 millió dollár összdíjazás a Holcim fenntartható építészeti pályázatán

A 2 millió dollár összdíjazású, negyedik alkalommal meghirdetett Holcim Awards saját területén az egyik legrangosabb nemzetközi díj, amelyre a mai naptól lehet pályázni. A versenyen az iparág szakértőinek vezető projektjeit és a következő generáció bátor ötleteit egyaránt várják. Olyan pályaművekre számítanak, amelyek hozzájárulhatnak a fenntarthatósághoz az építészeti és építőipar, táj- és városi építészet, valamint az építőanyagok és -technológiák területén. A pályázatokat a www.holcimawards.org oldalon lehet leadni 2014. március 24-ig.

A Holcim Awards díjra (fő kategória) olyan építészek, tervezők, mérnökök, projektgazdák, építő- és kivitelező vállalatok pályázhatnak, akik fenntartható válaszokat adnak korunk építészetének és építőiparának technológiai, környezeti, társadalmi-gazdasági és kulturális kérdéseire. A pályázat kiírói a versenyre előrehaladott tervezési szakaszban járó munkákat várják, amelyek nagy valószínűséggel meg is valósulnak, és amelyek kivitelezése 2013. július 1-je után kezdődik.

A "Next Generation" (fiatal szakembereknek és diákoknak meghirdetett) kategóriában ötlet szintjén megálmodott projekttervekkel és mérési ötletekkel lehet pályázni. A munkák alkotói nem lehetnek 30 évnél idősebbek 2013. július 1-jén, és a projektek építése sem kezdődhetett el ezen időpont előtt.

A svájci központú Holcim Foundation által meghirdetett fenntartható építészeti pályázat az öt világrégióban párhuzamosan rendezik meg 2013-2014-ben, amelyet 2015-ben a globális szakasz követ majd. A regionális nyerteseket a Holcim Awards díjátadó ünnepségeken jelenti be 2014 végén Moszkvában (európai régió), Torontóban (Észak-Amerika), Medellínben (Dél-Amerika), Bejrútban (Afrika és Közel-Kelet), valamint Jakartában (Ázsia és a Csendes-óceáni térség).

Egyszerű online pályázati folyamat

A versenyen való részvételt interaktív online

pályázati űrlap könnyíti meg. A pályázatokat angol nyelven kell beadni az online nyomtatvány kitöltésével, bemutatva a szerzőket, a projektet és a fenntartható építészet kritériumaira adott válaszokat, a technikai részleteket, valamint a projektről készült képeket vagy illusztrációkat. A pályázati anyag összeállítását egy átfogó, lépésről lépésre haladó útmutató segíti a www.holcimawards.org/guide oldalon.

Nemzetközileg elismert építészek és akadémikusok a zsűriben

Valamennyi pályázatot független szakértőkből álló zsűri értékeli a fenntartható építészet öt kiemelt szempontja (gazdasági, társadalmi, környezeti teljesítmény, valamint esztétikai hatás - környezetbe illeszkedés, és innováció/átültethetőség) alapján. A zsűrielnökök: Jean-Philippe Vassal (európai régió), Toshiko Mori (Észak-Amerika), Bruno Stagno (Dél-Amerika), Howayda Al-Harithy (Afrika és a Közel-Kelet), valamint Rahul Mehrotra (Ázsia és a Csendes-óceáni térség). A zsűritagok teljes listája a www.holcimawards.org/jury oldalon tekinthető meg.

Több mint 150 nyertes pályázat 10 év alatt

A Holcim Awards díj korábbi nyertesei több mint 40 országból kerültek ki, és projektjeik a közösségi fejlesztések alapvető szükségleteinek ellátásától a komplex technikai megoldásokig széles skálán mozogtak. A korábbi Holcim Awards nyertesekről további információt érhet el a www.holcimawards.org/projects-search oldalon.



A Holcim Foundation

A Holcim Foundation a több mint 70 országban működő Holcim-csoport támogatja, a verseny független a vállalat kereskedelmi érdekeitől. A Holcim a világ egyik vezető cementgyártó vállalata, emellett beton- és aszfaltgyártással is foglalkozik, és számos további szolgáltatást nyújt ügyfelei részére.

A Holcim Magyarországon

A Holcim Magyarország egyik vezető cement- és betongyártó vállalata, melynek 2012-ben elért nettó árbevétele 15,97 milliárd forint (IFRS) volt. A társaság társadalmi felelősségvállalás területén végzett kiemelkedő tevékenységét 2009-ben a CSR Hungary díjjal ismerték el, 2010-ben a vállalat elnyerte a Figyelő TOP 200 Társadalmi Elkötelezettség díját. A fenntartható építészetet népszerűsítő kampánya 2011-ben a European Excellence Awards nemzetközi kommunikációs díjat, 2012-ben pedig a világ egyik legrangosabb amerikai kommunikációs folyóirata, a The Holmes Report Sabre Awards díjat nyerte el. További információért, kérjük, látogasson el a www.holcim.hu weboldalra.

A tűzvédelem új követelményei

2013. július 1-től az építés tervezők felelőssége a tűzvédelmi előírások betartása

2013. július 1-től az építési termékek forgalomba hozatalát (beépítését, betervezését) az **Európai Parlament és Tanács 305/2011/EU rendelete**, valamint a hozzá kapcsolódó 275/2013. (VII. 16.) Korm. rendelet Az építési termék építménybe történő betervezésének és beépítésének, ennek során a teljesítmény igazolásának részletes szabályairól szóló előírások szabályozzák.

Ahol a jogszabály az építési termékkel szemben követelményt állapít meg, ott az építési termék beépíthetőségének (betervezhetőségének) feltétele, hogy a beépítésre szánt termék teljesítménynyilatkozata tartalmazza a követelménynek való megfelelést igazoló termékjellemzőt.

Ahol a jogszabály olyan épületszerkezettel szemben állapít meg követelményt, amely önmagában nem egy építési termék vagy nem egy készlet elemeinek összeszerelésével jön létre, hanem több építési termékből az építési helyszínen, az építési tevékenység során keletkezik, akkor a követelmény teljesítését a tervező az építészeti-műszaki dokumentációban az adott szakterület műszaki előírásai szerint igazolja.

Hogyan néz ki a tervezési folyamat a gyakorlatban?

1. A tervezőnek a tervezés első fázisában szükséges megállapítani a vonatkozó jogszabályok, funkciók, építési elvárások stb. alapján, hogy milyen követelmények vonatkoznak a tervezett épületre (pl. OTSZ, OTÉK, ÉPÍTÉSI TÖRVÉNY stb.).

2. Az épületre vonatkozó követelmények meghatározását követően meg kell határozni a szerkezetekre háruló terheket és követelményeket (statikai, akusztikai, hő-, páratechnikai és tűzvédelmi követelmények, pl. tűzvédelmi osztály, tűzállósági teljesítményjellemző, előírások stb.).

3. A szerkezetekbe beépítendő építési termékek tulajdonságaira vonatkozó elvárt műszaki teljesítmények meghatározása (konkrét jellemzők, pl. hőátbocsátási tényező, tűzvédelmi osztály, testsűrűség stb.).

4. Az elvárt műszaki teljesítményt teljesítő konkrét építési termék megjelölése.

Az engedélyezési szakaszban (1-3. pont) csak azokat az elvárt teljesítményeket kell kötelezően meghatározni, amelyek ellenőrizhetővé teszik a hatóság számára az épület jogszabály által megkövetelt tulajdonságait (pl. az építményekre vonatkozó alapvető követelményekre). A fentiekből következik, hogy a korábbi gyakorlattal ellentétben, a termékek pontos meghatározása (4. pont) áttevődhet a kiviteli terv készítés szakaszába.

Természetesen továbbra is fennáll annak a lehetősége, hogy a tervező konkrét építési terméket írjon ki az építési engedélyezési fázisban, viszont abban az esetben, ha a tervező egy bizonyos, egyértelműen beazonosítható

építési terméket jelöl meg, az egyben az elvárt műszaki teljesítmény meghatározását is jelenti azzal, hogy ilyen esetben a termék műszaki előírásában foglalt összes teljesítménykategória lényegesnek tekintendő, és az elvárt műszaki teljesítmény ezek szintje, osztálya vagy leírása. **Az építési engedéllyel a hatóság által jóváhagyott műszaki tartalomtól – kevés kivételtől eltekintve – eltérni az építési termékek elvárt teljesítménye tekintetében nem lehet.**

A kiviteli tervezési szakaszban minden építési termék elvárt műszaki teljesítményét és a beépítésre kerülő termékeket pontosan meg kell határozni úgy, hogy a termék kereskedelmi forgalomból való beszerzéséhez elegendő információ álljon rendelkezésre.

A tűzvédelem új helye. Az építész tervező is felelős a tűzvédelmi előírások betartásáért!

A CPR-ben az építményekre vonatkozó hét alapvető követelményben külön részként jelenik meg a tűzbiztonság, amely szerint az építményeket úgy kell megtervezni és kivitelezni, hogy tűz esetén:

- a) a szerkezet megőrizze teherhordó képességét egy meghatározott ideig;
 - b) az építményben a tűz és füst keletkezése és terjedése csak korlátozottan legyen lehetséges;
 - c) a tűz szomszédos építményekre való áttérése csak korlátozottan legyen lehetséges;
 - d) az építményben lévőek el tudják hagyni az építményt, vagy kimentésük más módon biztosított legyen;
 - e) figyelembe vegyék a mentőegységek biztonságát.
- Minden olyan építési termék (szerkezet) esetében, amelyre a vonatkozó tűzvédelmi jogszabály (jelenleg: OTSZ 28/2011. (IX. 6.) BM rendelet az Országos Tűzvédelmi Szabályzatról) követelményt határoz meg a terveken, építési szerződésben, teljesítménynyilatkozaton, az előírásoknak megfelelően az építési termékre vonatkozó tűzvédelmi osztályt és/vagy tűzállósági teljesítményjellemzőt, vagy egyéb előírt paramétert – mint lényeges termék tulajdonságot, termékjellemzőt – fel kell tüntetni.

Tévhit, hogy csak olyan esetben kell az építési termékek, épületszerkezetek tűzvédelmi teljesítményjellemzőjének a megadásával foglalkoznia a tervezőnek, amikor az engedélyezési eljárás tűzoltóság általi szakhatósági eljárásra kötelezett. Nem ez a meghatározó! Minden építési tevékenység, legyen az felújítás, válaszfalazás, építési engedély nélkül végezhető munka vagy pl. családiház-tervezés, -átalakítás stb. mind-mind érintett lehet!

A CPR-hez kapcsolódó kormányrendelet értelmében a rendelkezések az építési termékek építménybe történő beépítések is betartandók, függetlenül attól, hogy a beépítés igényel-e építészeti tervezést, engedélyezési eljárást, szakhatósági részvételt stb.

Amikor az OTSZ követelményt határoz meg az építési termékkel (szerkezettel) szemben, csak és kizárólag olyan termék építhető be, amelynek teljesítménynyilatkozatában feltüntetett tűzvédelmi osztály és/vagy tűzállósági teljesítményjellemező vagy egyéb előírt paraméter az előírásoknak megfelel vagy annál jobb.

Az új szabályozásoknak köszönhetően az építési termékek vonatkozásában nagyobb hangsúlyt fog kapni a termékek tűzzel szembeni viselkedését mutató termékjelmező. Gyakorlatilag elmondható, hogy konkrét előírást az alkalmazható építési termékekre, szerkezetekre az Országos Tűzvédelmi Szabályzat tartalmaz, így első körben a tervezőnek ennek a teljesítményjelmezőnek a megadásával kell foglalkoznia, mely a továbbiakban nagyban behatárolhatja a ténylegesen alkalmazható termékek körét.

A termékekre vonatkozó jogszabályban támasztott követelményértékeket csak megfelelő szakértelemmel rendelkező tudja meghatározni, mivel azok az épület komplex vizsgálatát, tűzvédelmi szempontból való megfeleltetését igénylik. Ennek köszönhetően a tűzvédelmi tervezők, szakértők szerepe is meg fog nőni.

A tűzvédelmi tervező, szakértő és az építész tervező feladatai már a korábbról jól ismert építési törvényben, tűzvédelmi törvényben, OTSZ-ben szabályozásra kerültek. Mindenki csak azzal foglalkozhat, amely területen megfelelő szakismerettel rendelkezik, és természetesen ezért is felel.

Ki végezheti?

Étv.: 32§ (5) Az építészeti-műszaki tervezési, valamint az építésügyi műszaki szakértői tevékenységet folytató személy csak olyan szakterületen végezhet tervezési vagy szakértői munkát, amelyhez e törvény szerint megfelelő tervezői vagy szakértői jogosultsággal rendelkezik. OTSZ: 288. § (1) Az építmények építészeti-műszaki tervezése során a tűzvédelmi műszaki kialakítást jogszabályban meghatározott esetben tűzvédelmi műszaki leírásba, tűzvédelmi dokumentációba kell foglalni. A tűzvédelmi tervfejezet készítése szaktevékenység, így megfelelő szakmai ismeretek birtokában végezhető.

Abban nem történt változás, hogy az építési, tervezési munka során be kell tartani a vonatkozó jogszabályi előírásokat (pl. OTSZ), függetlenül attól, hogy van-e építéshatósági, szakhatósági eljárás, vagy nincs. Ami nagy szemléletbeli változás, hogy a tervezőknek a beépítésre kerülő építési termékek meghatározását jogszabályoknak, előírásoknak való megfeleltetés alapján kell elvégezniük. Tehát az a régi, jól bevált módszer, hogy ráírom a tervre azt a terméknevet, ami eszembe jut, mert jó lesz az, úgymint más építenek majd be a jövőben, már nem fog működni!

Az engedélyezési terveket már most is az ÉTDR-be kell feltölteni elektronikus formában, itt a terveken júliustól meg kell jelenniük a teljesítményjelmezőknek. Ezek a teljesítményjelmezők képezik a kiviteli tervek és a konkrét építési termékek kiválasztásának alapját. Ezekről az e-naplóba kell majd feltölteni a teljesítménynyilatkozatokat, amelyeknek tartalmazniuk kell azokat a paramétereket, amelyeket a tervező meghatározott. És itt a kör bezárul, a hatóság is lát és ellenőrizni tud mindent!

Ki miért felel?

A „ki miért felel” kérdést az Étv. nagyon jól leszabályozza. A tervező felelős: Étv.: 33. §194 (1)

- a) általa készített építészeti-műszaki tervekért (ideértve a kivitelezési terveket is)
- b) műszaki tartalmának szakszerűségéért,
- c) a tervdokumentáció készítésében (részben vagy folyamatosan) részt vevő, a tervezői feladat szakmai tartalmának megfelelő szakismerettel és jogosultsággal rendelkező szakági tervezők kiválasztásáért,
- d) a szakági tervezők közötti egyeztetések koordinálásáért, terveik összehangolásáért.

Ha nem készül tűzvédelmi tervfejezet

Amikor a jogszabály alapján a tűzoltóság nem szakhatóság, és nem készült tűzvédelmi tervfejezet, és nem volt tűzvédelmi tervező, szakértő a tervezési folyamatba bevonva, jogosult-e az építész tervező meghatározni az OTSZ által támasztott követelmények kielégítésére szolgáló teljesítményjelmezőjét az adott építési terméknek, szerkezetnek? Meg tudja egyáltalán határozni? Rendelkezik-e megfelelő szakismerettel?

Nem egyszerű kérdés, de mégis az. A tűzvédelmi tervezés ugyanis szaktevékenység, mely elengedhetetlen ahhoz, hogy az építési termék teljesítmény jellemezője tűzvédelmi szempontból meghatározásra kerüljön, ezért a tervezői feladat erre irányuló szakmai tartalmának meghatározásához tűzvédelmi tervező, szakértő bevonása lenne indokolt azokban az esetekben is, ahol a jogszabály nem teszi kötelezővé a szakági tervező igénybevételét.

A tervezőknek igen körültekintően kell eljárniuk a jövőben, hogy olyan teljesítményjelmezőket írjanak ki, amelyek megfelelnek az előírásoknak, és amelyekre vonatkozólag van a piacon megfelelő építési termék, egyéb esetben sajnos kártérítési kötelezettség vagy tűzvédelmi bírság is terhelheti őket (lásd pl. Ptk.), ha a nem körültekintően meghatározott adatok miatt pl. a tervezési, engedélyezési vagy kivitelezési szakasz időben csúszást szenved, illetve a hatósági ellenőrzés vagy egy épülettűz során derülnek ki a tervezési hibák, hiányosságok.

A Rockwool Hungary Kft. által gyártott A1 tűzvédelmi osztályú kőzetgyapot hő-, hang- és tűzvédelmi szigetelések tűzvédelmi szempontból korlátozás nélkül beépíthetők, és a szerkezetekben történő minősítésekhez is széles választékot tudunk biztosítani, hogy a megkívánt tűzállósági teljesítményjelmezők kielégíthetők legyenek.

Lestyán Mária
fejlesztési és szakmai kapcsolatokért felelős igazgató,
alkalmazástechnikai vezető,
Rockwool Hungary Kft.

www.facebook.com/EpiteszetiTuzvedelem



3D örömök

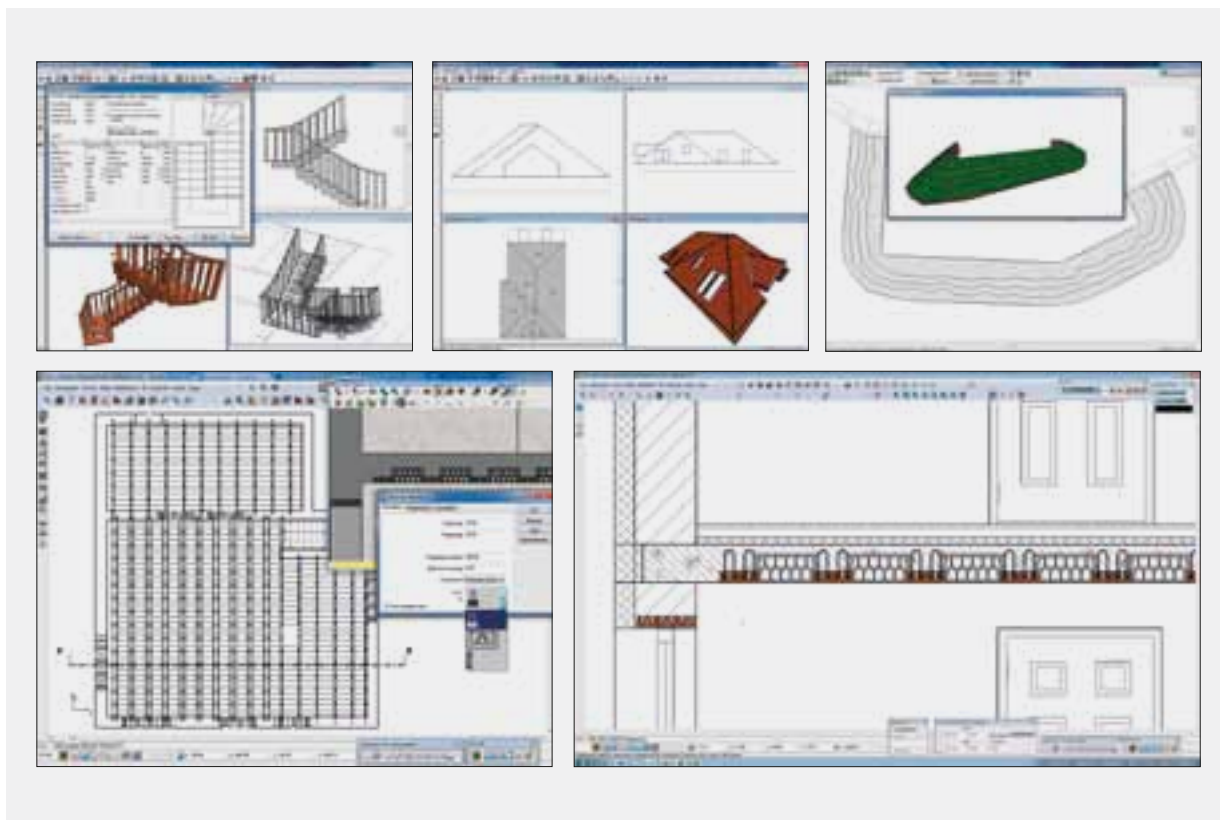
Válogatott finomságok az ARCAD programban

Az ARCAD Építészeti Tervezőrendszer egyik legfontosabb célja hogy hatékony, idő- és költségtakarékos komplex tervezőeszköz legyen. Ennek a törekvésnek megfelelően lettek kialakítva a tető-, a fedélszék-, a lépcső-, a terep- és a födémgerenda-kiosztást tervező moduljai.

A felsorolt modulok a szükséges adatok megadása után automatikusan generálják az alaprajzon a szabványos

Az ARCAD v12 új hatékonyságnövelő modulja a gerenda- és a béléstestek kiosztását segítő modul.

A gerenda- és béléstípus a nézeti rajzolatokat tartalmazó könyvtárból választható ki. Ezek a forgalomban levő készletekből lettek kialakítva. Lehetőség van újabb formák megrajzolására is, melynek nagyon egyszerű a szabálya: mintázattal ellátott területekből kell álljon, amelyeken kivágásokat adhatunk meg, és vonalakat rajzolhatunk. A szerkesztési folyamat a következő lépésekből áll: Megrajzoljuk a gerendát, sokszorozzuk. A béléstesteket a gerendák kijelölése után a helyük kijelölésével (2 kattintás) vagy a teljes begerendázott terület lefedését kérve (1 kattintás) kérhetjük. Az alaprajzon, a metszeti rajzon és a 3D képen a program által generált eredmény látható. Mindezen szerkesztési modulok biztosítják a hatékonyságot, a program rendkívül alacsony ára pedig pluszban hozzájárul a költségtakarékossághoz.



megjelenést és ezzel párhuzamosan az igen impresszív 3D objektumot. A hatékonyság a lépcsőtervező által is mérhető, ahol a lépcső generálásához szükséges adatleíró ablak és az így elkészült lépcső 2D, 3D képe látható.

A tetőszerkesztő esetében elegendő egy kattintás a falak által zárt épület mellé, a program automatikusan generálja a tetőt, amelynek a meredeksége változtatható. Megadható még, hogy oromfalas vagy emelt ereszmagasságú, kontyolt tetősík készüljön egy-egy fal mentén. Ugyanakkor az automatikusan generált tető egyedi részekkel bővíthető, például ha kell, a felülnézeti síkokra rajzolt kivágások megrajzolásával pillanatok alatt elkészíthetők a tetőkivágások. A fedélszék a tető figyelembevételével a fő- és mellékállástípusok megadása után generálható. A terepszerkesztés a szintértékek megadásával tudja a szintvonalas 2D/3D terepet legyártani.

Tóth István
okl. építésmérnök
www.csaladi-epitesziroda.hu,
istvan@csaladi-epitesziroda.hu

DesignSoft

ARCAD Építészeti Tervezőrendszer

fejlesztője és forgalmazója:

DesignSoft Kft., 1068 Budapest, Benczúr u. 11.

Telefon/Fax: 06 1 269 1206 | 06 1 332 7777

www.designsoftware.com | arcadfull@gmail.com

Szigetelés egy jobb holnapért

URSA TETŐ mindenekfelett!



URSA XPS bak:
HŐHÍDMENTESÍTÉSRE



URSA ÁSVÁNYGYAPOT



URSA SECO
külső és belső TETŐFÓLIÁK
ragasztókkal



nem éghető

hulladékmentes
beépíthetőség

egyszerű
anyagmozgatás
raktározás

kiváló
hőszigetelő

kiváló
hangszigetelő

rugalmas
szálszerkezet

környezetbarát

optimális
ár-érték
arány

egészségre
ártalmatlan

Energia- és költségmegtakarítás korszerű URSA tetőszigetelési rendszerekkel



Mezőgazdasági Lindab csarnokok Könnyűszerkezetes, egyedi acél épületek



Lindab terménytárolók és agrár csarnokok a mezőgazdaságban

Mezőgazdasági termények, munkagépek és akár feldolgozó üzemekhez alkalmas épületekre, csarnokokra vagy egy szerényebb nyitott tárolóra minden gazdálkodónak szüksége van. Akár új, akár felújítandó épületről legyen is szó, mindegyiknél kiemelten fontos, hogy gazdaságos, tartós és biztonságos legyen, feleljen meg a vele szemben támasztott méretbeni, funkcionális, illetve műszaki, tűzvédelmi, egészségügyi szabályoknak és követelményeknek. A könnyűszerkezetes Lindab csarnokok gyorsan építhető, rendkívül gazdaságos, testreszabott megoldást kínálnak – figyelembe véve az épület funkcióját, a speciális vevői igényeket és a helyi adottságokat is.

Például gabonátároló esetén figyelembe kell venni az elvárt tárolási mennyiséget (kapacitást) léghőméterben, illetve tonnában, a ki- és betárolás technológiáját, a mozgatási igényeket, a kicsapódó párárt, és a csarnoképületet kifejezetten így kell méretezni, és a funkcióinak megfeleltetni.

A Lindab tűzihorganyzott, nagyszilárdságú acél elemekből készülő csarnokai garantálják a tartósságot, a hosszú élettartamot és a biztonságot!

Mintatervek, referenciák, további részletek: www.lindab.hu/csarnok